Marcel Proust

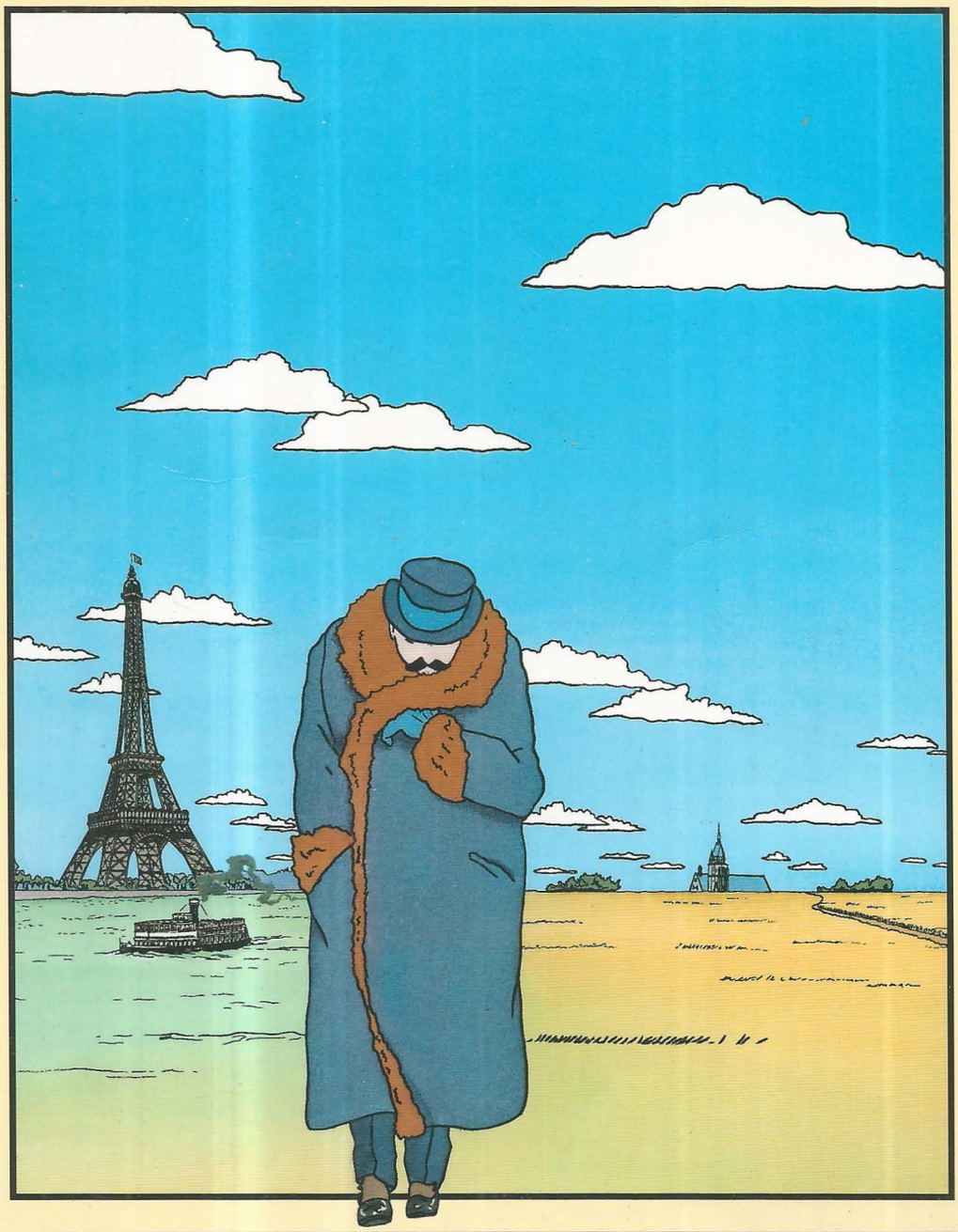
Kayıp Zamanın İzinde

Combray

Swann'ların Tarafı

Uyarlayan ve Çizen: Stéphane Heuet

Çeviren: Roza Hakmen

YKY
Yapı Kredi Yayınları

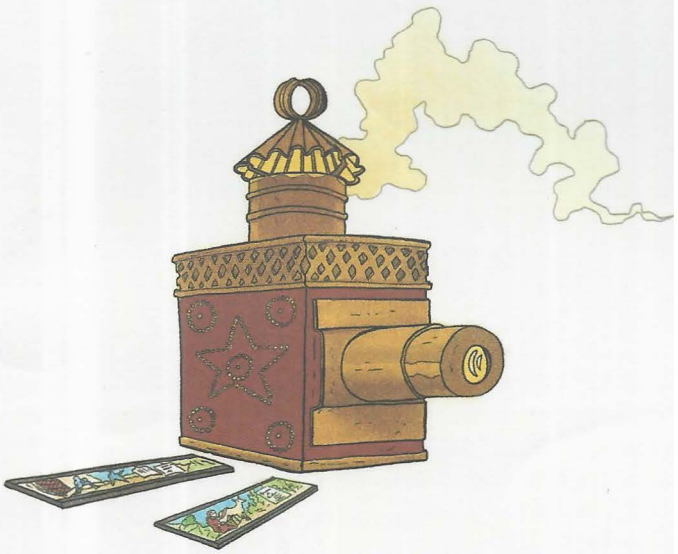
Marcel Proust

Kayıp Zamanın İzinde

Combray

Swann'ların Tarafı

Çeviren: Roza Hakmen

Uyarlayan ve Çizen

Stéphane Heuet

Renklendiren

Véronique Dorey

YKY

Yapı Kredi Yayınları

Suzel'e ve çocuklarım Fleur Lise ile Jean-Baptiste'e

TEŞEKKÜR

Değerli yardımları ve destekleri için
Société des Amis de Marcel Proust et des Amis de Combray - Institut
Marcel Proust International başkanı M. Jean-Pierre Angremy (Fransız Akademisi üyesi ve
Bibliothèque Nationale de France başkanı) ile genel sekreteri dostum Anne Borrel'e

ve ayrıca
Kültür mirasını koruma genel müdürü, Mobilier National-Manufactures nationales des Gobelins,
de Beauvais et de la Savonnerie yöneticisi M. Jean-Pierre Samoyault'ya,
Musée de l'Armée kütüphanecisi Mme Michèle Pierron'a, Société Nouvelle d'Exploitation de la
Tour Eiffel'den Mme Marie-Claude de Maneville'e, Gallimard Yayınları'ndan Mme Catherine Fajour'a,
Jockey-club'e ilk ev sahipliğini yapan Hôtel Scribe'den M. Gérard Toupet ile
M. Guillaume Piens'e, Société Nancéienne Varin-Bernier'den Mme Brigitte Guillaumot'ya,
Illiers-Combray (Eure-et-Loir) belediye başkanı ve sakinlerine,

ve benden yardımlarını esirgememiş bütün dostlarıma

teşekkür ederim.

Bibliyografya
«Guide des maisons d'artistes et d'écrivains en région parisienne»
Dominique Camus (La Manufacture)

«Les Promenades de Marcel Proust»
Nadine Beauthbéac - François-Xavier Bouchart (Éditions du Chêne)

«Marcel Proust» –Diane de Margerie (Christian Pirot)

«Proust, la cuisine retrouvée» - Anne Borrel (Éditions du Chêne)

«Proust par lui-même» - Claude Mauriac (Écrivains de Toujours / Seuil)

SONRAKİ CİLTLER
Swann'ın Bir Aşkı 1
Swann'ın Bir Aşkı 2

Yapı Kredi Yayınları - 4092

Kayıp Zamanın İzinde - Swann'ların Tarafı - Combray / Marcel Proust
Özgün adı: À la recherche du temps perdu - Du côté de chez Swann / Combray
Uyarlayan ve Çizen: Stéphane Heuet
Çeviren: Roza Hakmen

Kitap editörü: Ersel Topraktepe
Düzelti: Filiz Özkan

Grafik uygulama: Süreyya Erdoğan

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2013
Sertifika No: 12334
À la recherche du temps perdu by Marcel Proust, volume 1 - Heuet / Combray © Éditions Delcourt, 1998

Bütün yayın hakları Akan Ajans aracılığıyla alınmıştır.
Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Baskı: Bilnet Matbaacılık Biltur Basım Yayın ve Hizmet A.Ş.
Yukarı Dudullu Organize Sanayi Bölgesi 1 Cadde
No: 16 Ümraniye / İstanbul
Sertifika No: 15690

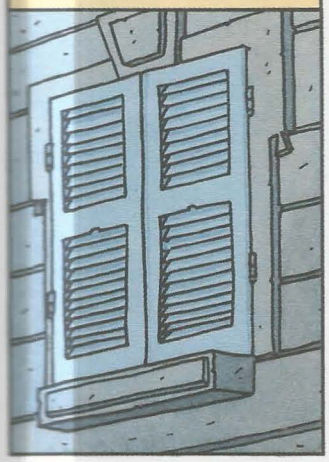
Çeviriye temel alınan baskı: Delcourt, 1998
1. baskı: İstanbul, Mart 2014
ISBN 978-975-08-2904-8
Sertifika No: 12334

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 142 Odakule İş Merkezi Kat: 3 Beyoğlu 34430 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

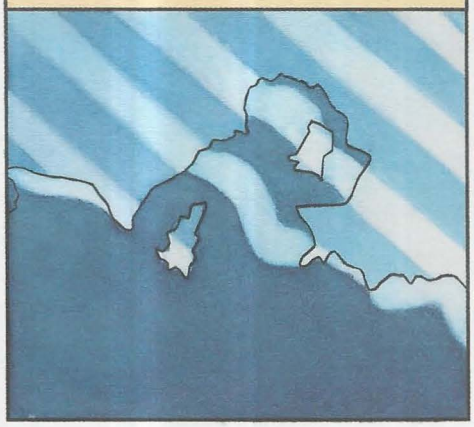
BİRİNCİ BÖLÜM

COMBRAY

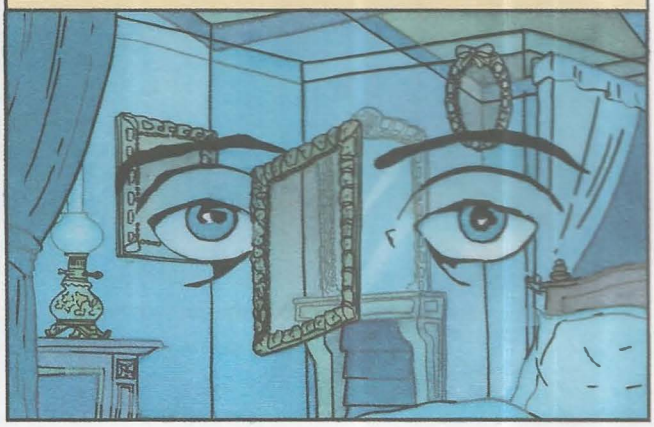
Uzun zaman, geceleri erken yattım.

... gecenin ortasında uyandığımda, nerede olduğumu hatırlamadığımdan, ilk anda kim olduğumu bile bilmezdim;

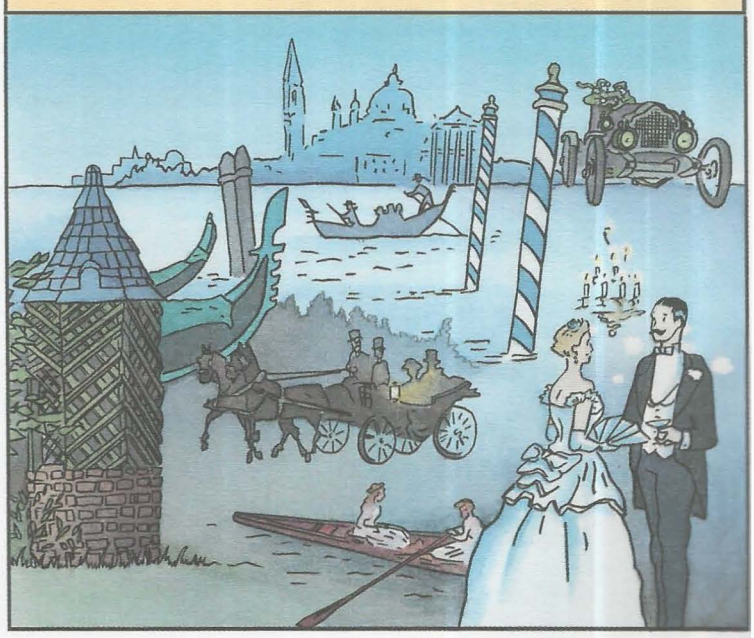
... ama sonra, hatıra denen şey (henüz bulunduğum yerinki değil de, önceden yaşadığım ve şimdi de bulunabileceğim birkaç yerin hatırası) beni boşluktan çekip almak üzere göklerden uzatılmış bir yardım eli gibi geri gelirdi...

... hafızam harekete geçerdi...

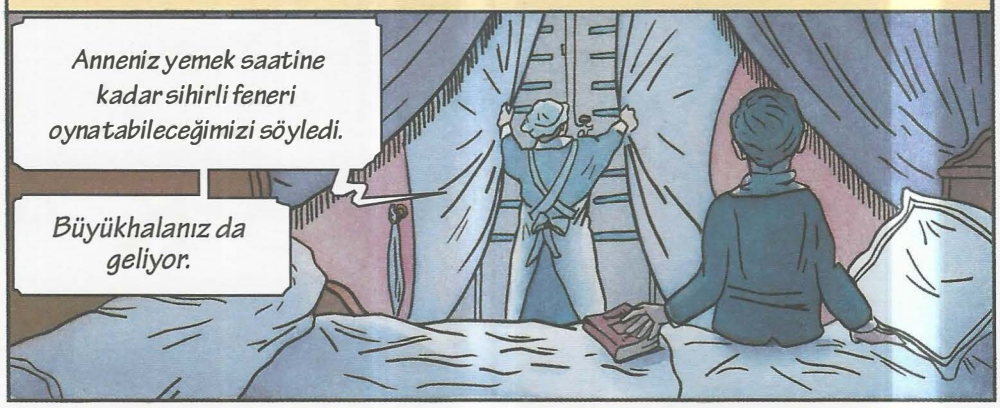

... gecenin büyük bölümünü bir zamanlar Combray'de, büyükhalamın evinde, Balbec'te, Paris'te, Doncières'de, Venedik'te ve daha başka yerlerde yaşadığımız hayatı hatırlamakla geçirirdim...

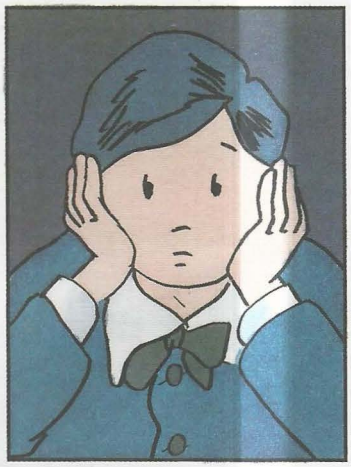
Combray'de her akşamüstü, annemle büyükannemden ayrılıp uyuyamadan yatmak zorunda kalacağım saatten çok önce, yatak odam kaygılarımın sabit ve sancılı odağı haline gelirdi.

Beni fazlasıyla bedbaht gördükleri akşamlar, eğleneyim diye bir sihirli fener getirmeyi âdet edinmişlerdi...

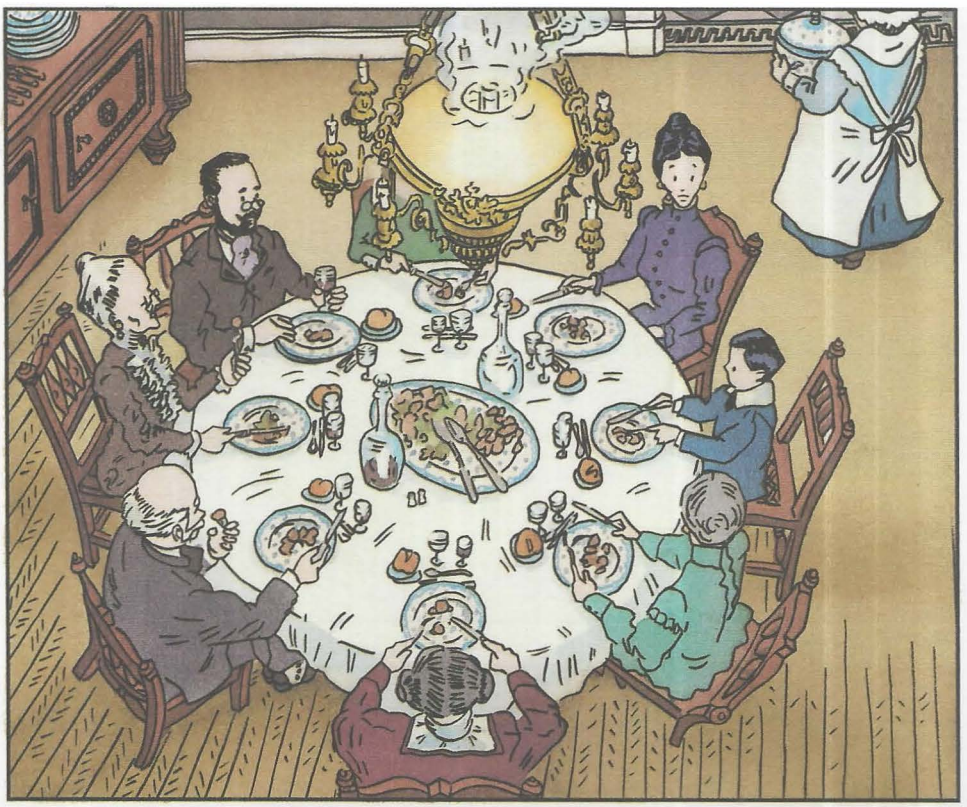

Akşam yemeğinden az sonra, annemden ayrılmak zorundaydım maalesef; o, hava güzelse bahçede, kötüyse herkesin çekildiği küçük salonda kalıp ötekilerle sohbet ederdi.

Bir tek büyükannem dışarıda kalırdı; o her havada, bardaktan boşanırcasına yağmur yağarken bile bahçenin ıslak, ağaçlı yollarında dolaşırdı.

Bahçe turu akşam yemeğinden sonra gerçekleştiğinde, bir tek şey onu içeri girmeye ikna ederdi:

Büyükhalam, büyükannemi kızdırmak için, içki içmesi yasak olan büyükbabama birkaç yudum içirirdi.

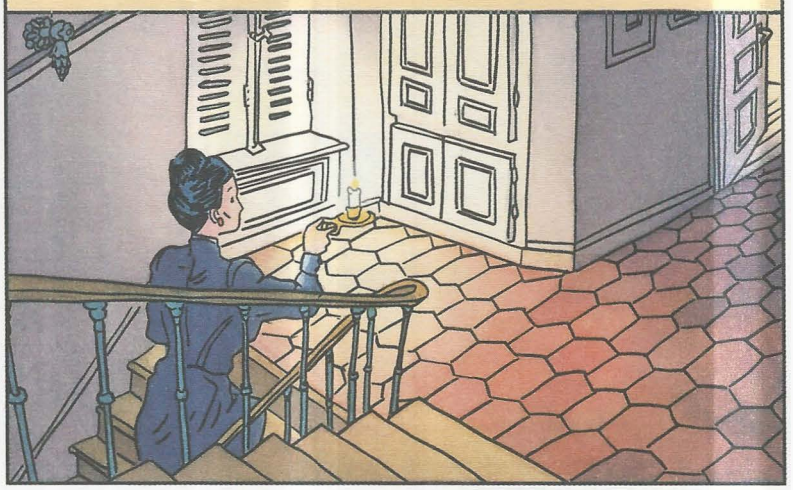

Heyhat!
Bu gezintileri sırasında büyükannemi üzen, kaygılandıran şeyin, kocasının bu küçük kaçamaklarından çok, benim iradesizliğim, sağlıksızlığım ve bunların istikbalime düşürdüğü gölge olduğunu bilmiyordum.

Yatmak üzere yukarı çıkarken, tek tesellim, yatağa girdiğimde annemin beni öpmeye geleceğini bilmekti.

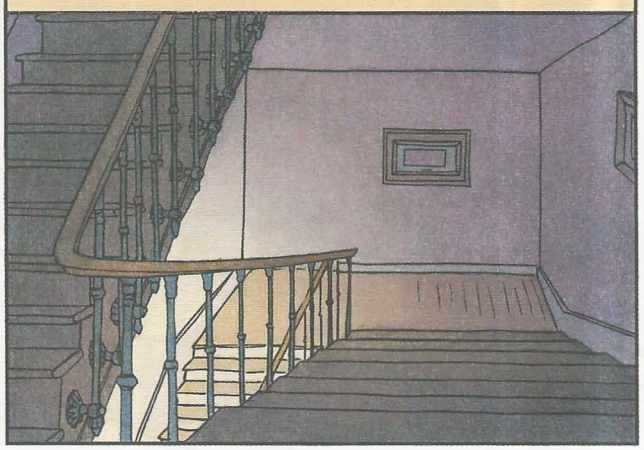
Ama bu iyi geceler öpücüğü o kadar kısa sürerdi ki... mümkün olduğunca geç gerçekleşmesini, annemin henüz gelmemiş olduğu rahat sürenin uzamasını isterdim.

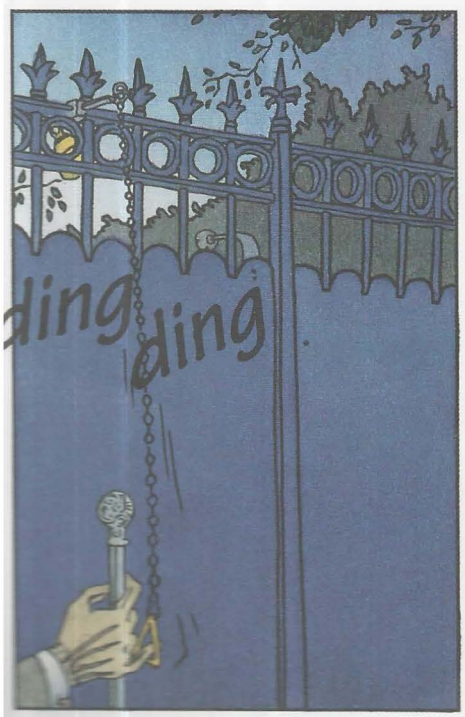
Yine de, annemin odamda pek kısa süre kaldığı bu akşamlar,

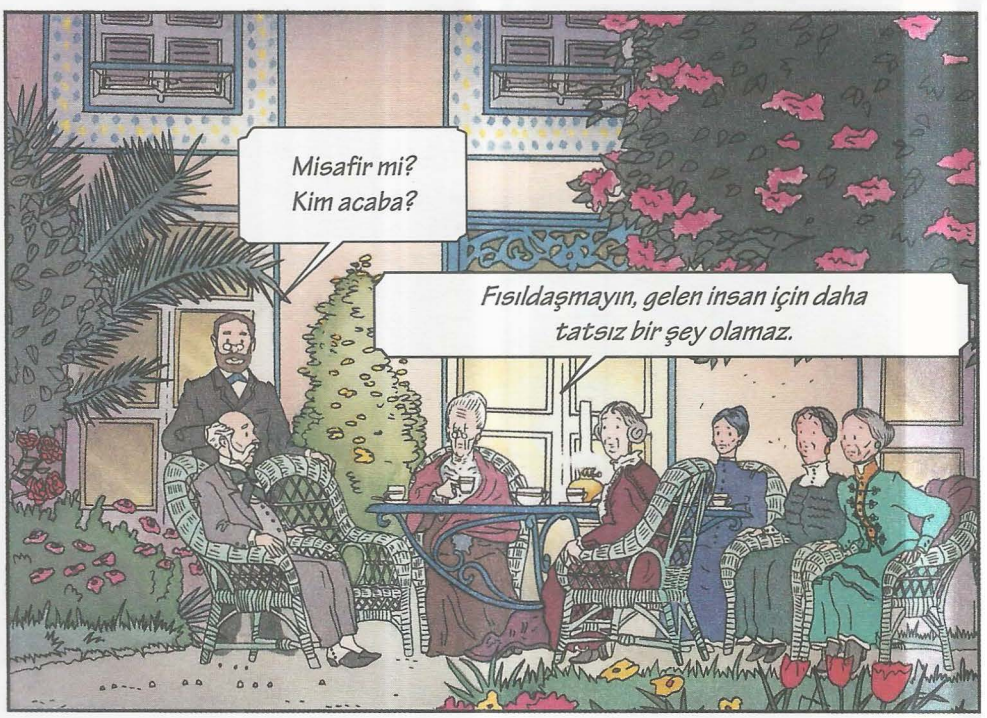

yemeğe misafirimiz olduğu için yukarıya, bana iyi geceler dilemeye çıkmadığı akşamlara kıyasla çok hoş sayılırdı.

Misafirler, kısa süreliğine civarda bulunan birkaç yabancının dışında, evimize gelen tek kişi sayılabilecek komşumuz Mösyö Swann'la sınırlıydı genelde; bazen akşam yemeğine gelir (o uygunsuz evliliği yaptığından beri, annemle babam karısını misafir etmek istemediklerinden daha seyrek geliyordu), bazen de yemek sonrası habersiz uğrardı...

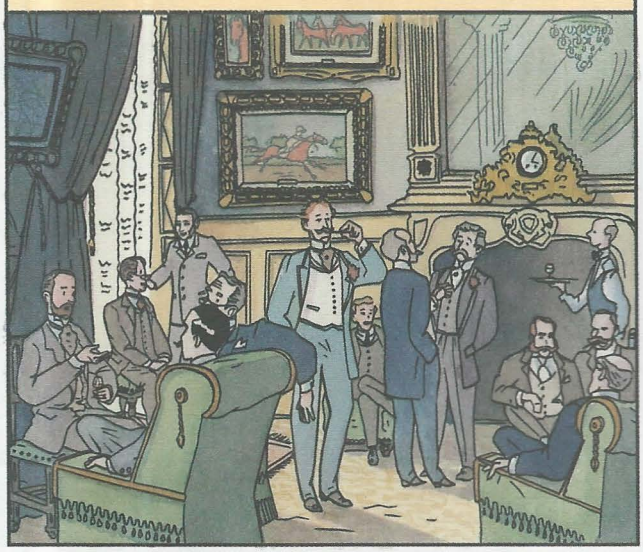
Mösyö Swann, hayattayken babasının en yakın dostlarından biri olan büyükbabamdan çok daha genç olmakla birlikte, onunla çok samimiydi...

M. Swann uzun yıllar boyunca, özellikle evlenmeden önce, Combray'de sık sık ziyaretimize geldiği halde...

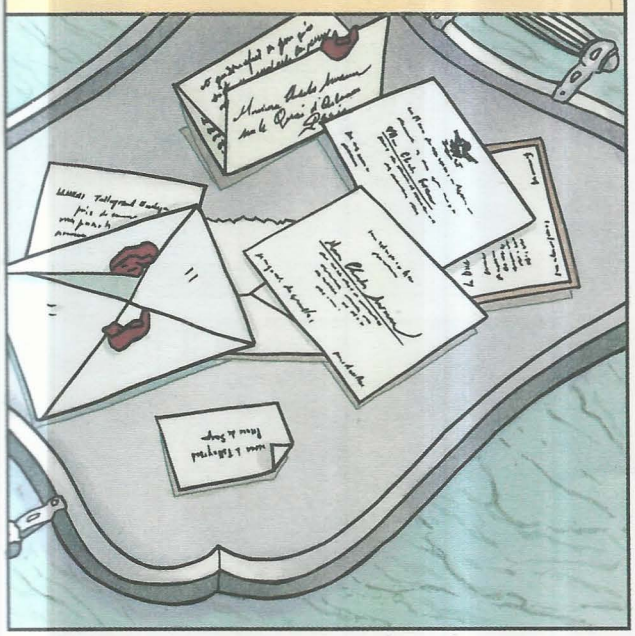
... büyükhalam, büyükannem ve büyükbabam kimi ağırladıklarının farkında bile değillerdi: Jockey Kulübü'nün en seçkin üyelerinden biri,...

... Paris Kontu'nun ve Galler Prensi'nin en aziz dostu,...

... Saint-Germain muhiti yüksek sosyetesinin el üstünde tuttuğu bir kişi.

Fransa hanedanı prenslerinden söz açılacak olsa:

Bu yüzden de, büyükhalam Swann'a oldukça kaba davranırdı... başka yerlerde peşinden koşulan bu şahsa, koleksiyon parçası bir bibloyla, ucuz bir eşyayla oynar gibi dikkatsizce oynayan bir çocuğun safiyane hoyratlığıyla muamele ederdi. Sosyal kişiliğimiz başkalarının düşüncesinin yarattığı bir şeydir. Baktığımız insanın dış görünüşünü ona ilişkin bütün kavramlarımızla doldururuz...

O dönemde burjuvalar, toplumu herkesin doğumundan itibaren kendini ailesinin mevkisine yerleşmiş bulduğu ve daha üst düzeyde bir kasta nüfuz edemediği, kapalı kastlardan oluşan...

... bir tür Hindistan gibi tasavvur ediyorlardı.

Vay canına! Swann dükün verdiği yemek davetlerinin en sadık müdavimlerindenmiş...

Amédée! Rica ederim!

Canım, dükün amcasının hatıratıyla ilgili bir sorum vardı, Swann'dan rica etsem, ona iletir...

Amédée, bu saçma sapan konuları konuşmaktan ne zevk alıyorsunuz?

Saçma mı? Pasquier ha? ... Soylular Meclisi başkanı!...

Münasebetsizlik! Bir Swann bir dükün yemek davetlerinde!

Zavallı Swann.

Adı Le Figaro'nun da birinci sayfasında çıkmış, gördünüz mü?

Koleksiyonundaki tablolardan biri Corot sergisinde yer alıyormuş!

Yarın akşam yemeğe geleceğine göre, sözünü ederiz.

Bence bahsetmeniz hoşuna gitmez; eminim ben kendi adımı böyle apaçık gazetede görsem çok rahatsız olurdum, sözünün edilmesi de gururumu okşamazdı doğrusu.

Eyvah, yarın akşam yemeğini herkesten önce yiyeceğim,

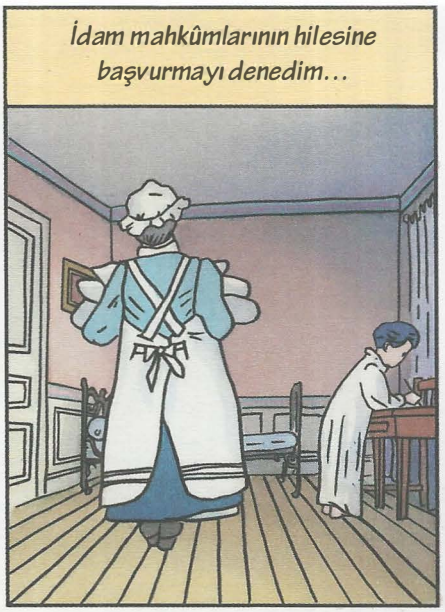
annem beni öpmeye gelmeyecek.

Mösyö Swann göndermiş, Mösyö Amédée'nin baldızlarına.
VINO DE ASTI
ve akşam yemeğinden önce...
ding dong
Gönderdiği şarap için anlaşılır şekilde teşekkür etmeyi unutmayın, biliyorsunuz şarap mükemmel, kasa da çok büyük.
Fısıldaşmaya başlamayın.
Herkesin alçak sesle konuştuğu bir eve gelmek de pek hoştur doğrusu!
Hadi gelin de hep birlikte oturalım!
... Audiffret-Pasquier ne diyor peki, duyduğuma göre evindeki davetteymişsiniz?
Aslında söyleyeceğim şey sorunuzla ilgisiz gibi görünse de, değil. Saint-Simon'u yeniden okurken...
Mösyö Vinteuil'ün çok nazik bir komşusuyla tanıştım.
Nazik komşuları olan tek kişi Mösyö Vinteuil değil!
?
... evet, bu sabah Saint-Simon'un hatıratını yeniden okuyordum da...
... bir günlük sadece, ama çok güzel yazılmış, gazeteler gibi değil...
Bazı günler gazete okumak benim çok hoşuma gidiyor...
... bizi ilgilendiren şeylerden ya da kişilerden söz ettiklerinde!
!
... neyse, Saint-Simon Maulévrier'yle ilgili şöyle diyor: "Bu kalın şişenin içinde, öfke, bayağılık ve aptallıktan başka şey göremedim asla."
Kalın ya da ince, ben içinde bambaşka şeyler olan şişeler biliyorum...

Bana öğrettiğin, böyle zamanlarda beni rahatlatan bir mısra vardı hani. Tamam, hatırladım: "Ne faziletler var ki Tanrım, bizi nefret ettirdin!"
Çocuk yorgun görünüyor, gidip yatsa iyi olur. Zaten bu gece geç yiyeceğiz.
Doğru, hadi git yat.
Yemek hazır efendim.
Yeter canım, bırak anneni, iyi geceler dilediniz ya birbirinize, bu kadar tezahürat da gülünç. Hadi çık yat!
Françoise, yaz yatağını koydunuz değil mi odasına?
Evet efendim, küçük demir yatağı koydum.

İdam mahkûmlarının hilesine başvurmayı denedim...

Anneciğim, yalvarırım yanıma gel, çok önemli

Françoise, şu notu anneme götürür müsün?

Herkes sofraya oturmuşken, öyle mi?

Kendi isteğimle yazmadım ki! Annem bir konuda cevap yazmamı istedi, merakla bekliyor şu anda!

Annem mutlaka gelecekti!

Peki, bir bakayım.

Heyhat...

Daha sonra...

Anneniz cevap yok diye haber gönderdi.

Bitki çayı ister misiniz, yanınızda oturayım mı biraz?

Hayır Françoise, teşekkür ederim, yatacağım.

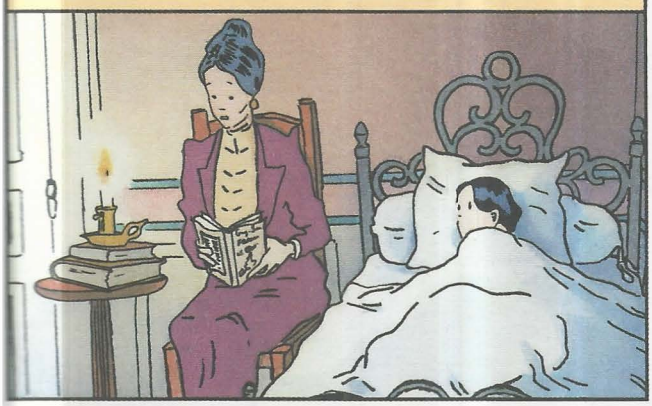

Bahçede kahve içen annemlerin seslerini duymamaya çalışarak gözlerimi kapattım.

Ansızın...
Hayır! Ne pahasına olursa olsun, annemi görmeden uyumayacağım!
Annem ona tekrar iyi geceler dilemek için uyanık beklediğimi görünce, ertesi gün yatılı okula vereceklerdi beni.
Ne yapalım! Daha iyi olurdu. O anda istediğim, annemdi, ona iyi geceler dilemekti.
klünk
İşte, Mösyö Swann gitti.
... evet, ıstakoz güzeldi, ama dondurma pek yavandı.
Sevgili baldızlarım! Gördünüz mü, şarap için teşekkür etmediniz Swann'a...
Nasıl teşekkür etmedik? Hatta bence oldukça incelikli biçimde bildirdim teşekkürlerimi.
Evet, çok güzel ifade ettin; ben de nazik komşulara ilişkin cümlemle epey gurur duydum.
Swann'ı çok değişmiş buluyorum. Enikonu yaşlanmış!
Sanıyorum Mösyö de Charlus diye bir adamla birlikte yaşayan rezil karısı onu çok üzüyor. Bütün Combray bunu konuşuyor.
Ne! Siz buna teşekkür etmek mi diyorsunuz? Hiçbir şey anlamadığından emin olabilirsiniz. Benden pes, yatmaya gidiyorum.
?
Kaç çabuk, koş, hiç değilse baban böyle deliler gibi beklediğini görmesin!
Aa, uyumamış mı?
Perişan görünüyor çocukcağız!
Gel bana iyi geceler dile!
Odasında iki yatak var nasılsa, bu gecelik onun yanında yatıver. Hadi iyi geceler, benim sinirlerim sizin gibi hassas değil, yatıyorum.
!
!

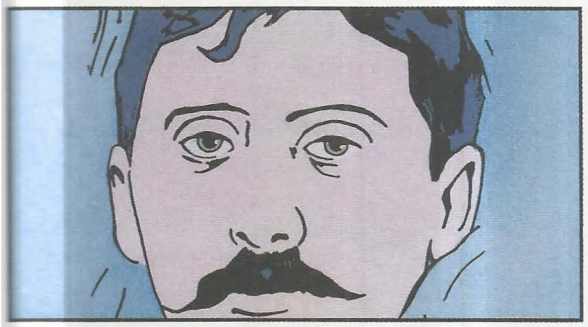
Annem o gece benim odamda yattı. Mutlu olmam gerekirdi; değildim.

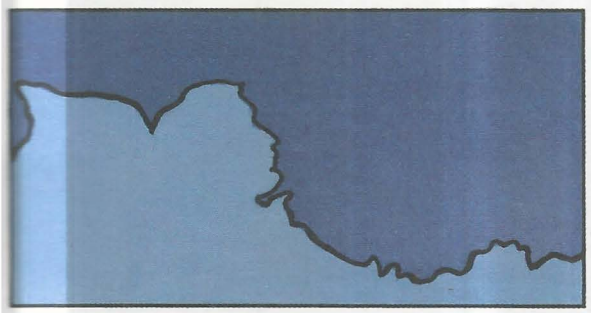
Bana öyle geliyordu ki, eğer bir zafer kazandıysam, bu zaferi anneme karşı kazanmıştım; bu gece yeni bir dönemin başlangıcı olacak, acıklı bir tarih olarak kalacaktı.

İşte, uzun zaman boyunca, geceleri uyanıp tekrar tekrar Combray'yi hatırladığımda, sadece belirsiz bir karanlığın ortasında ışıklı bir yüzey gördüm hep.

Sanki Combray dar bir merdivenle birbirine bağlanan iki kattan oluşmuş ve saat hep akşamın yedisiymiş gibi.

Combray'nin geri kalanını, başka saatleri düşünmeyi hiç istemezdim. Onların hepsi aslında benim için ölmüş sayılırdı.

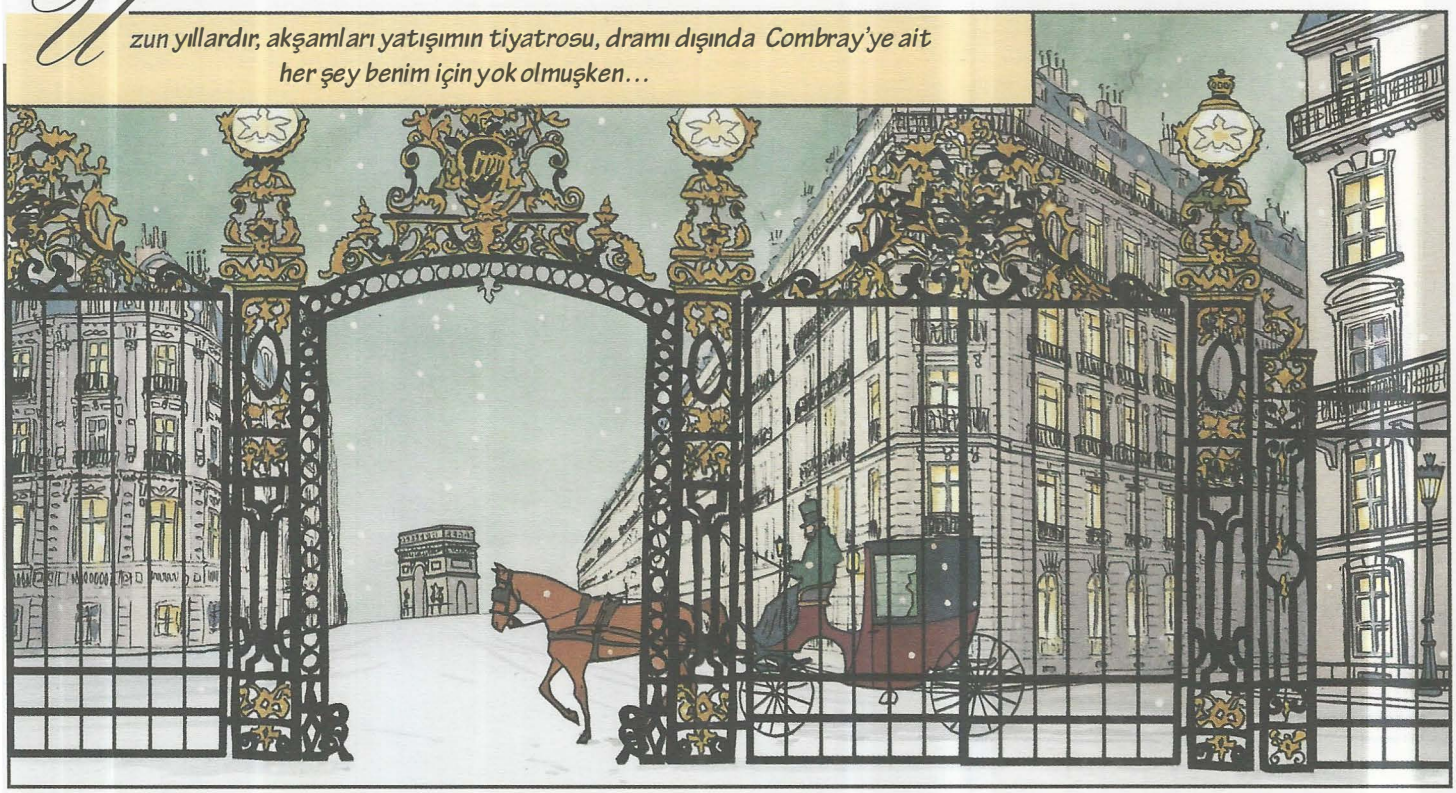
Sonsuza dek ölmüşler miydi? Mümkündür.

Geçmişi hatırlama gayretimiz nafiledir. Zihnimizin bütün çabaları boşunadır. Geçmiş, zihnin hâkimiyet alanının, kavrayış gücünün dışında, hiç ihtimal vermediğimiz, somut bir nesnenin içinde gizlidir.

O nesneye ölmeden önce rastlayıp rastlamayacağımız ise tesadüfe bağlıdır.

Uzun yıllardır, akşamları yatışımın tiyatrosu, dramı dışında Combray'ye ait her şey benim için yok olmuşken...

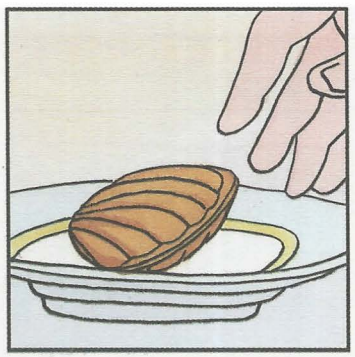

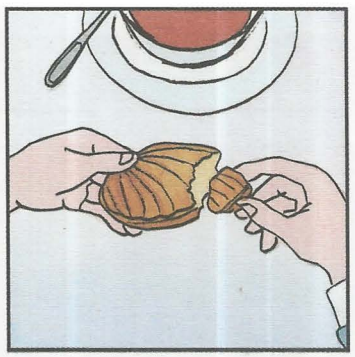

Aa! Madlen ha?

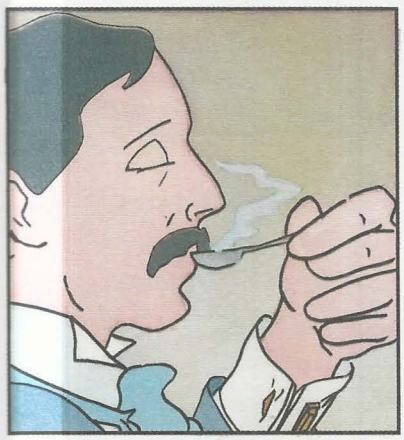
Evet, Nicolas koşup alıverdi pastaneden.

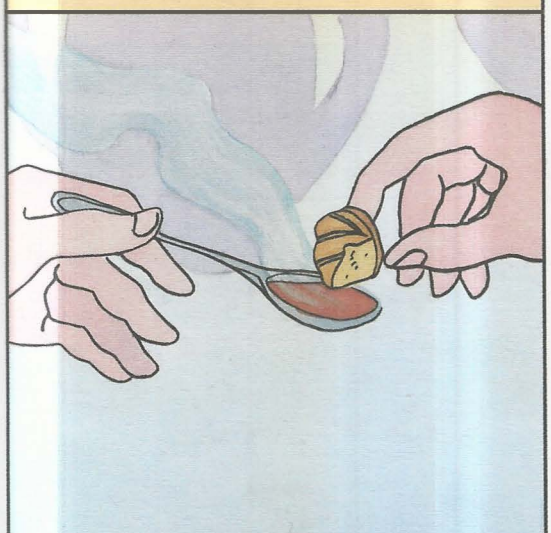

... Harikulade bir haz benliğimi sarıp soyutlamıştı, sebebi hakkında hiçbir fikrim yoktu.

Benliğimin derinliklerinde böyle çırpınan şey, bu tada bağlı, onun peşinden bana gelmeye çalışan bir görüntü, görsel bir hatıra olmalı.

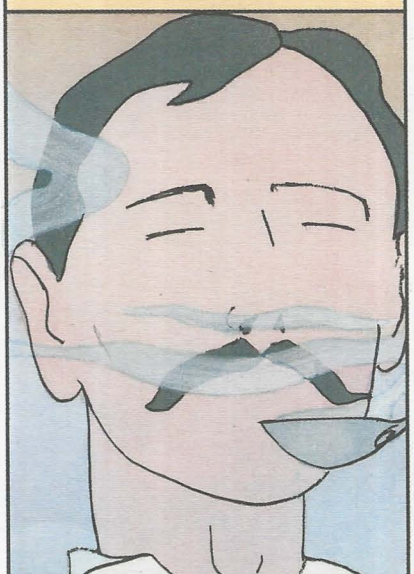

Bu yoğun mutluluk nereden gelmişti bana acaba?

Çayın ve kekin tadıyla bir bağlantısı olduğunu, ama onu kat kat aştığını, farklı bir niteliği olması gerektiğini seziyordum.

Aradığım gerçeğin onda değil, bende olduğu belli. O içimdeki şeyi uyandırdı...

Tekrar tekrar baştan almam gerekiyor...

Bu hatıra, geçmişteki o an, bilincimin aydınlık yüzeyine ulaşacak mı...

Hatıra ansızın karşımda beliriverdi.

"... günaydın, Léonie Hala..."

Bu tat, Combray'de pazar sabahları, Léonie Halamın çayına ya da ıhlamuruna batırıp bana verdiği bir parça madlenin tadıydı...

günaydın, Léonie Hala!

... Tıpkı Japonların, suyla dolu porselen bir kâseye attıkları silik kâğıt parçalarının suya girer girmez çözülüp şekillenerek, renklenerek belirginlik kazandığı, somut, şüpheye yer bırakmayan çiçeklere, evlere, insanlara dönüştüğü oyunlarındaki gibi,

hem bizim bahçenin,
hem M. Swann'ın bahçesinin
bütün çiçekleri, Vivonne Nehri'nin
nilüferleri, köyün iyi yürekli
sakinleri, onların küçük evleri,
kilise, bütün Combray ve civarı
şekillenip hacim kazandı, bahçeleriyle
bütün kent çay fincanımdan
dışarı fırladı.

Combray'de yaşamak biraz kasvetliydi, tıpkı sokakları gibi: Saint-Hilaire Sokağı, halamın evinin bulunduğu Saint-Jacques Sokağı...

Anne, ayine gitmeden Léonie Halamı öpmeye çıkıyorum yukarı.

TIK

TAK

... evinde kaldığımız büyükhalamın kızı olan Léonie Halam, kocası Octave Enişte'nin ölümünden sonra, ilk başlarda Combray'den, sonra Combray'deki evinden, ardından odasından çıkmaz olmuştu...

Buyrun, girebilirsiniz, Madam Octave sizi bekliyor.

... en sonunda da yatağından; artık hiç "aşağı inmiyor", belirsiz bir keder, zafiyet, hastalık, sabit fikir ve ibadet hali içinde...

Al bakalım, bir parça madlen.

VICHY

... yatıyordu sürekli.

Hadi yavrucuğum, git artık, git ayin için hazırlan; aşağıda Françoise'a rastlarsan, söyle ona sizinle fazla oyalanmasın, birazdan yanıma çıkıp bir ihtiyacım var mı diye yoklasın.

Halam biz Combray'deyken Françoise'dan biraz feragat etmeye razı olurdu.

Halam oyalanmak için, sabahtan akşama kadar gözünün önünde uzanan sokağa bakıp İranlı prensler gibi Combray'nin gündelik ve ezelî tarihçesini takip eder, sonra da Françoise'la birlikte yorumlardı.

Françoise, Mme Goupil ayine o kadar geç gitti ki, kutsama duasından sonra varırsa şaşmam.

Eh, olacağı budur!

Françoise, az önce Mme Imbert geçti, elinde Mme Callot'nun sattıklarının iki misli kalınlığında kuşkonmazlarla. Siz bu sene bütün soslara kuşkonmaz koyuyorsunuz ya, hizmetçisine soruverin...

Muhterem Peder'den almıştır bana kalırsa.

İlahi Françoise, muhterem Peder'den almış olur mu hiç! Bunlar kol kadardı diyorum size. Sizin kolunuz kadar değil elbette, benimki kadar, bu sene daha da zayıfladı zavallı kollarım.

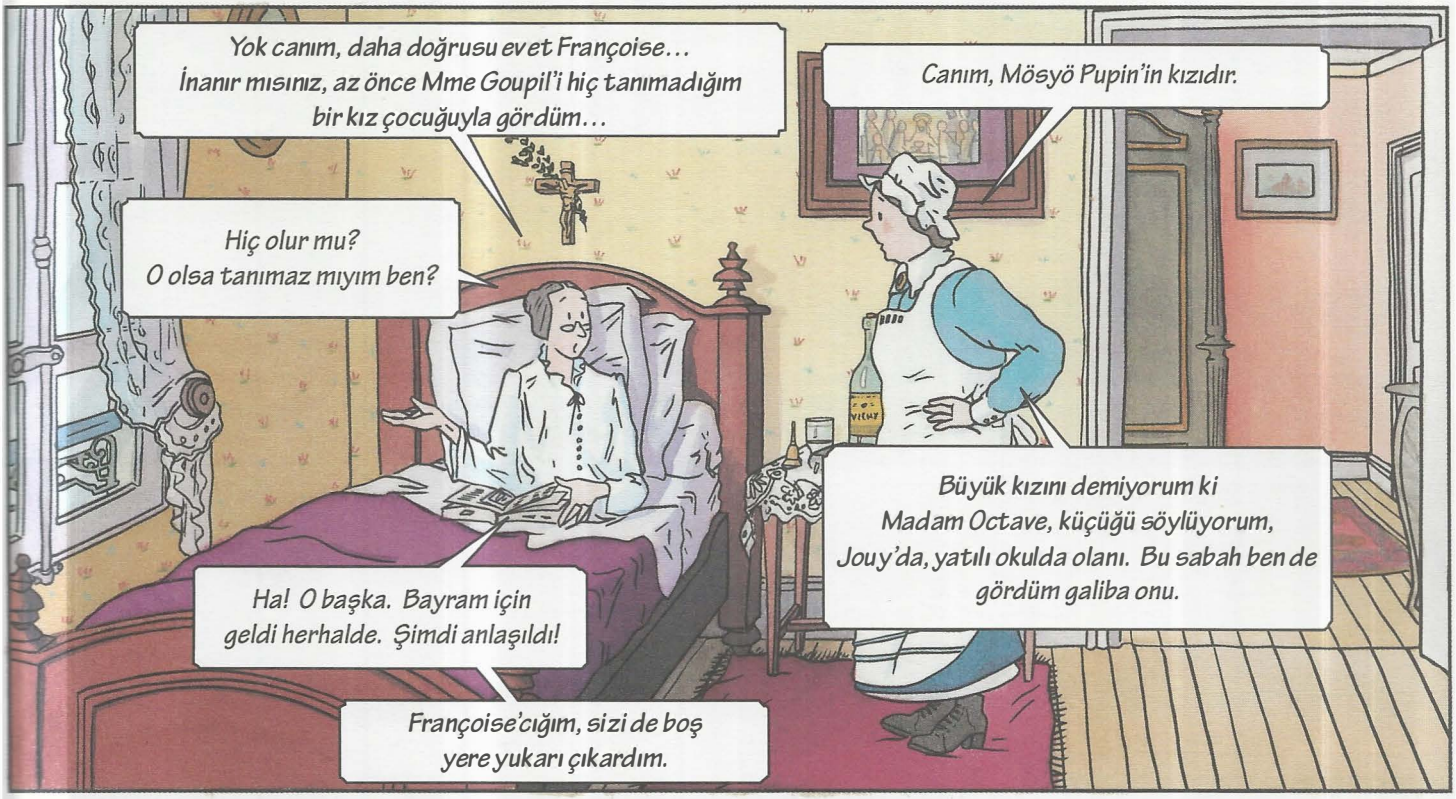
Françoise, ölüm çanı kimin için çaldı kuzum? Ah, Tanrım, Mme Rousseau için olmalı, geçen gece vefat ettiydi. Ah! Yüce Tanrı'nın beni de çağırma vakti geldi, kafam yerinde değil. Kızcağızım, sizin de vaktinizi alıyorum.

Ne olacak Madam Octave, benim vaktim o kadar kıymetli değil; vakti yaratan, bize parayla satmadı ya.

Bazen bu olaylar öylesine esrarengiz ve ciddi bir niteliğe bürünürdü ki, halam...

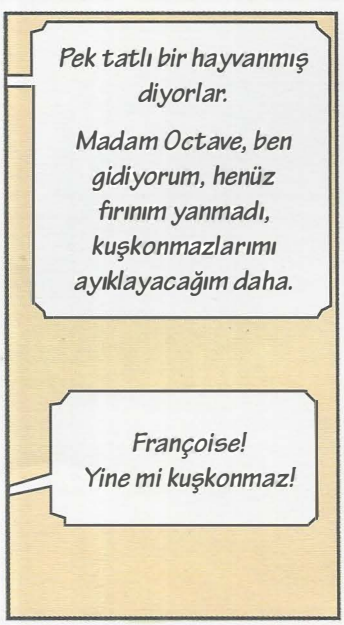

Ama halam boş yere olmadığını bilirdi aslında... Çünkü Combray'de "hiç tanımadığımız" bir kişi, bir mitoloji tanrısı kadar inanılması güç bir varlıktı. Combray'de herkes herkesi, hem insanları, hem de hayvanları o kadar iyi tanırdı ki, halam tesadüfen "hiç tanımadığı" bir köpeğin sokaktan geçtiğini görecek olsa, durmadan bunu düşünürdü...

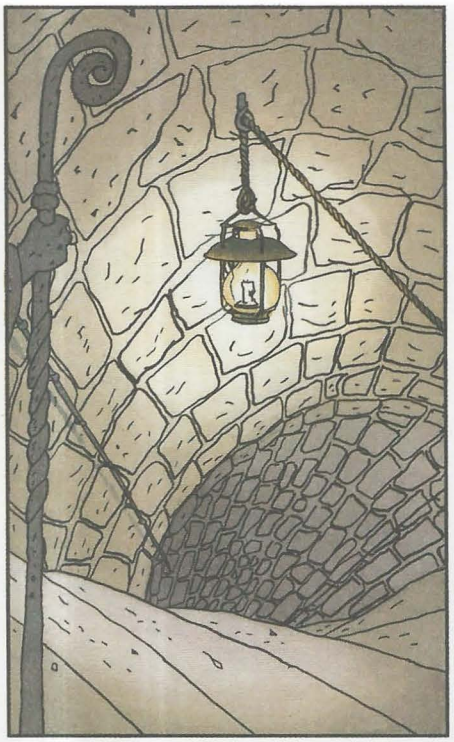
Kilise!

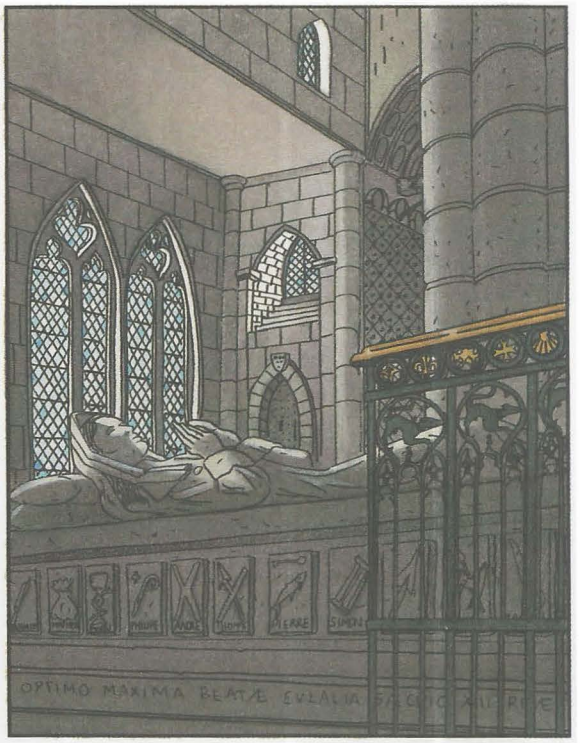
Kilisemizi o kadar severdim ki,
olduğu gibi gözümün önünde!

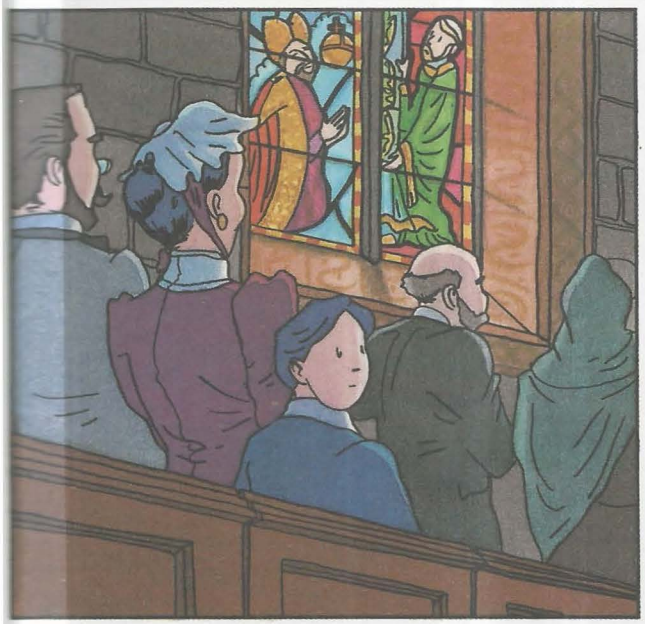
... kilisede yerlerimize doğru ilerlerken, sanki bir periler
vadisindeymişim gibi yürürdüm, tıpkı perilerin tabiatüstü varlığının elle tutulur izlerine...

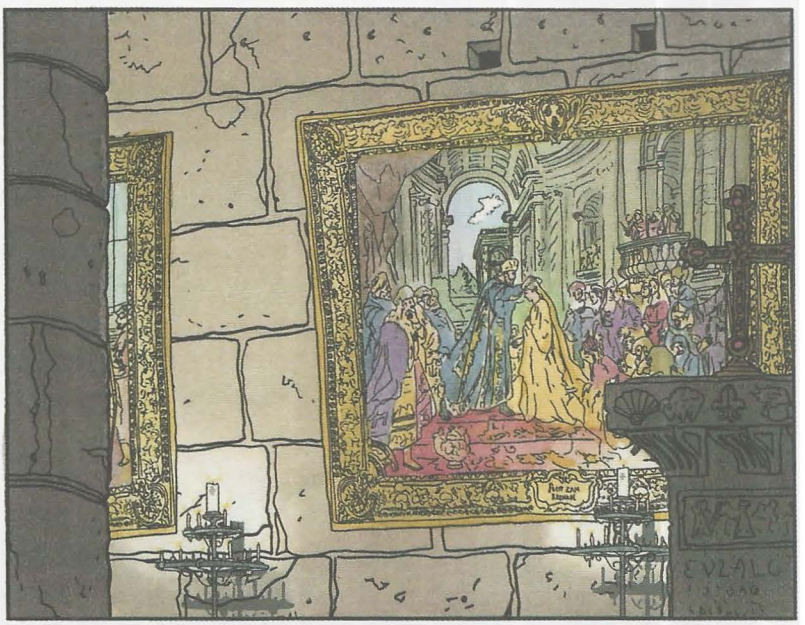
... bir kayada, bir ağaçta, minik bir gölde rastlayıp şaşıran bir köylü gibi.

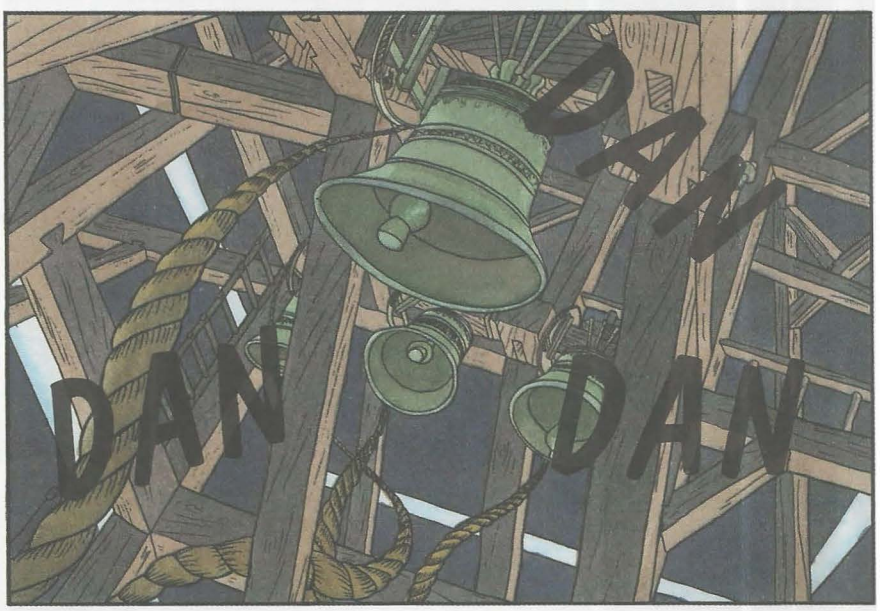

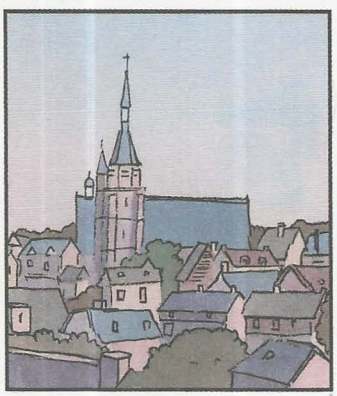

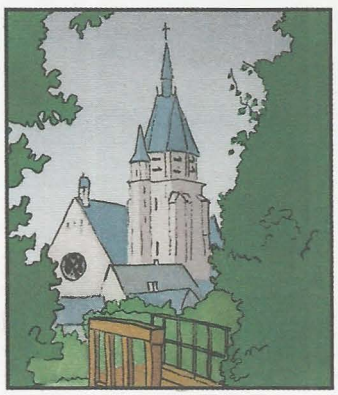
Bütün bunlar kiliseyi
benim gözümde kentin geri kalanından
tamamen farklı bir yere dönüştürürdü:
dizi dizi kemerleri, şapelleri aşarak, sadece
birkaç metrelik bir mesafenin değil, adeta
muzaffer çıktığı art arda dönemlerin de
üzerinde hâkimiyet kurmuş olan ve asırlar
boyunca uzanan nefiyle dört boyutlu
–dördüncü boyut Zaman'dı –
bir mekândı sanki;

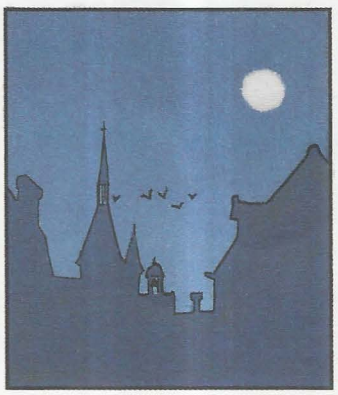

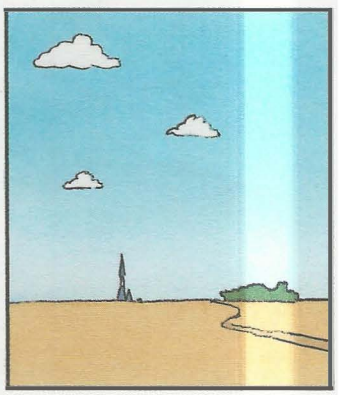
DAN DAN DAN DAN

Kentteki bütün faaliyetleri, saatleri ve manzaraları Saint-Hilaire'in çan kulesi şekillendirir, taçlandırır ve kutsardı.

Büyükannem, açık seçik dile getirmese de, Combray Kilisesi'nin çan kulesinde hayatta en değer verdiği özellikleri, yani doğallığı ve vakarı buluyordu.

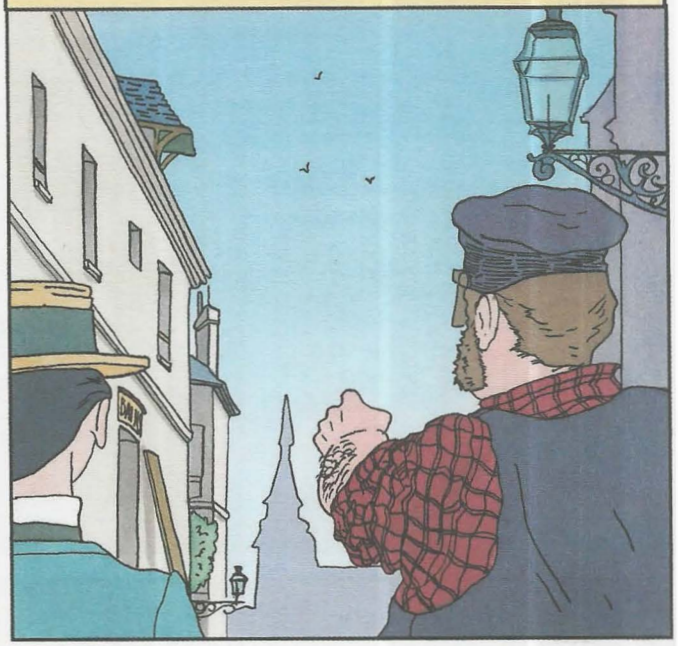

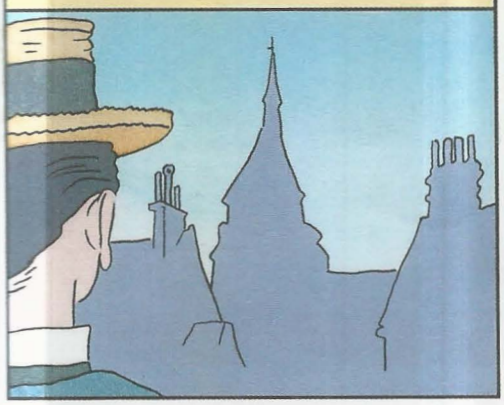
... büyük bir taşra kentinde veya Paris'in pek bilmediğim bir semtinde,

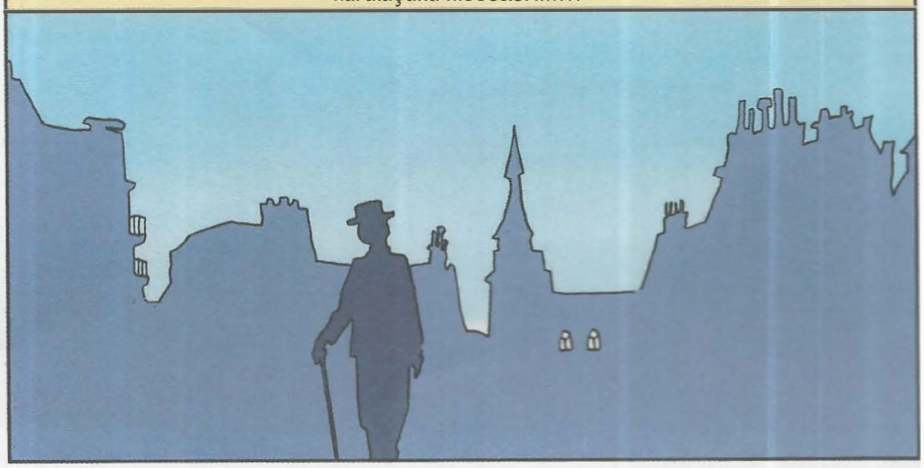
yoldan geçen biri kerteriz noktası olarak uzakta bir hastane kulesini, bir çan kulesini gösterdiğinde...

hafızam o sevgili,
kayıp görüntüyle belli belirsiz,
ufacık bir benzerlik bile bulsa...

... kıpırtısız durur, hatırlamaya çalışır, benliğimin derinliklerinde, unutuş ırmağında kaybolmuş bir diyarın yeniden fethedilişini, sularının çekilip yeniden kuruluşunu hissederim...

... tekrar yolumu bulmaya çalışır,

bir sokağa saparım...

... ama ... kalbimin içinde bir sokağa

Mösyö Legrandin Paris'te mühendis olarak çalıştığı için, uzun tatiller dışında Combray'deki evinde ancak cumartesi akşamından pazartesi sabahına kadar kalabiliyordu.

Çok başarılı oldukları bilimsel kariyerlerinin haricinde bambaşka bir edebiyat ve sanat kültürüne sahip olan, bu kültürü mesleki uzmanlıklarında kullanmayıp sohbetlerinde yansıtan kişilerdendi.

Büyükannemin onda bulduğu tek kusur, biraz fazla güzel, fazla kitabi konuşmasıydı.

Onun sık sık aristokrasiye, yüksek sosyete yaşayışına ve snopluğa karşı yaptığı ateşli konuşmalara da şaşırırdı...

Ayrıca, kız kardeşi Balbec yakınlarında yaşayan, Aşağı Normandiyalı bir asilzadeyle evli olan M. Legrandin'in soylulara böyle şiddetle saldırmasını da biraz uygunsuz bulurdu...

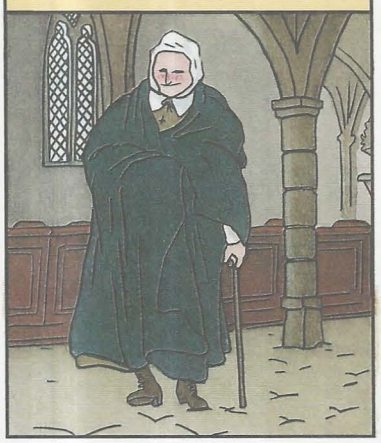

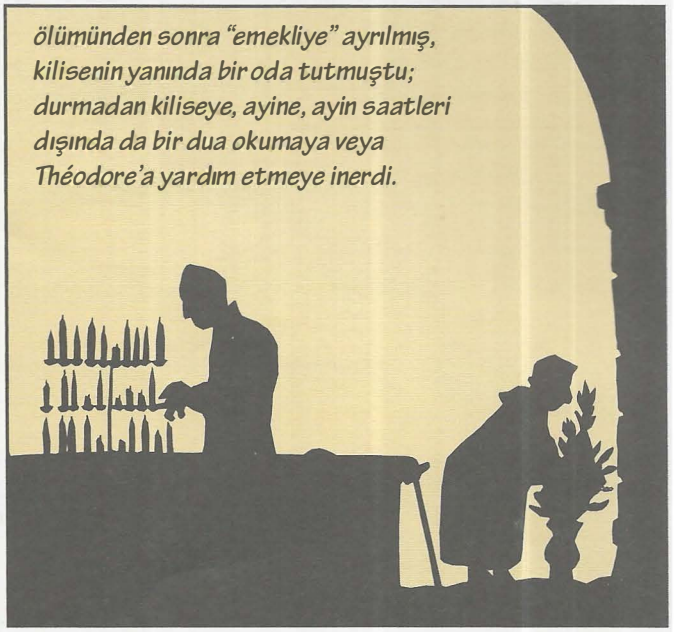

Eulalie, topal, hamarat ve sağır bir kızdı; küçükken hizmetine verildiği Mme de la Bretonnerie'nin

ölümünden sonra "emekliye" ayrılmış, kilisenin yanında bir oda tutmuştu; durmadan kiliseye, ayine, ayin saatleri dışında da bir dua okumaya veya Théodore'a yardım etmeye inerdi.

Geri kalan zamanlarda da, halam gibi hasta insanları ziyarete gider...

... sabah ya da ikindi duasında neler olduğunu anlatırdı onlara.

Ziyaretleri Léonie Halamın en büyük eğlencesiydi; halam muhterem Peder dışında bütün ziyaretçilerini birer ikişer bertaraf etmişti: kendini dinlememesini öğütleyen ve güneşli havada küçük bir yürüyüşün ve güzel, az pişmiş bir bifteğin ona iyi geleceğini söyleyenleri de...

... gerçekten söylediği kadar hasta olduğunu düşünür gibi görünenleri de.

Kısacası, halam hem uyguladığı perhizin onaylanmasını, hem acılarına üzülünmesini, hem de geleceği konusunda teskin edilmeyi isterdi.

İşte Eulalie bütün bunları mükemmelen yerine getirirdi...

Sonum geldi Eulalie'ciğim.

Madam Octave, hastalığınızı o kadar iyi tanıyorsunuz ki, daha dün Mme Sazerin'in de dediği gibi, yüz yaşına kadar yaşarsınız.

Sazerat, Eulalie, Sazerat.

Eulalie'nin mutat pazar ziyaretleri, halam için neşeyle beklediği bir zevkti...

Bugün pazar, Eulalie birazdan gelir.

Ama bekleyişin hazzı fazla uzadığında, işkenceye dönüşürdü...

Saat on bir oldu, Eulalie hâlâ yok ortada!

Pazar günleri bu ziyaretten başka şey düşünmezdi,

Zili mi çaldınız Madam Octave?

Françoise, galiba... bir zafiyet... şey... Eulalie gelmedi mi hâlâ?

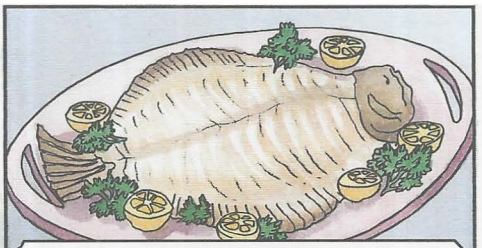
VICHY

öğle yemeği biter bitmez, Françoise halamı "meşgul etmek" üzere yukarı çıkmak için sabırsızlanır; yemek odasını bir an önce boşaltmamızı isterdi.

Ama biz (özellikle hava ısınmaya yüz tuttuğunda) kibirli öğle saati soframızın etrafında çınladıktan çok sonra, hâlâ oturuyor olurduk...

Tanrım, yeter artık, iki saattir sofra başındayız! Hava da ne kadar sıcak...

Soframız mevsimlerin dönüşünü ve hayatın olaylarını yansıtırdı biraz, çünkü Françoise artık bize bildirmeye bile gerek duymadığı, değişmez yumurta, pirzola, patates, reçel ve peksimet ana menüsüne, tarlalardaki ve meyve bahçelerindeki tarıma, gelgitin ürünlerine, ticaretin tesadüflerine, komşuların nezaketine ve kendi dehasına bağlı olarak çeşitli eklemeler yapardı:

...satıcı kadın çok taze diye garanti verdi!

... Roussainville pazarında gördüm, pek beğendim...

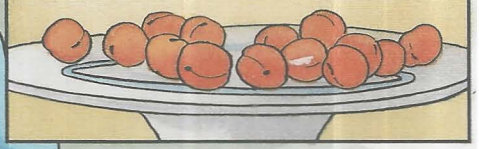
Açık hava insanı pek acıktırıyor, değil mi?

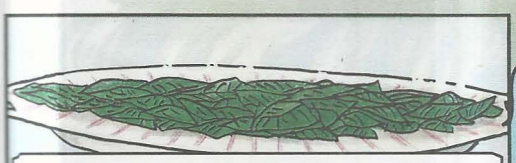

Size ilikli yabanenginarı yapmamıştım hiç!

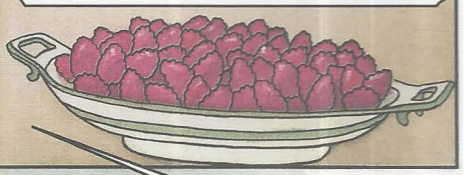
... bu ayda kayısı ilk turfanda, biliyorsunuz!

Değişiklik olsun, ıspanak...

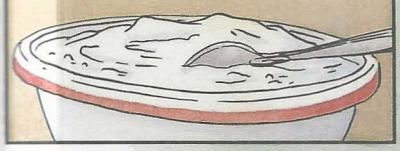
Bu ahududuları Mösyö Swann kendi getirip bıraktı...

... Frenküzümleri on beş güne kadar kalmaz artık!

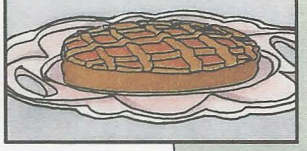
Oğlan pek sever bunu...

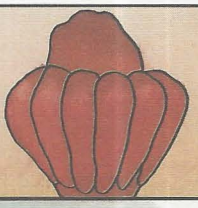
Düşünsenize, kiraz ağacı iki yıldan sonra ilk kez meyve verdi!

Dün sipariş etmiştim bunu.

İkram etme sırası bizde.

... son olarak da, bilhassa hanımefendinin eşi için...

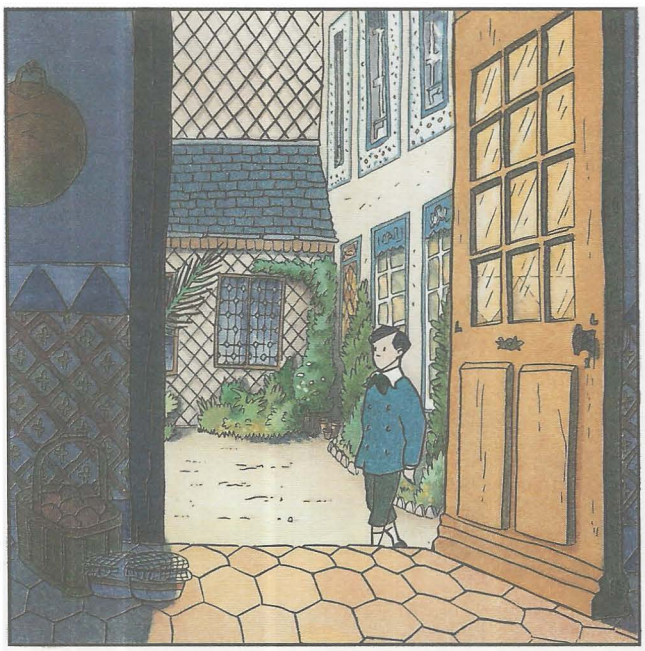
ÇİKOLATALI KREMA!

tokken bile yenir bu.

Haydi, bütün gün burada oturma; dışarısı çok sıcak geliyorsa odana çık, ama önce biraz hava al, sofradan kalkar kalkmaz okumaya dalma.

Eskiden, kitap okumak üzere yukarı çıkmadan önce, büyükbabamın...

... binbaşılıktan emekliye ayrılmış kardeşi Adolphe Amcamın zemin kattaki küçük oturma odasına girerdim; terk edilmiş av köşklerine girdiğimizde uzun müddet burnumuzu gıdıklayan, hem devrim öncesini, hem ormanı çağrıştıran o karanlık ve serin koku, bu odadan hiç eksik olmazdı.

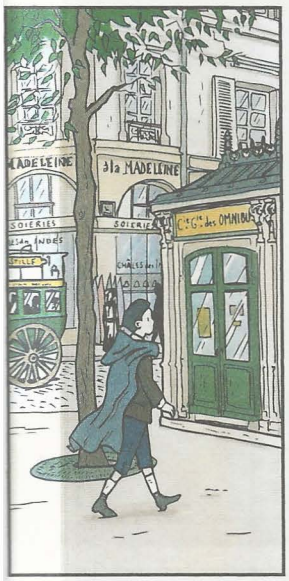

Ama yıllar vardı ki, Adolphe Amcamın oturma odasına girmez olmuştum, çünkü amcam, anlatacağım şu olay nedeniyle benim yüzümden ailemle bozuştuğundan beri Combray'ye gelmiyordu:

Paris'te, ayda bir iki kere beni amcamın evine ziyarete gönderirlerdi, öğle yemeğinin sonuna denk gelirdim.

Ne zamandır gelmiyorsun! Beni ihmal ediyorsunuz. Hadi bakalım, bir mandalina ya da badem ezmesi al.

Kahveyi çalışma odasında içeceğim.

Başüstüne Binbaşım.

Orada bir süre baş başa oturduktan sonra:

Binbaşım, arabacı saat kaçta hazır olsun diye soruyor.

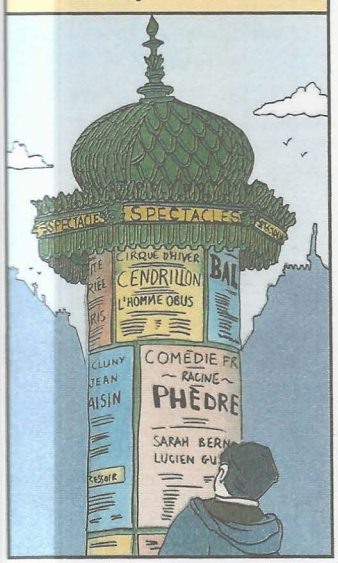
...

İkiyi çeyrek geçe.

İkiyi çeyrek geçe mi? Pekâlâ... haber vereyim...

Cevap asla değişmezdi: "ikiyi çeyrek geçe".

O dönemde, henüz hiç gitmediğim halde tiyatroya âşıktım.

Arkadaşlarımla sohbetlerim hep tiyatro oyuncularıyla ilgiliydi: Got, Delaunay, Febvre, Thiron, Maubant, Coquelin...

Erkek oyuncular zihnimi böylesine meşgul ederken, oyuncu olabileceğini düşündüğüm bir kadının görüntüsü bende çok daha uzun süreli bir heyecan yaratırdı!

En ünlü kadın oyuncuları yeteneklerine göre sıraya dizerdim: Sarah Bernhardt, Berma, Bartet, Madeleine Brohan, Jeanne Samary. Amcam çok sayıda kadın oyuncu...

... ve ayrıca oyunculardan tam olarak ayıramadığım birçok yosma tanırdı.

Amcama sadece belirli günlerde gitmemizin nedeni, diğer günlerde evine ailesinin karşılaşamayacağı kadınların gelmesiydi; daha doğrusu aile böyle düşünüyordu, çünkü amcam, tam tersine, belki hiç evlenmemiş olan güzel dulları, şüphesiz...

takma ad olan tumturaklı isimlere...

... sahip kontesleri aşırı bir rahatlıkla

büyükanneme tanıştırmayı, hatta kendilerine aile yadigârı

mücevherler hediye etmeyi nezaket sayardı

ve bu da büyükbabamla arasının birçok kez bozulmasına yol açmıştı.

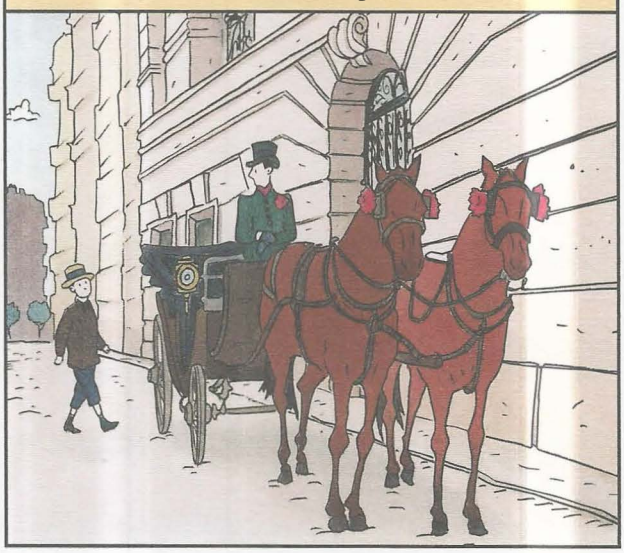

Sohbet sırasında bir kadın oyuncunun adı geçtiğinde...

... önemli adamların, mektuplarına cevap vermeyen kadınların kapısında belki yıllarca boş yere bekleyerek yaptıkları stajdan...
... amcamın benim gibi bir yumurcağı kurtarabileceğini, birçok insan için ulaşılmaz, kendisininse yakın dostu olan kadın oyunculara beni evinde takdim edebileceğini düşünürdüm.

Bu yüzden de (ders saatimin değiştirildiğini bahane ederek) amcamı ziyarete ayrılmış günlerin haricindeki bir gün...

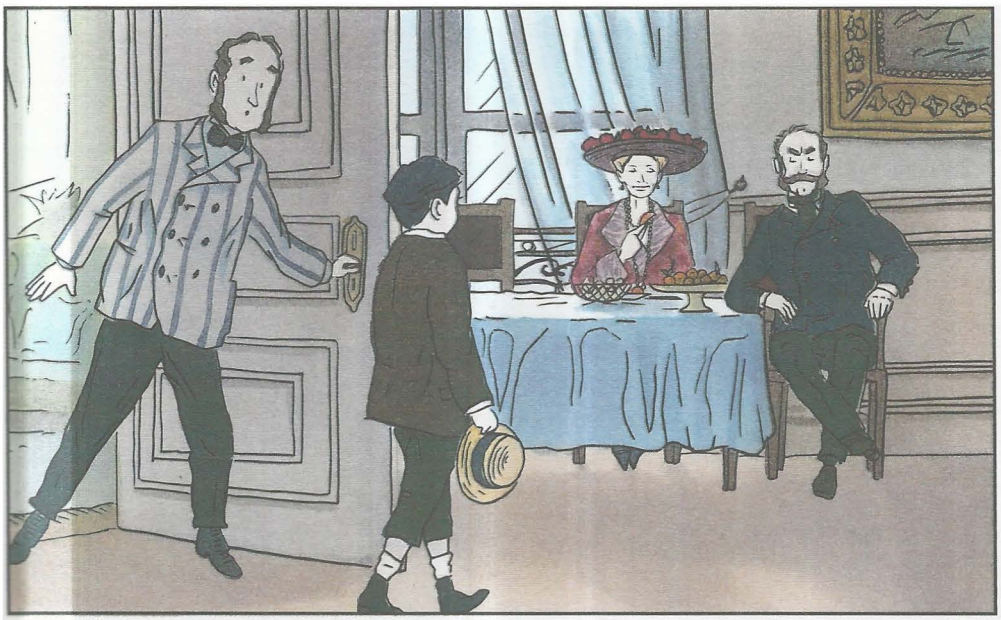

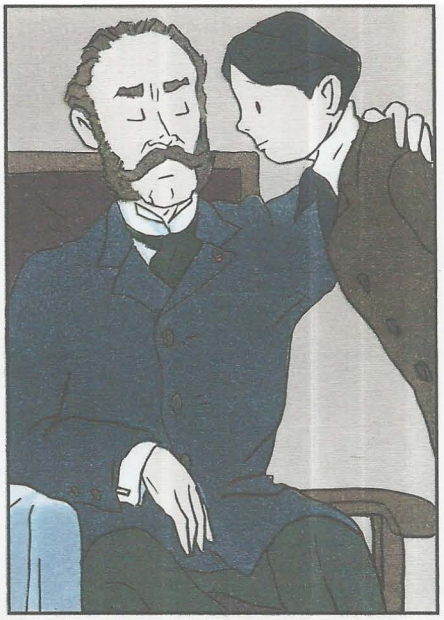

Biraz hayal kırıklığına uğramıştım. Kadın oyuncuların fotoğraflarında hayran olduğum tiyatrovari görünümden, sürdüğünü varsaydığım hayata uygun şeytani ifadeden eser yoktu onda. Bir yosma olduğuna inanmakta güçlük çekiyordum; iki atlı arabasını, pembe elbisesini, inci kolyesini görmesem, amcamın sadece en seçkin yosmalarla ...

... görüştüğünü bilmesem, seçkin bir yosma olduğuna hiç mi hiç inanmazdım.

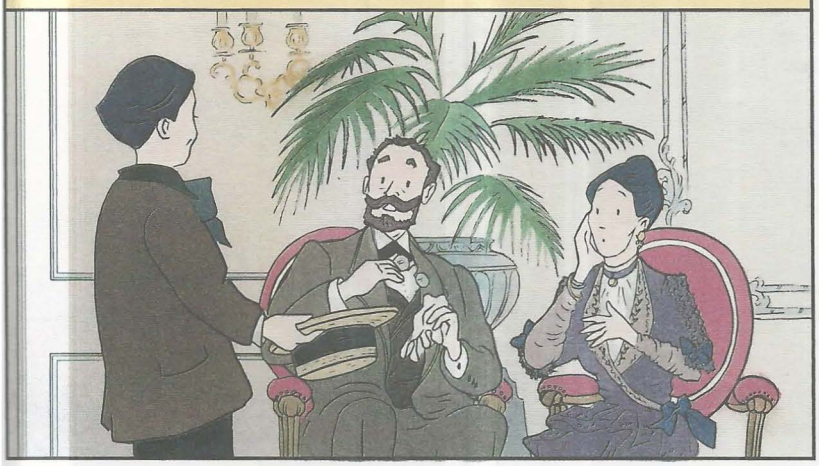

Babamın sıradan bir sözünü alıp incelikle işlemiş...
onu sanat eseri bir mücevhere, "harikulade" bir şeye dönüştürülmüş olarak sunmaktaydı şimdi.

Daha sonraları, bu aylak ve çalışkan kadınların işlevinin insanın içini sızlatan bir yanının, cömertliklerini, yeteneklerini, duygusal bir estetik hayalini ve kendilerine pahalıya mal olmayan bir serveti, erkeklerin kaba saba, yontulmamış yaşayışlarını değerli ve zarif bir çerçeveye oturtmaya hasretmek olduğunu düşündüm.

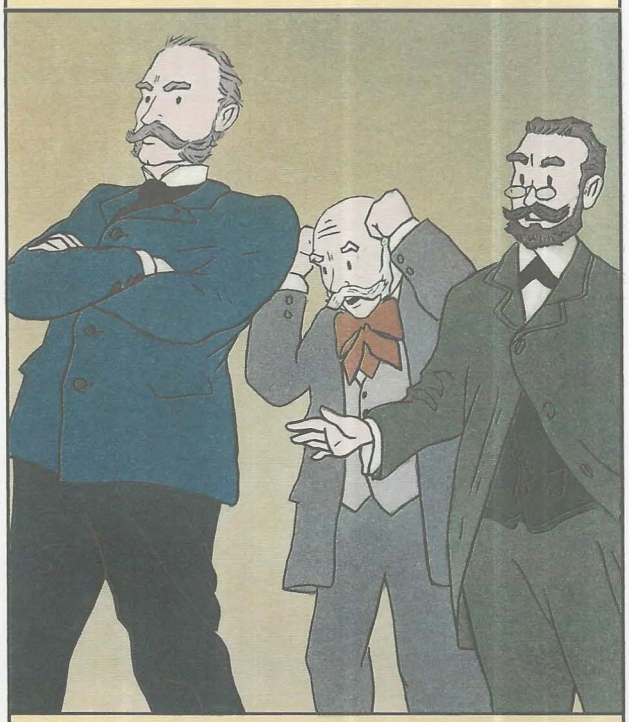

Gerçekten o kadar duygulanmıştım ki, iki saat sonra, yaptığım ziyareti annemle babama en ince ayrıntısına kadar anlattım. Bu davranışımla amcamın başını derde sokacağımı düşünmüyordum. Böyle bir şeyi istemediğime göre, nasıl düşünebilirdim?

Ne yazık ki ailem, amcamın davranışını yargılarken benim önerdiğim ilkelerden çok farklı ilkeleri benimsedi.

Babam ve büyükbabamla amcam arasında hararetli münakaşalar olmuş...

Ben bunu dolaylı bir yoldan öğrendim.

Birkaç gün sonra, sokakta... amcama rastladığımda, hissettiğim üzüntüyü, minneti, pişmanlığı ona ifade etmek istedim. Duygularımın yoğunluğuyla karşılaştırıldığında, şapkamı çıkararak bir selam vermenin alçaklık olacağına hükmettim. Bu yetersiz hareketi yapmamaya karar verip başımı çevirdim.

Amcam benim annemle babamın talimatına uyarak bu şekilde davrandığımı düşündü ve onları hiç affetmedi; uzun yıllar sonra ölünceye kadar, hiçbirimiz onu bir daha görmedik.

İşte bu yüzden, Adolphe Amcamın şimdi kapalı duran oturma odasına artık girmiyordum.

Kahve servisiyle yukarı sıcak su çıkarma işini bulaşıkçı kıza bırakacağım, benim Mme Octave'ın yanına gitmem lazım.

Sürekli kuşkonmaz yediğimiz yıl, çoğunlukla kuşkonmazları ayıklamakla görevli olan bulaşıkçı kız zavallı, marazi bir kızdı; biz Paskalya'da Combray'ye gittiğimizde, hamileliğinin epeyce ilerlemiş bir safhasındaydı, hatta Françoise'ın kıza onca iş yaptırmasına şaşıyorduk...

M. Swann'ın da dikkatimizi çektiği gibi, bol iş gömleğinin pilileri Giotto'nun kimi sembolik figürlerinin geniş kaftanlarını hatırlatırdı.

Giotto'nun Merhameti nasıl?

Ayrıca kızın kendisi de, Arena şapelindeki, erdemlerin kişileştirimleri olan güçlü kuvvetli, erkeksi bakirelere epey benzerdi.

Padova şapelindeki Erdemler ve Kötülükler alegorilerinin ona bir başka bakımdan da benzediğini şimdi anlıyorum:

Nasıl ki bu kız, siluetini şişiren sembolü anlamını kavramazmışçasına, sıradan, ağır bir yük gibi karnında taşıyor, sembolün güzelliği ve ruhu yüzünde katiyen ifade bulmuyorsa,...

... aynı şekilde Arena'da "Caritas" adı altında boy gösteren güçlü kuvvetli ev kadını da, bu erdemi hiç aklından geçmemişçesine, kanlı canlı, bayağı çehresinde merhamet kavramı asla ifade bulmamış gibi temsil eder.

Giotto'nun figürlerinin M. Swann'ın bana getirdiği kopyalarını seyretmekten uzun süre hiçbir zevk alamadım. O merhametsiz Merhamet, bir tıp kitabındaki levhaya benzeyen o Kıskançlık, Combray'nin sofu, ruhsuz birtakım burjuva güzellerini hatırlatan, sıradan, düzgün hatlı ve grimsi çehreli o Adalet...

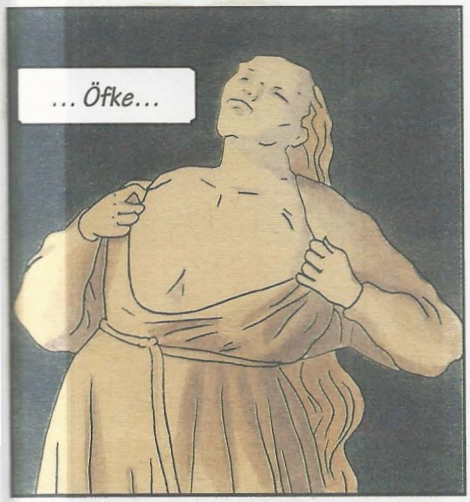
... alev alev yanan yüreğini Tanrı'ya sunan, daha doğrusu, bodrumun hava deliğinden bir tirbuşonu uzatan aşçı misali "uzatıveren" Merhamet...

... dildeki bir tümörün gırtlağı ya da küçükdili sıkıştırmasını gösteren bir resme benzeyen Kıskançlık...

... çoğu Adaletsizliğin yedek kuvvetlerine kayıtlı burjuva kadınlar...

... Öfke...

Ama daha sonraları, bu fresklerin kendine has güzelliğinin, sembolün bir gerçeklik, fiilen yaşanan ya da maddeten kullanılan bir şey olarak temsil edilmesinden kaynaklandığını anladım; aynı şekilde zavallı bulaşıkçı kızın dikkatini karnına yönelten şey de, o karnı çeken ağırlıktı.

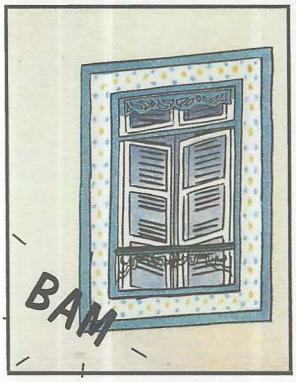

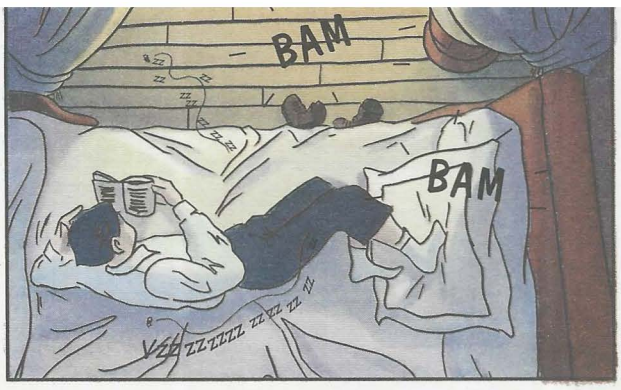
... Döneklik...

Belki de bir insanın ruhunun onda vücut bulan erdemle (en azından görünürdeki) bağlantısızlığı, estetik değerinin haricinde, psikolojik olmasa da, fizyonomik bir gerçeklik barındırır içinde.

Daha sonraki yıllarda karşılaştığım, hayata geçirilmiş merhametin gerçek birer azize sayılabilecek canlı timsalleri, genellikle işi başından aşkın cerrahların neşeli, gerçekçi, kayıtsız ve sert tavrına, ıstırap çeken insan karşısında hiçbir acıma ve şefkate yer vermeyen, incitmekten korkmayan bir çehreye, yani gerçek iyiliğin sevecenlikten uzak, sevimsiz ve asil çehresine sahiptiler.

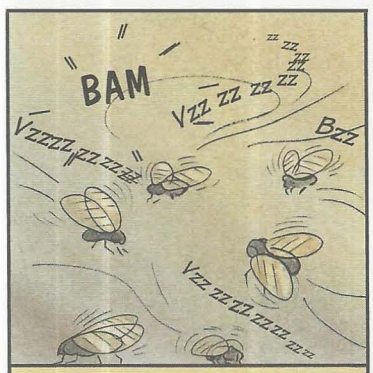

Güneş ışığının parlaklığını La Cure sokağından gelen çekiç sesleriyle hissederdim... sıcak günlere özgü, titreşimli havada çınlayan bu vuruşlarla, sanki uzaklarda lal rengi yıldızlar uçuşurdu...

... bir de karşımda adeta yaz mevsiminin oda müziğini icra ederek küçük bir konser veren sineklerin sesiyle.

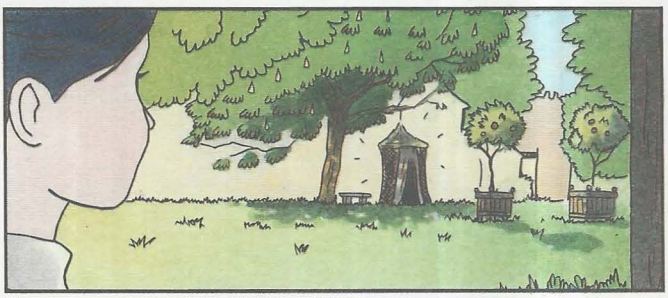
Odamdaki bu loş serinliğin sokaktaki kızgın güneşle ilişkisi, gölgenin ışıkla ilişkisi gibiydi, yani onun kadar ışıltılıydı ve dışarıda geziyor olsam duyularımın ancak kısmi olarak tadına varabileceği yaz mevsiminin eksiksiz bir görüntüsünü sunardı hayal gücüme...

... böylece, (kitaplarımda anlatılan heyecanlı maceralar sayesinde) akan bir suyun içinde kıpırtısız duran el misali, bir hareket selinin sarsıntısını ve canlılığını taşıyan dinlenmeme uyum sağlardı.

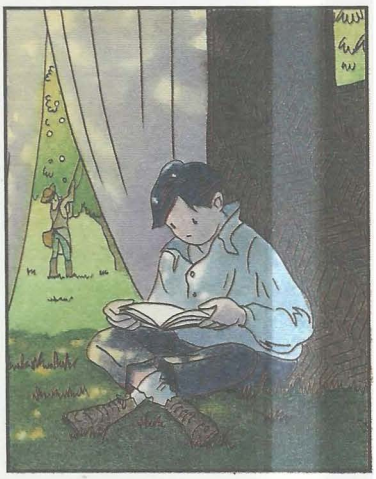

Elimdeki kitabı bırakmak istemeyip okumaya bahçede devam eder...

... küçük çardağın kuytusuna, görülmeyeceğimi düşündüğüm bir yere otururdum... Zihnim de, dışarıda olup bitenleri seyrederken bile içine gömüldüğüm bir başka yuva sayılmaz mıydı?

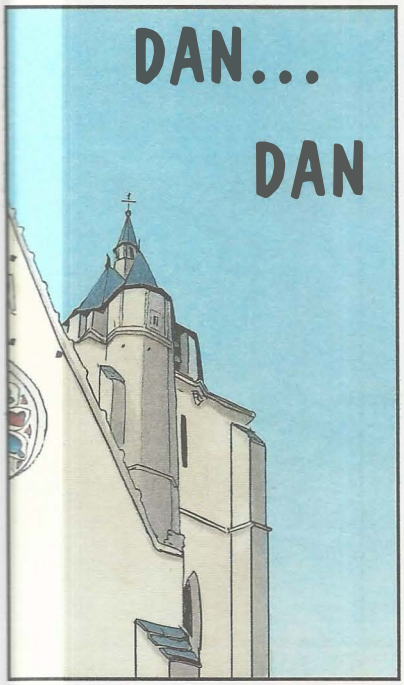
Benliğimin en öncelikli ve bana ait, hareket halindeki bir kontrol düğmesi gibi her şeyi yöneten güdüsü, okuduğum her kitabın felsefi zenginliğine, güzelliğine olan inancım ve onları kendime mal etme isteğimdi. Çünkü kitabımı Combray'de almış olsam bile, satın almamın asıl sebebi, o dönemde gerçeğin ve güzelliğin sırrını çözmüş biri olarak gördüğüm bir öğretmenimin veya arkadaşımın tavsiyesi olurdu.

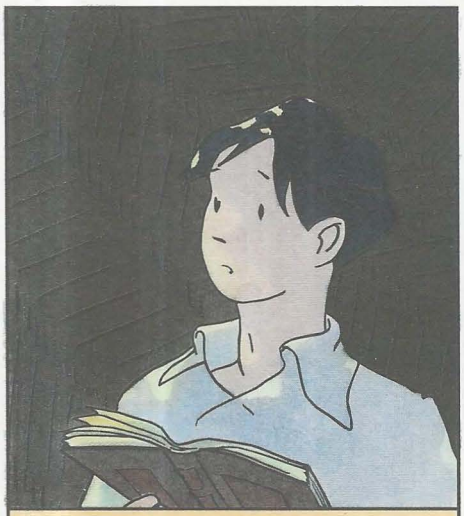

Ardından, benim de katıldığım olaylar zincirinin yaşattığı heyecanlar gelirdi, çünkü bu öğle sonraları, çoğunlukla bir ömür boyu yaşananlardan daha fazla dramatik olayı barındırırdı içinde...

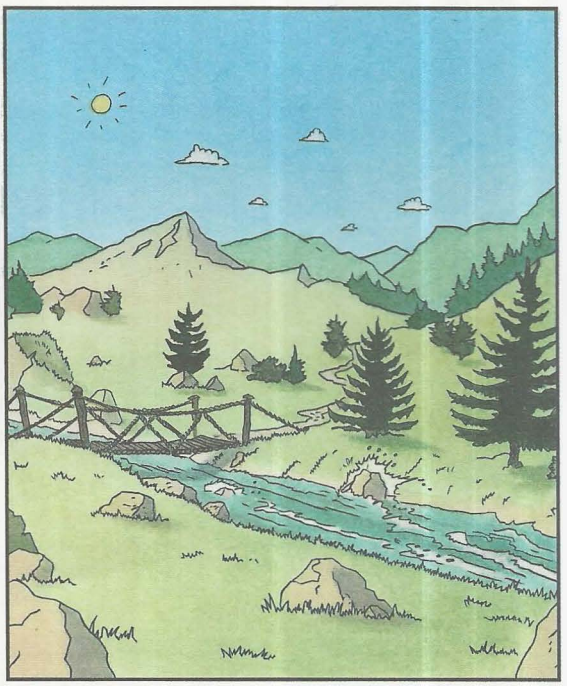
... en yoğun olanları, meydana gelişlerindeki yavaşlıktan ötürü algılanamayacak, dolayısıyla da asla görünürlük kazanamayacak mutluluklar ve felaketler.

Sonra, olayların geçtiği, yarı yarıya önümde uzanan dekor gelirdi... Bu yüzden, iki yaz mevsimi boyunca, Combray'deki bahçenin kızgın sıcağında, o sırada okuduğum kitap yüzünden, ırmakların suladığı, tepelik bir ülkenin özlemiyle doldum.

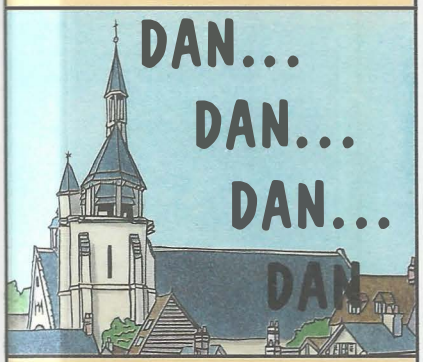

Her saat başında, bir önceki saati haber veren çan birkaç dakika önce çalmış gibi gelirdi bana;

Hatta bazen bu vakitsiz çan, bir öncekinden iki kez fazla çalardı;

yani arada benim işitmediğim bir saat daha çalmış, cereyan eden bir olay, benim için cereyan etmemiş olurdu;

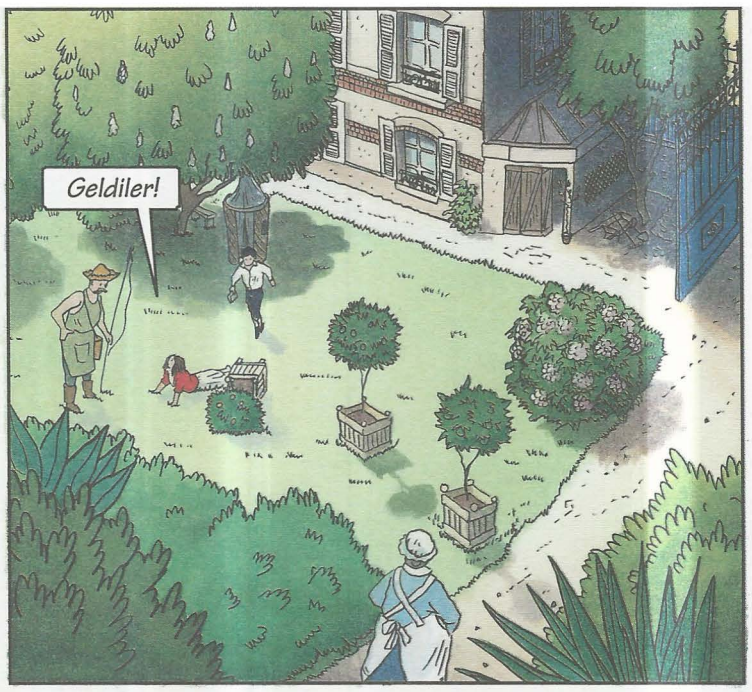
derin bir uyku gibi sihirli olan okuma zevki, halüsinasyonlar içindeki kulaklarımı kandırırdı...

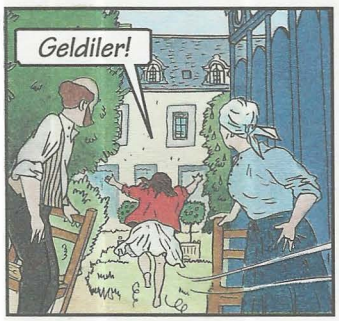

Combray'deki bahçede, kestane ağacının altında geçen, kendi hayatımın sıradan olaylarını özenle ayıklayıp yerine pınarların suladığı bir diyarın ortasında, garip maceralar ve özlemlerle dolu bir hayatı koyduğum o güzel pazar öğle sonraları, hâlâ sizi düşündüğümde bana o hayatı hatırlatırsınız...

Geldiler, geldiler!

Askerî birliklerin garnizon manevraları sebebiyle Combray'yi baştan başa katettiği ve genellikle Sainte-Hildegarde sokağından geçtiği günlerdi.

Hayatı önemsemediklerini mi? Peki hayatı önemsemeyeceksek, neyi önemseyeceğiz? Hayat yüce Tanrı'nın asla iki kere bağışlamadığı tek nimettir. Heyhat! Ulu Tanrım! Ama doğru, önem vermiyorlar! Ben '70'te gördüm onları; bu lanet olası savaşlarda ölümden korkuları kalmıyor ki; deli olup çıkıyorlar; ciğeri beş para etmez serserilere dönüyorlar, insanlıktan çıkıp ass-lan kesiliyorlar!

Françoise'ın nazarında bir insanı "ass-lan"a benzetmek, katiyen yüceltici bir şey değildi.

Savaşın devletin halka oynadığı pis bir oyun olduğu inancından kimse vazgeçiremezdi onu....

Kitabıma dönerdim...

Büyükbabam, samimiyeti ilerletip eve getirdiğim arkadaşlarımın hepsinin Yahudi olduğunu söylerdi...

Yahudilere karşı olduğumdan değil.

Zaten dostum Swann da Yahudi kökenlidir...

ne var ki senin tercihlerin en seçkin örnekler olmuyor!

Bu yüzden de, eve yeni bir arkadaş getirdiğimde...

♫ Tra la la tra la ♫

Bergotte'un adını ilk kez, yaşça benden büyük bir arkadaşımdan duymuştum... Bloch'tan.

Musset beyefendiye beslediğin bayağı tutkudan vazgeç. İşte sana büyük Üstat Leconte'un tavsiye ettiği bir kitap. Yazarını, Bergotte denilen beyefendiyi en usta heriflerden biri olarak görüyor...

"Ey atalarımızın Tanrı'sı", "Yahudi Kadın" ya da "Yahudiler, kırın zincirlerinizi"nin sadece melodisini mırıldanırdı elbette, ama ben yine de arkadaşımın ezgiyi tanıyıp sözlerini hatırlamasından korkardım.

Büyükbabamın bu küçük takıntıları, arkadaşlarıma ilişkin düşmanca bir duygunun ifadesi değildi katiyen. Ne var ki ailem başka nedenlerden ötürü Bloch'tan hoşlanmamıştı.

İlk önce babamı sinirlendirmişti...

Mösyö Bloch, dışarıda hava nasıl kuzum? Yağmur mu yağdı? Tuhaf şey, barometreye bakılırsa hava çok güzel olacaktı.

Beyefendi, yağmur yağıp yağmadığı hakkında size bilgi vermem mümkün değil. Fiziksel koşulların dışında yaşamak konusunda çok kararlı olduğumdan, duyularım bana bu konuda uyarıda bulunma zahmetine katlanmıyor.

Bloch gittikten sonra:

Ama evladım, senin bu arkadaşın geri zekâlı, havanın nasıl olduğunu bile söylemekten âciz! Bundan daha ilginç bir şey olabilir mi? Tam bir geri zekâlı.

Bloch büyükannemin de hoşuna gitmemişti

... evet, biraz rahatsızım.

Ah! Zavallı hanımefendiciğim!

Samimi olmasına imkân var mı? Beni tanımıyor bile. Ya da deli olmalı.

Ayrıca herkesi kızdıran bir başka hareketi de, öğle yemeğine bir buçuk saat geç ve üstü başı çamur içinde geldikten sonra...

Atmosfer değişikliklerinin ve keyfi zaman dilimlerinin beni etkilemesine asla izin vermem. Afyon çubuklarının ve Malezya "kris"lerinin tekrar kullanıma sokulmasına hiçbir itirazım olmaz, ama onlardan çok daha zararlı ve ayrıca yavan burjuva aletleri olan saat ve şemsiyeyi katiyen kullanmam.

... bütün kadınların yegâne düşüncesinin aşk olduğunu ve istisnasız hepsinin direncinin kırılabileceğini söyledikten sonra...

Duyduğuma göre büyükhalanın çok maceralı bir gençliği olmuş...

... metres hayatı yaşadığını herkes biliyormuş.

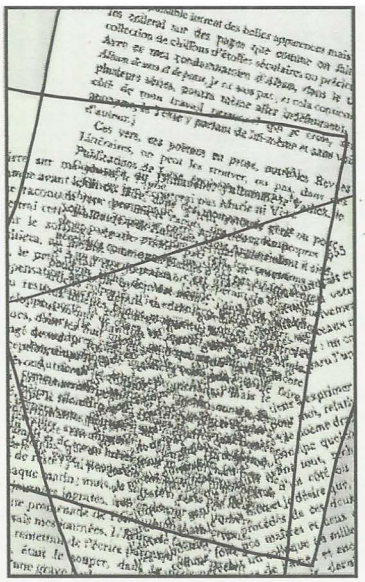
Kendimi tutamayıp bu söylediklerini annemle babama aktardım... Bloch evimize bir dahaki gelişinde kapıya kondu.

Her şeye rağmen Combray'ye tekrar gelebilirdi, ne var ki o, akşam yemeğinden sonra...

Ama Bergotte konusunda söyledikleri doğruydu.

İlk günlerde, üslubunun daha sonra öylesine seveceğim yanı, tıpkı bayıldığımız, ama henüz ele geçiremediğimiz bir melodi gibi, bana kendini göstermiyordu...

Okumakta olduğum romanını elimden bırakamıyor, ama sadece konusuna ilgi duyduğumu sanıyordum.

Daha sonra, üslubunun gizli bir ahenk dalgasıyla, içsel bir prelüdle yüceldiği bazı pasajlarda kullanmaktan hoşlandığı, arkaik denebilecek kadar nadir ifadeler dikkatimi çekti;

"... hayat denilen boş hayal..."

"... bitmez tükenmez güzel görüntüler seli..."

"...anlamanın ve sevmenin kısır ve haz dolu işkencesi..."

"... katedrallerin kutsal ve büyüleyici cephesine sonsuza dek asalet katan dokunaklı portreler..."

beni büyüleyen...
o melodik akış,
o eski ifadeler, çok basit ve yaygın,
ama kullanıldığı yerlerden
de anlaşıldığı üzere, kendisinin
özellikle sevdiği başka birtakım
ifadeler, son olarak da, hüzünlü
bölümlerdeki sertlik, neredeyse
boğuk vurguydu.

Bu pasajların hepsini ezbere biliyordum.

Anlatısına kaldığı
yerden devam ettiğinde,
hayal kırıklığına uğrardım.
O ana dek güzelliği benim için
gizli kalmış bir şeyden, çam
ormanlarından, doludan, Notre-
Dame Katedrali'nden, Atalya 'dan,
Phaidra 'dan her söz edişinde, bu
güzelliği imgelerle infilak ettirip
bilincime ulaştırırdı.

Her konuda onun bir fikrine, bir istiaresine sahip olmak isterdim...

Kitaplarından yola çıkarak Bergotte'u çocuklarını kaybetmiş ve asla teselli bulamamış güçsüz, buruk bir ihtiyar olarak canlandırıyordum kafamda.

Dolayısıyla metinlerini
içimden bir ezgi gibi,
belki yazıldıklarından
daha dolce, daha lento
okuyor, en basit cümlede
bile şefkat yüklü bir tını
buluyordum.

Her şeyden çok da,
felsefesini beğeniyordum...
Bu yüzden, kolejde
Felsefe adlı derse
başlayacağım yaşı
iple çekiyordum.

... o derslerde bağlanacağım metafizikçilerin Bergotte'a hiç mi hiç benzemeyeceğini söyleseler,
ömür boyu sevmeyi arzulayan bir âşığa ileride birlikte olacağı başka sevgililerden söz edilmişçesine umutsuzluğa kapılırdım.

Bir pazar günü...

Ne okuyorsunuz? Bakabilir miyim?

Aa, Bergotte mu? Kim tavsiye etti onun eserlerini size?

Arkadaşım Bloch.

Evet, burada bir kere görmüştüm o çocuğu, tıpkı Bellini'nin Fatih portresine benziyor. Zevkli çocukmuş ama, Bergotte büyüleyici bir zekâya sahiptir.

Kendisini çok iyi tanırım, isterseniz kitabınızı imzalamasını rica edebilirim.

En beğendiği erkek oyuncu kim, biliyor musunuz acaba?

Erkek oyunculardan kimi beğendiğini bilmiyorum. Ama hiçbirini her şeyden çok değer verdiği Berma'nın ayarında bulmadığını biliyorum. Hiç izlediniz mi onu?

Annemle babam tiyatroya gitmeme izin vermiyorlar.

Çok yazık. Phaidra'da, El Cid'de Berma; eninde sonunda bir kadın oyuncudur denebilir, ama ben aslında sanatta "hiyerarşiye"! pek inanmam...

Swann önemli bir konuda fikir belirtiyormuş izlenimi uyandırabilecek bir ifade kullandığında bu ifadeyi özel, alaycı bir tonlamayla vurgulayıp ayırır, adeta ifadenin sorumluluğunu üstlenmekten kaçınırdı...

Swann'ın fikrini ciddi biçimde ifade etme korkusu o ana kadar bana bir şıklık ve Parislilik göstergesi, taşra dogmatizmine zıt bir şey gibi gelmişti... Ama şimdi bu tavırda bir kabalık buluyordum. Fikir sahibi olmaya cesaret edemiyordu sanki...

Léon Prensesi'nin evindeki baloların hiçbir önemi yoktur...

Oysa ömrünü bu tür zevklere harcıyordu. Bütün bunlarda bir tutarsızlık buluyordum.

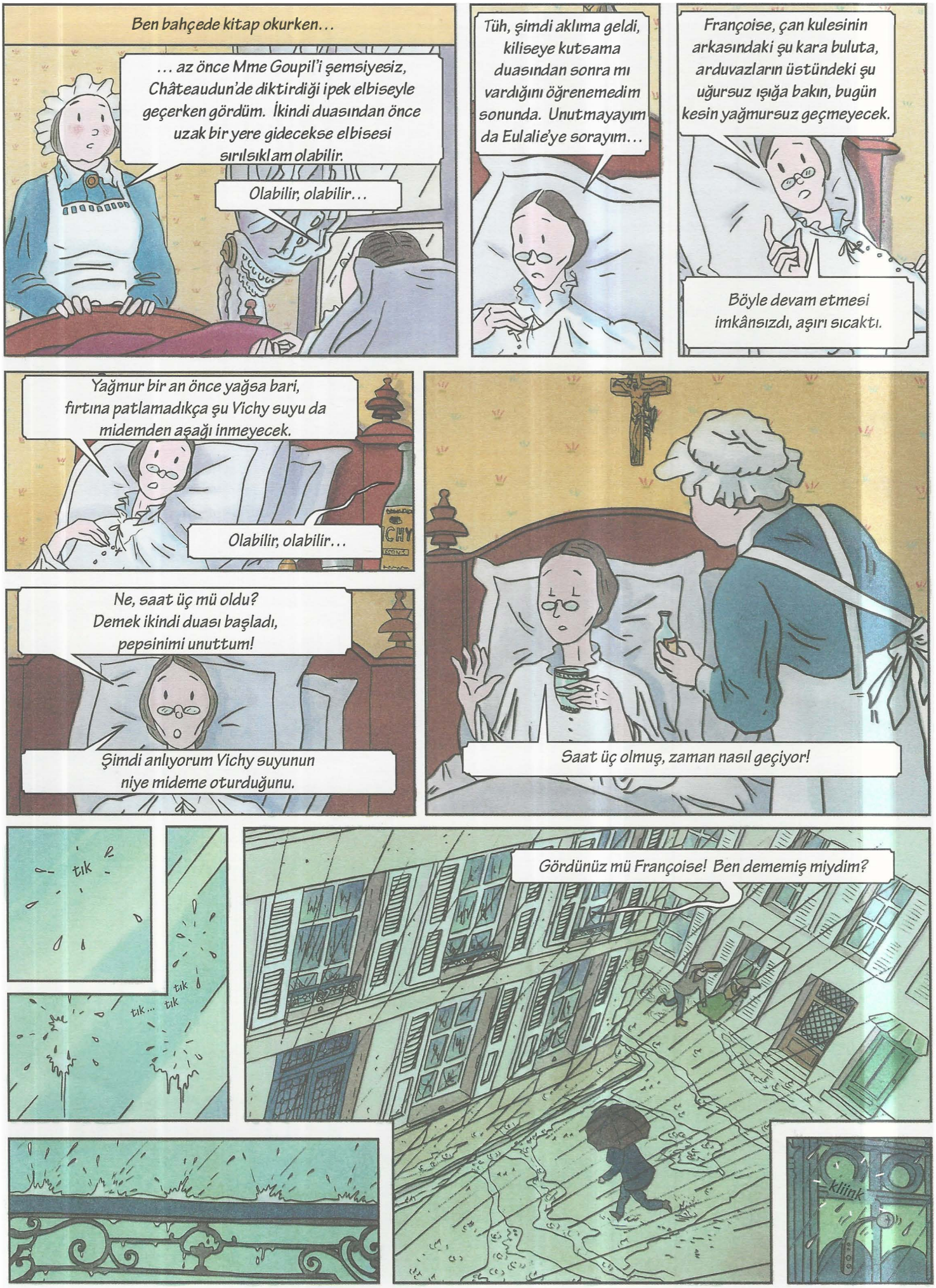
Çeşitli konulardaki fikrini ciddiyetle belirtmeyi, tırnak içine almak zorunda kalmadan yargılarını ifade etmeyi, bir yandan gülünç olduklarını ileri sürdüğü meşguliyetlere kendini hasretmekten vazgeçmeyi hangi hayata saklıyordu?

Ayrıca Bergotte'a her istediğinizi sorabilirim, haftada bir mutlaka akşam yemeğine gelir bize. Kızımın yakın arkadaşıdır. Birlikte eski kentleri, katedralleri, şatoları ziyarete giderler.

O gün, Mlle Swann'ın bu özel konumunu, bunca imtiyazın ortasında, doğal ortamındaymışçasına yaşadığını öğrenince...

... beni görse ne kadar kaba ve cahil bulacağını düşündüm, içim aynı anda hem arzuyla, hem de umutsuzlukla doldu.

Bir insanın, aşkı sayesinde nüfuz edebileceğimiz, bilinmeyen bir hayatın parçası olması, bir aşkın doğmasında en temel unsurdur. Kadınlar bu yüzden askerlerden, itfaiyecilerden hoşlanırlar; zırhın altında farklı, maceracı ve şefkatli bir yüreği öptüklerini zannederler.

Ben bahçede kitap okurken...
... az önce Mme Goupil'i şemsiyesiz, Châteaudun'de diktirdiği ipek elbiseyle geçerken gördüm. İkindi duasından önce uzak bir yere gidecekse elbisesi sırılsıklam olabilir.
Olabilir, olabilir...
Tüh, şimdi aklıma geldi, kiliseye kutsama duasından sonra mı vardığını öğrenemedim sonunda. Unutmayayım da Eulalie'ye sorayım...
Françoise, çan kulesinin arkasındaki şu kara buluta, arduvazların üstündeki şu uğursuz ışığa bakın, bugün kesin yağmursuz geçmeyecek.
Böyle devam etmesi imkânsızdı, aşırı sıcaktı.
Yağmur bir an önce yağsa bari, fırtına patlamadıkça şu Vichy suyu da midemden aşağı inmeyecek.
Olabilir, olabilir...
Ne, saat üç mü oldu? Demek ikindi duası başladı, pepsinimi unuttum!
Şimdi anlıyorum Vichy suyunun niye mideme oturduğunu.
Saat üç olmuş, zaman nasıl geçiyor!
tık
tık
tık...
tık
Gördünüz mü Françoise! Ben demem miydim?
kliink

Françoise, bir gidip bakıverin, bu havada kim dışarıda olabilir?

Françoise dönerdi:

Mme Amédée'ymiş, dolaşmaya çıkıyormuş. Yağmur da şiddetli halbuki!

Şaşırmadım doğrusu. Hep söylerim, onun kafası başkalarınınkine benzemez.

Mme Amédée her zaman diğer insanların tam zıddını yapar.

Françoise büyükannemi biraz "kaçık" bulduğunu söylemek için, diğer hizmetkârlarla yalnız kalacağı anı beklerdi.

İşte akşam duası da bitti! Eulalie gelmez artık; bu havadan korkmuş olmalı.

Ama saat daha dört buçuk Mme Octave.

Hah, Eulalie!

İyi günler Mme Octave.

Ben gidiyorum Mme Octave.

Ne yazık ki, daha Eulalie içeri yeni girmişken...

Mme Octave dinlenmiyorsa, onu kabul edebilirse, muhterem Peder bahtiyar olacakmış.

Muhterem Peder rahatsızlık vermek istemiyormuş. Muhterem Peder aşağıda, salona aldım.

Aslında rahibin ziyaretleri halamı Françoise'ın zannettiği kadar mutlu etmezdi... Rahip önemli ziyaretçilere kilise hakkında bilgi verme alışkanlığıyla, bitmez tükenmez, hiç değişmeyen açıklamalarıyla halamı yorardı.

Ziyareti bir de böyle Eulalie'ninkiyle çakıştı mı, halamda açıkça memnuniyetsizlik yaratırdı. Ona kalsa, Eulalie'nin ziyaretinin tadını iyice çıkarmayı, herkesi birden ağırlamamayı tercih ederdi...

Ama rahibi kabul etmeme cesaretini kendinde bulamazdı...

Muhterem Peder, ressamın biri şövalesini sizin kiliseye yerleştirmiş, bir vitrayı kopya ediyormuş diye duydum...

... üstelik kilisedeki en çirkin şey...

Bence kilisedeki en çirkin şey demek biraz abartılı olur; çünkü Saint-Hilaire'de görülmeye değer bölümler bulunmakla birlikte, zavallı bazilikamın bazı bölümleri de epeyce eski, bizim piskoposluk bölgesinde hiç restorasyon yapılmamış tek bazilika.

Doğrusu giriş sundurması kirli ve eski, ama yine de muhteşem; Ester duvar halılarına gelince, şahsen üstüne para verseler almam, ama uzmanlar Sens'inkilerden sonra ikinci sırada sayıyorlar adını.

Ama o vitrayların lafını bile duymak istemiyorum!

Aynı hizada iki döşeme taşı bulamayacağınız bir kilisede gün ışığını içeri sızdırmayan, hatta gözü yanıltan pencereler bulundurmak mantığa sığar mı? Döşeme taşlarını değiştirmeyi de reddediyorlar; Combray başrahiplerinin ve Guermantes senyörlerinin mezarlarıymış onlar.

Eminim Monsenyör'den rica etseniz, size yeni bir vitray bağışlar...

O feci vitrayla ilgili yaygarayı başlatan, Monsenyör'ün ta kendisi; vitrayın bir Guermantes olan Brabantlı Genoveva'nın torunlarından Guermantes Senyörü Kötü Gilbert'i Aziz Hilarius tarafından günahları bağışlanırken temsil ettiğini kanıtladı!

Aziz Hilarius nerede peki? Hatırlamıyorum.

Canım, vitrayın köşesinde sarı elbiseli bir hanım vardır, hiç dikkatinizi çekmedi mi? İşte o! Aziz Hilarius ayrıca Aziz Illiers, Aziz Hélier, hatta Aziz Ylie diye de anılır. "Sanctus Hilarius"un bu yozlaşmış biçimleri en tuhaf değişim sayılmaz aslında. Mesela, sevgili Eulalie, sizin adınızı aldığınız azize neye dönüşmüş, biliyor musunuz? Aziz Eloi'ya, yani aziz olmuş. Gördünüz mü Eulalie, öldükten sonra ya sizi de erkeğe dönüştürürlerse?...

Muhterem Peder hep böyle şakacıdır!

Yine de kilisemizin tartışmasız en ilginç yanı, çan kulesinden görünen muhteşem manzara. Şüphesiz doksan yedi basamağımızı tırmanmanızı önermem size, üstelik kafanızı kırmak istemiyorsanız, iki büklüm tırmanmak zorundasınız. Her şey bir yana, sıkı giyinmeniz gerekiyor; tepede öyle bir rüzgâr esiyor ki!

Her şeye rağmen, pazar günleri mutlaka panoramanın güzelliğini görmeye, kimileri epey uzaktan gelen dernekler oluyor...

Hava açık olduğunda görüş alanı Verneuil'e kadar uzanır. En önemlisi de, genellikle ancak ayrı ayrı görülebilen manzaraların bir arada seyredilebilmesidir, mesela Vivonne Nehri'yle yüksek ağaçlardan oluşan bir perdenin nehirden ayırdığı Saint-Assise-lès Combray hendekleri, mesela Jouy-le-Vicomte'un çeşitli kanalları.

Jouy-le-Vicomte'a her gittiğimde bir kanala rastlardım, sonra, bir sokağa sapınca, başka bir kanal çıkardı karşıma, ama o zaman da bir öncekini göremezdim. Kafamda hepsini bir arada canlandırmaya çalışsam da, pek başaramazdım.

Saint-Hilaire çan kulesinden görünen, bambaşka bir şeydir, bütün yerleşimi içine alan bir ağ görürsünüz. Ne var ki, su olduğu anlaşılmaz, kenti mahallelere ayıran geniş çatlaklar gibi görünür, öyle ki kent, parçalara bölünmüş, ama dağılmadan, bütün halinde duran bir çöreğe benzer.

Rahip halamı o kadar yorardı ki, o gider gitmez, halam Eulalie'yi de göndermek zorunda kalırdı.

... derdi Eulalie her defasında, sanki ilk kez böyle bir şey oluyormuş gibi tereddütle, çekinerek; yüzündeki memnuniyetsiz ifade halamı güldürür, ama bir yandan hoşuna da giderdi; Eulalie ziyaretlerinin birinde parayı alırken her zamanki kadar canı sıkkın görünmese:

Şikâyet edecek durumda değil halbuki!

Françoise'ın derdi, halamın Eulalie'ye verdiği parada gözü olması değildi. Halamın serveti onu yeterince memnun eder, bir hanımın zenginliğinin hizmetkârını herkesin nazarında yücelttiğini bilirdi...

Cimriliği halam adınaydı;

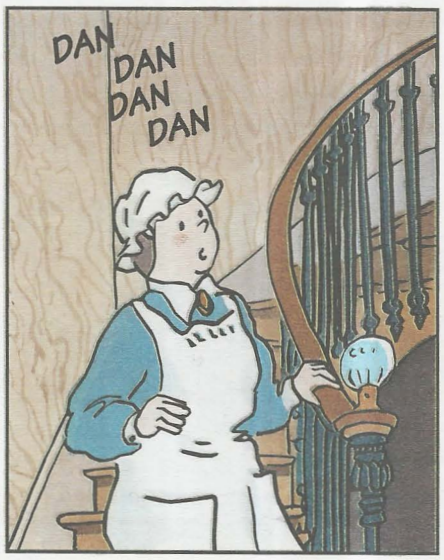
Halam hiç değilse parasını zenginlere dağıtsa, Françoise o kadar itiraz etmezdi...

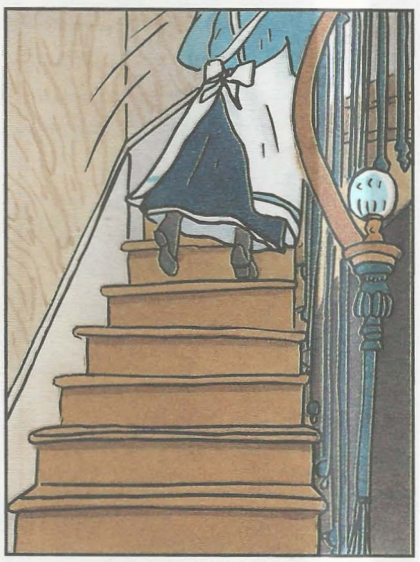

Belki de zenginlerin halamın armağanlarına ihtiyaçları olmadığından, onu parası yüzünden sevmekle suçlanamayacaklarını düşünürdü.

Ama Françoise,

Eulalie'ye yetişemeden geri dönerdi.

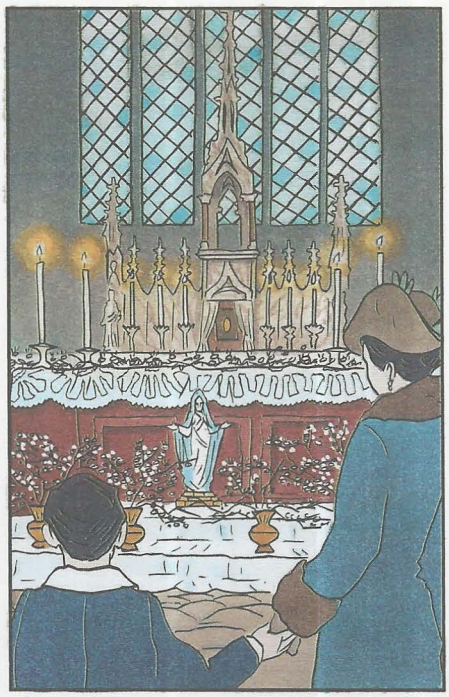

İşte Léonie Halamın hiç değişmeyen hayatı, "hep aynı nakarat" diye adlandırdığı bu tatlı monotonluk içinde geçerdi. Bu nakarat herkes tarafından korunurdu... kasa çakmadan önce Françoise'a halamın "dinlenip dinlenmediğini" sorduran, üç sokak ötemizdeki ambalajcı dahil bütün kasaba halkı tarafından bile.

Mayıs ayı boyunca her cumartesi, akşam yemeğinden sonra "Meryem Ana ayinleri"ne giderdik.

Hatırladığım kadarıyla, akdikenleri sevmeye Meryem Ana ayinlerinde başladım... kutlamalarına katıldıkları mucizelerle ayrılmaz bir bütün teşkil ederler,... bayram için süslenmiş dallarında, yaprakların üzerinde, göz kamaştırıcı beyazlıktaki tomurcuklar, bir gelinliğin kuyruğuna serpilmiş çiçekler gibi sayısız minik buket oluştururdu.

Ancak kaçamak bakışlar atmaya cesaret edebildiğim bu görkemli süslemelerin canlı olduğunu ve bizzat doğanın, yaprakların arasına yollar açarak, süslemeyi noktalamak üzere bu beyaz tomurcukları ekleyerek bu dekoru hem halk eğlencesi, hem dinî tören niteliğindeki kutlamalara layık kıldığını hissederdim.

M. Vinteuil kızıyla birlikte yanımıza oturmuştu.

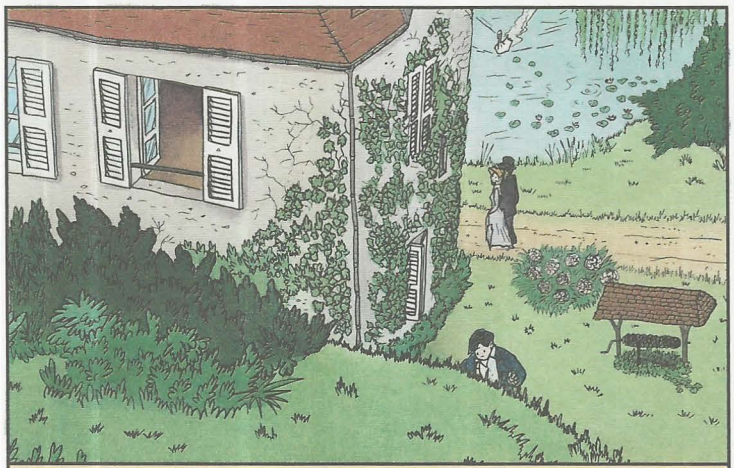

İyi bir aileden gelen M. Vinteuil büyükannemin kız kardeşlerine piyano hocalığı yapmış, karısının ölümünden sonra kalan mirasla emekliye ayrılıp Combray yakınına yerleşmişti; onu evimizde sık sık ağırlardık. Ama aşırı ahlak düşkünlüğü yüzünden, kendi ifadesiyle "yersiz, zamane zevkine uygun bir evlilik" yapmış olan Swann'la karşılaşmamak için artık evimize gelmiyordu.

M. Vinteuil'ün besteler yaptığını duymuş olan annem, kibarlık olsun diye, onu ziyarete gittiğinde bestelerini de dinlemek istediğini söylemişti. Bundan aslında büyük mutluluk duyacak olan M. Vinteuil, terbiyeyi ve iyiliği öyle bir kuruntu noktasına vardırırdı ki, daima kendini başkalarının yerine koyar, kendi istekleri doğrultusunda hareket ederse, hatta isteklerini gösterirse, onları sıkmaktan, bencillik etmiş olmaktan korkardı.

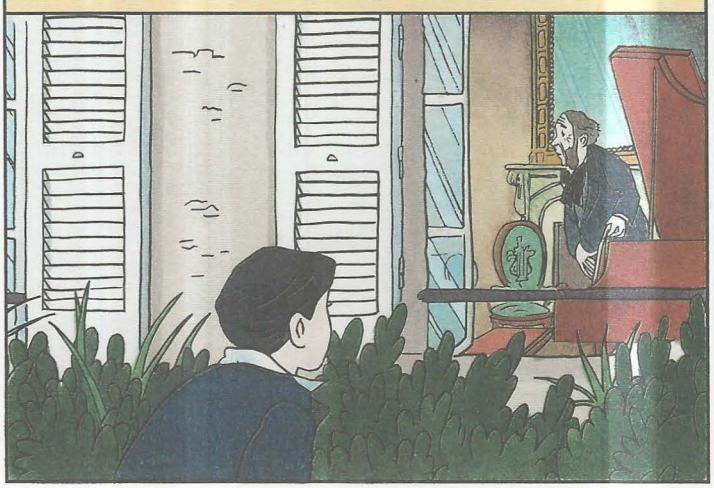
Annemle babam onu ziyarete gittikleri gün beni de yanlarında götürmüşlerdi...

M. Vinteuil'ün evi Montjouvain, çalılık bir tepenin altındaydı; çalıların arasına saklandığımda, tam karşımda salon penceresini bulmuştum...

Annemle babamın geldiği haber verildiğinde, M. Vinteuil'ün alelacele birtakım notaları piyanonun üzerine, göze çarpacak şekilde yerleştirdiğini görmüştüm.

Ama annemler içeri girdiğinde, notaları kaldırıp bir köşeye koymuştu.

M. Vinteuil'ün tek tutkusu kızıydı; bir oğlan çocuğu havasındaki kızı o kadar gürbüz görünürdü ki, babasının onun için aldığı önlemleri görünce insan gülümsemekten kendini alamazdı...

Kiliseden çıkmadan önce, akdikenlerden acı, baygın bir badem kokusu geldi burnuma...

Ve ikisi Montjouvain'e dönerlerdi.

Halamın aynı anda hem rahibi, hem de Eulalie'yi ağırladığı ve ardından dinlendiği bir pazar gününün akşamında, hepimiz ona iyi geceler dilemek üzere odasına çıkmıştık; annem halamın ziyaretçilerini hep aynı saate denk getiren kötü talihine hayıflanıyordu:

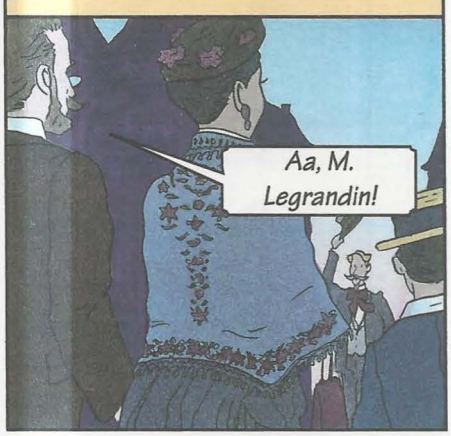
... Kiliseden çıktıktan sonra, M. Legrandin civardaki köşklerden birinin göz aşinalığımız olan, ama tanışmadığımız sahibesiyle birlikte yanımızdan geçtiği sırada, babam ona hem dostça, hem de ölçülü bir selam vermişti...

Ne var ki aile meclisi, oybirliğiyle babamın kuruntuya kapıldığına veya Legrandin'in aklının o anda başka yerde olduğuna karar verdi.

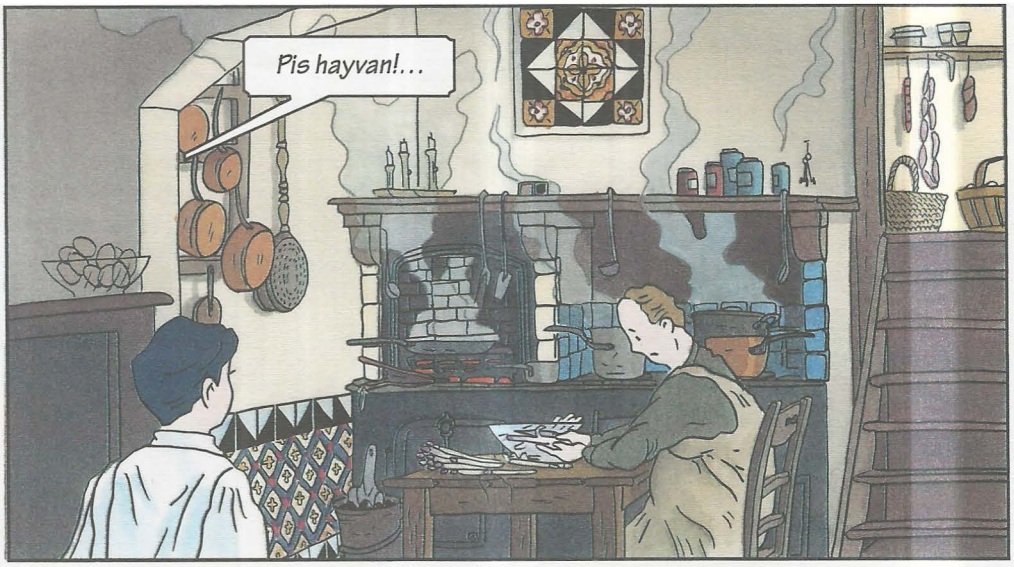
Zaten babamın kaygıları da hemen ertesi akşam dağıldı. Uzun bir gezintiden dönüyorduk ki...

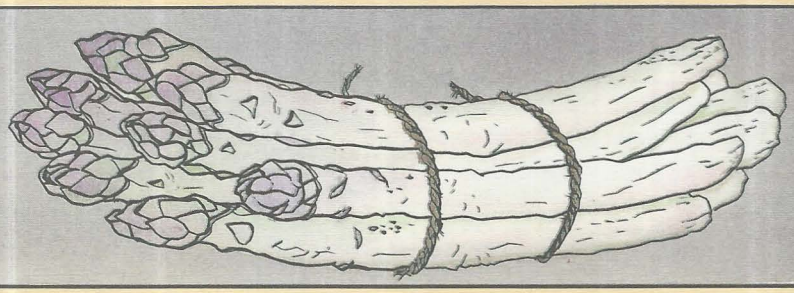

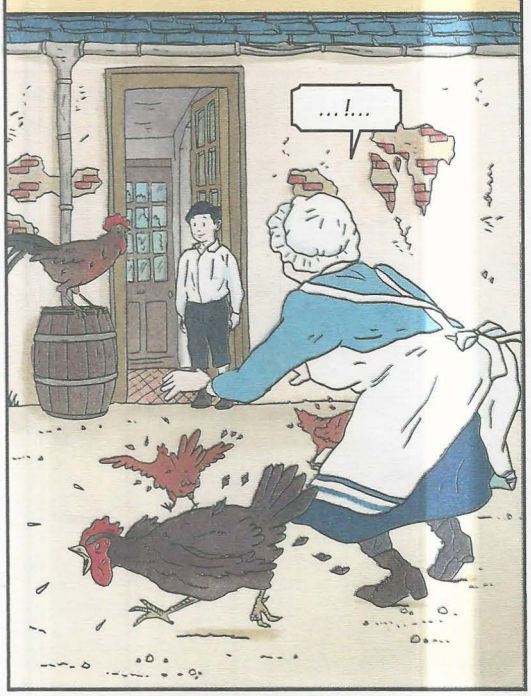

Başaklarındaki incecik eflatun ve gök mavisi çizgiler aşağıya, diplere indikçe ton ton açılan, koyu mavi ve pembeye bulanmış kuşkonmazlara hayrandım...

Bu ilahi tonların, eğlence olsun diye kendi kendilerini sebzeye dönüştürmüş harika yaratıkları ele verdiğini düşünürdüm; kuşkonmazların yenilebilir, sert etlerinin ardındaki o şafağın ilk renklerinde, o gökkuşağı taslaklarında, o mavi akşam solgunluklarında görebildiğim değerli özü, akşam yemeğinde kuşkonmaz yemişsem, gece boyunca, o harika yaratıklar bir Shakespeare oyunu gibi şiirsel ve kaba olan farslarında lazımlığımı bir parfüm kabına dönüştürdüklerinde de tanırdım.

Françoise geç kalmıştı.

Françoise derhal kapı dışarı edilse, memnun olurdum. Ama o zaman, kim bana o kadar sıcak bademli kremalı pastalar, o kadar güzel kokulu kahveler, hatta... böyle tavuklar pişirecekti?... Aslında bu alçakça hesabı benim gibi herkes yapmak zorunda kalmıştı. Çünkü Léonie Halam Françoise'ın başka insanlara karşı inanılmaz derecede katı olduğunu biliyordu.

Tıpkı kilise vitraylarında ellerini kavuşturmuş dua eder halde resmedilen krallarla kraliçelerin saltanatlarına tarihin açığa çıkardığı kanlı olayların damgasını vurması gibi, Françoise'ın da erdemlerinin ardında arka mutfak trajedileri gizleniyordu.

Tanımadığı insanların bahtsızlığını gazetede okuyup döktüğü gözyaşları, bahtsızlığa uğrayan kişiyi biraz net biçimde gözünde canlandırabiliyorsa, derhal kururdu.

Bulaşıkçı kız, doğumdan sonraki ilk gecelerden birinde, korkunç karın ağrıları çekmeye başladı; annem kızın iniltilerini duyup yataktan kalktı ve Françoise'ı uyandırdı.

Bu tür krizlerin olabileceğinden korkan hekim:

Aradan bir saat geçtiğinde Françoise hâlâ gelmemişti;

Ama ben kendisini çağırıp Giotto'nun Merhameti'nin başucuna geldiği anda gözyaşları dindi; tarifini okuduğunda ağladığı acıların aynılarını gözüyle gördüğünde huysuz huysuz homurdandı, hatta iğrenç şekilde alay etti...

Yıllar sonra öğrendik ki, o yaz neredeyse her gün kuşkonmaz yememizin sebebi, onları ayıklamakla görevli bulaşıkçı kızın, kuşkonmaz kokusu yüzünden sonunda işten ayrılmasına yol açan, şiddetli astım krizleri geçirmesiymiş meğer.

Legrandin'le evinin terasında akşam yemeği yedik. Bir gün önce, annemle babamdan o akşam evine yemeğe gitmeme izin vermelerini rica etmişti. Evde, her şeye rağmen M. Legrandin'in evine yemeğe gidip gitmeyeceğim tartışılıyordu...

Gelin yaşlı dostunuza arkadaşlık edin,...

Hz. Süleyman'a layık zambağın görkemli ipek giysisiyle, hercai menekşelerin çok renkli minesiyle birlikte ve bilhassa, hâlâ son donların serinliğini taşıyan, bu sabahtan beri bekleyen iki kelebek için ilk Kudüs gülünün kapısını aralayacak olan esintiyle birlikte gelin.

... Ama büyükannem, Legrandin'in kabalık etmiş olduğuna inanmamakta direndi.

Hoş bir sessizlik var, değil mi? ...Hayatta öyle bir an gelir ki... kulaklar sadece mehtabın, sessizliğin flütüyle çaldığı müziği dinleyebilir.

Beyefendi, Guermantes şatosunun sahibesiyle... sahipleriyle tanışıyor musunuz?

Gözkapaklarının etrafı kararıp sarktı. Acı bir kıvrımla bükülen dudakları, gözlerinden daha çabuk toparlanarak bir tebessümle kıvrıldı; bakışları, vücudu oklarla delik deşik olmuş yakışıklı bir şehidin bakışları gibi acılıydı hâlâ:

... Hayır, ... tanışmıyorum.

... Hayır, ... hayır, tanışmıyorum, tanışmayı hiçbir zaman istemedim; ben aslında devrimci bir kafa yapısına sahibimdir.

Aslında benim yeryüzünde sevdiğim yegâne şeyler birkaç kilise, iki üç kitap, bir o kadar tablo ve bir de mehtapta, sizin gençliğinizin esintisiyle bana ulaşan...

Ama benim anladığım, Legrandin'in sadece kiliseleri, mehtabı ve gençliği sevdiğini söylerken tamamen dürüst olmadığıydı;

şatolarda yaşayan insanları çok seviyordu... yani snoptu.

Ben soracak olsam:

Guermantes'larla tanışıyor musunuz?

... Legrandin... bir anda snopluğun Aziz Sebastian'ı gibi delik deşik ve bitkin:

Ah! Bana işkence ediyorsunuz! Hayır, Guermantes'larla tanışmıyorum, hayatımın bu onmaz yarasını deşmeyin.

Combray çevresinde, gezinti yapılacak iki "taraf" vardı; birbirlerine o kadar zıt yöndeydiler ki, ikisine gitmek için, evden dışarıya iki ayrı kapıdan çıkardık: Biri, yolda M. Swann'ın arazisinin önünden geçtiğimizden, Swann'ların tarafı da dediğimiz Méséglise-la-Vineuse tarafıydı, öbürü de Guermantes tarafı.

O zamanlar, Méséglise'e "Guermantes yoluyla" gitmek ya da bunun tersi, benim için batıya doğu yoluyla gitmek kadar anlamsız bir ifadeydi.

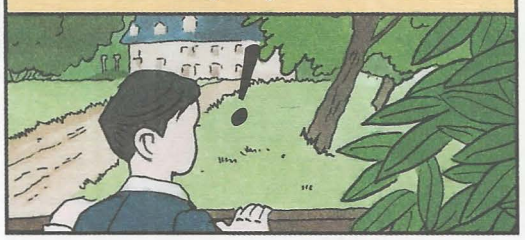

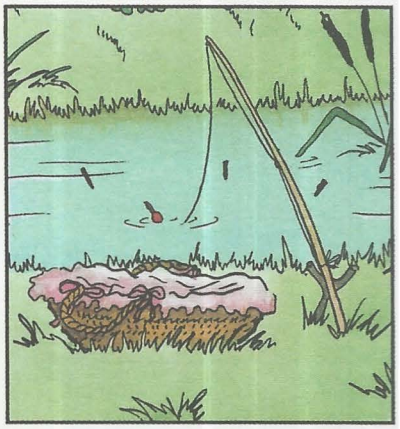
Mlle Swann'ın yokluğu... seyretmeme ilk kez izin verilen Tansonville'e kayıtsız bir gözle bakmama sebep oluyordu...

Mlle Swann bir mucize sayesinde, babasıyla birlikte, kaçmaya vakit bulamayacağımız kadar yakınımızda beliriversin ve böylece mecburen tanışalım isterdim.

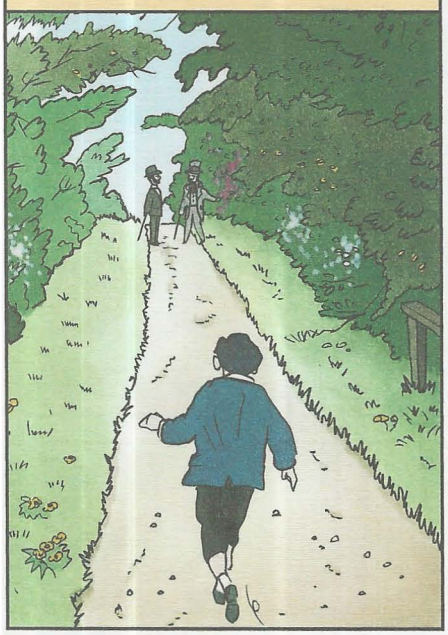
Bu yüzden, ansızın çimenlerin üzerinde gözüme çarpan, adeta onun orada olabileceğine işaret eden...

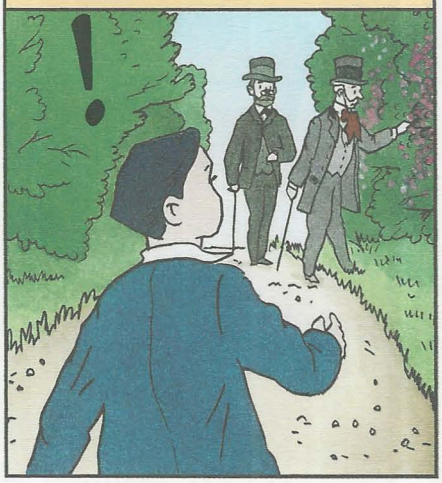

Tarlalara giden dar yolda koşarak babamla büyükbabama yetiştim,...

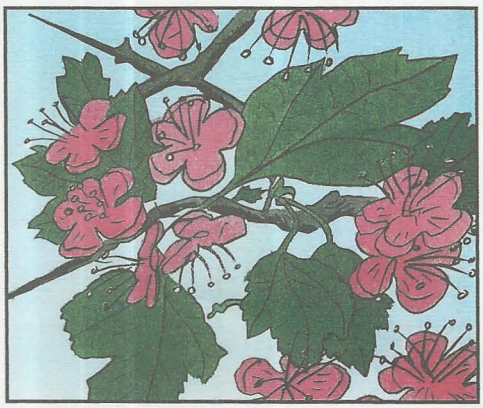
... yol buram buram akdiken kokuyordu.

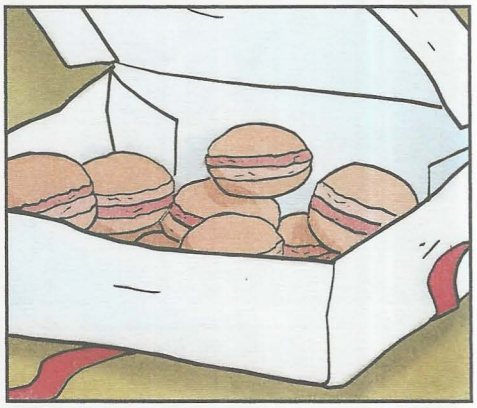

Sen akdikenleri seversin, şu pembe akdikene bak, ne güzel!

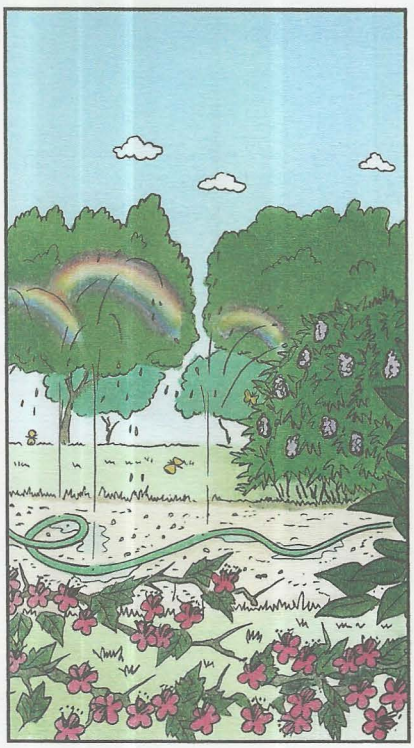

Gerçekten de bir akdikendi, ama pembeydi ve beyazlardan da güzeldi. ... "Renkli"ydi, dolayısıyla meydandaki "mağazanın" ya da pembe bisküvilerin daha pahalı olduğu Camus'nün dükkânının fiyatlarına bakılacak olursa, daha üstün nitelikliydi. Ben de içine çilek katıp ezmeme izin verilen pembe krem peynirini daha çok beğenirdim.

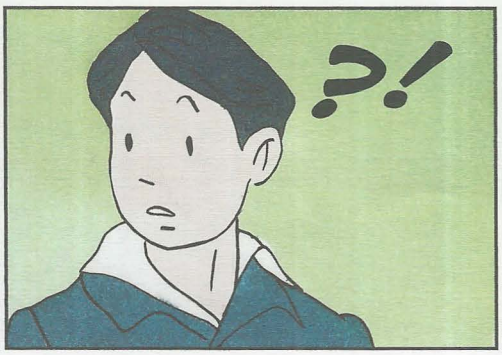

Bir kız... pembe çillerle kaplı yüzünü bize çevirmiş bakmaktaydı.

Siyah gözleri parlıyordu,... uzun süre boyunca, onu her düşündüğümde, gözlerindeki parıltıyı, kendisi sarışın olduğundan, hep keskin bir gök mavisi olarak hatırladım.

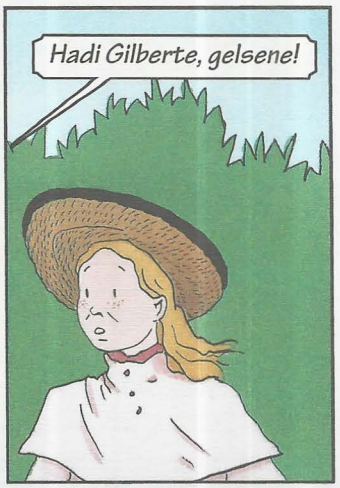

Bakışlarını bana çevirdi; beni görmüyormuş gibiydi, ama bakışlarının sabitliğini ve gizlemeye çalıştığı tebessümünü, hakaret dolu bir aşağılamanın kanıtından başka bir şey olarak yorumlamam mümkün değildi.

... aynı anda eliyle uygunsuz bir hareket yapar gibi oldu...

Gilberte... Onu seviyordum, ona hakaret edecek, onu incitecek, beni hatırlamaya zorlayacak vakti ve ilhamı bulamadığıma hayıflanıyordum. O kadar güzeldi ki gözümde... Adının pembe akdikenlerin altına bir tütsü gibi yaydığı büyü, onunla ilgili her şeyi ele geçirmekte, sarmalamakta, kendi rayihasıyla doldurmakta gecikmeyecekti...

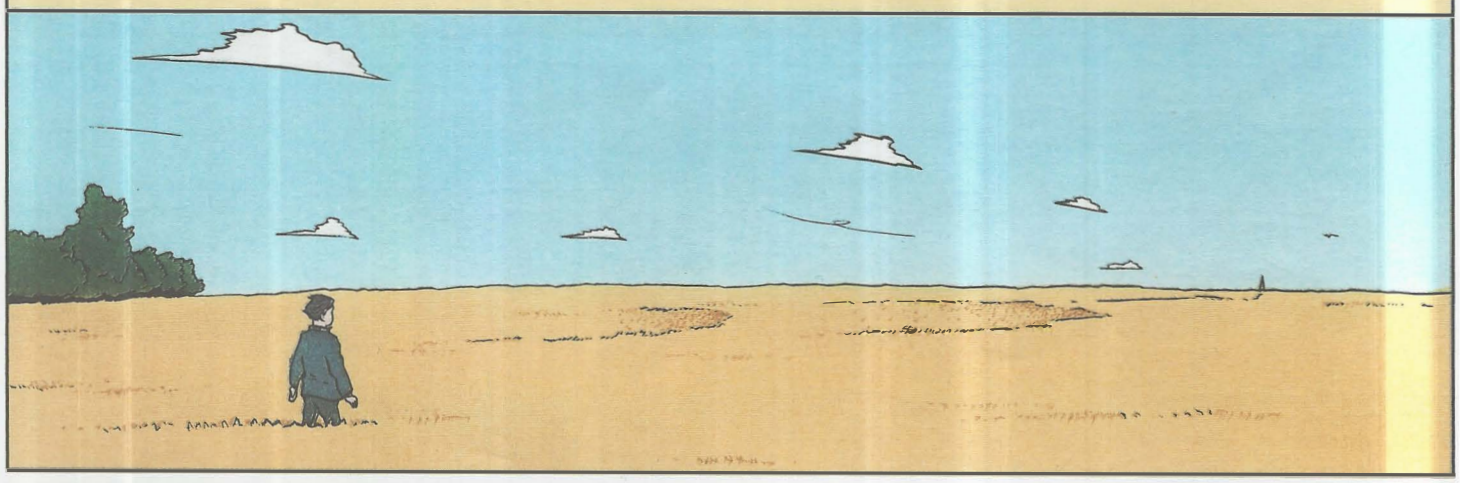
O sene, yola çıkacağımız günün sabahı, fotoğrafım çekileceği için saçlarım kıvırtılmış, başıma özenle bir şapka yerleştirilmişti; annem beni Tansonville'e bitişik küçük patikada, gözyaşları içinde buldu; dikenli dallarını kucaklamış, akdikenlere veda etmekteydim...

Gözyaşlarımı siliyor, büyüyünce diğer insanlar gibi saçma sapan bir hayat sürmeyeceğime, Paris'teyken bile, baharda ziyaretlere gidip aptalca konuşmalar dinlemek yerine, kırlara gidip ilk akdikenleri göreceğime söz veriyordum kendilerine.

Méséglise tarafında, ... rüzgâr hep yanınızda olurdu. Mlle Swann'ın sık sık Laon'a gittiğini biliyordum... sıcak öğle sonralarında, ufuktan gelen bir esintinin en uzaktaki buğday başaklarını eğdiğini, ... dalga gibi yayıldığını, ... gördüğümde, ikimizin paylaştığı bu ova adeta bizi yaklaştırır, birleştirirdi; bu esintinin onun da yakınından geçtiğini, ondan getirdiği haberi kulağıma fısıldadığını düşünür; yanımdan geçerken onu kucaklardım.

M. Vinteuil Méséglise tarafında, Montjouvain'de otururdu. Bu yüzden de, gezintilerimiz sırasında, bir bugiyi son sürat süren kızıyla sık sık karşılaşırdık.

Birkaç yıl sonra, onu artık tek başına değil, hep kendisinden yaşça büyük bir kız arkadaşıyla birlikte görür olduk; yörede kötü bir şöhreti olan bu kız günün birinde Montjouvain'e temelli yerleşti.

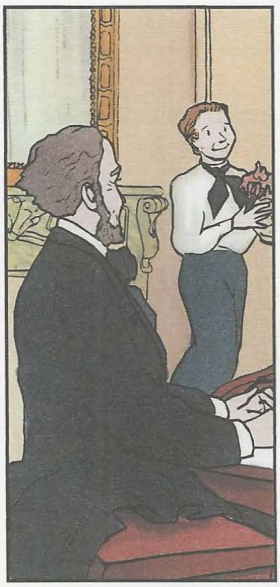

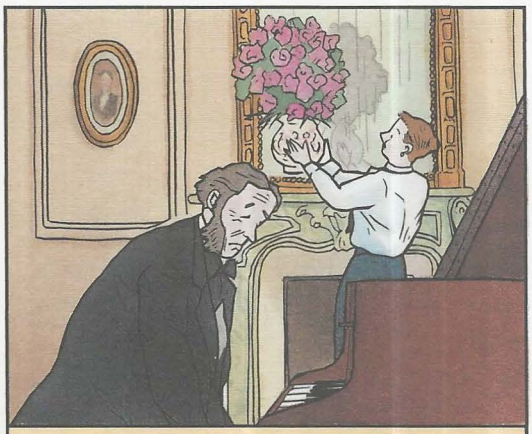

M. Vinteuil'ün o dönemde tanıdığı kişileri görmezden geldiğini, birkaç ay içinde yaşlandığını, kederine gömüldüğünü, bütün bir günü karısının mezarı başında geçirdiğini fark etmiş olan birisinin, adamın kederden ölmek üzere olduğunu anlamaması biraz zordu.

Yine de M. Vinteuil'ün kızıyla ilgili muhtemel bilgisi, ona beslediği, tapınmaya varan sevginin azaldığı anlamına gelmiyordu.

Ama M. Vinteuil, şöhretleri açısından düşündüğünde, kızıyla kendisini çukurun dibinde görüyordu...

Combray sokaklarından birinde Swann'la yürüdüğümüz bir gün...

O güne kadar M. Vinteuil'le tek kelime konuşmayan Swann, kendi ahlaki önyargılarının yerle bir olduğu sırada başkalarının yüzkarasını onlara teveccüh göstermek için bir sebep kabul eden, gösterdiği teveccühün muhatabı için ne kadar değerli olduğunu hissederse kendi izzetinefsi de o kadar okşanan bir sosyete mensubunun kibirli merhametiyle, onunla uzun uzun sohbet etmişti...

İki yıl önce olsa, bu davet M. Vinteuil'ü kızdırırdı, ama şimdi öyle yoğun minnet duyguları uyandırıyordu ki içinde, ölçüsüzlük edip daveti kabul etmemeye mecbur hissediyordu kendini.

Swann yanımızdan ayrıldığında...

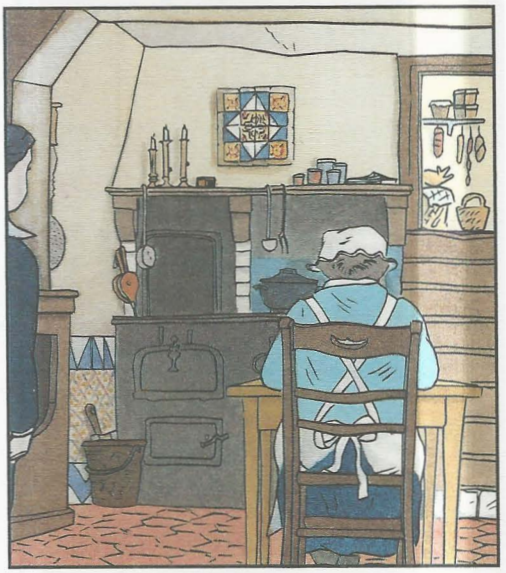

Bunun üzerine,... annemle babam da M. Vinteuil'le birlikte, Montjouvain'de çiğnenmediğini zımnen kabul ettikleri ilkeler ve kurallar adına Swann'ın evliliğine yanıp yakıldılar.

M. Vinteuil kızını Swann'lara göndermedi. Buna en çok hayıflanan Swann oldu. Çünkü M. Vinteuil'le her karşılaşmasının hemen ardından, kendisine ne zamandır bir şey soracağını, onunla aynı soyadını taşıyan, zannınca akrabası olan biri hakkında bilgi isteyeceğini hatırlıyordu...

Léonie Halamın miras işleri için Combray'ye gitmemiz gerekti; halam nihayet ölmüş, ölümüyle hem izlediği güçten düşürücü perhizin eninde sonunda kendisini öldüreceğini iddia edenleri, hem de öteden beri hayalî değil, organik bir hastalığı olduğunu ve hastalık halamın canını tükettiğinde, şüphecilerin söyleyecek lafı kalmayacağını savunanları haklı çıkarmıştı.

O sonbahar, yerine getirilmesi gereken formalitelerle, noterler ve çiftçilerle yapılacak görüşmelerle uğraşıp duran annemle babam, benim tek başıma Méséglise tarafında gezinmeme izin veriyorlardı...

Belki sadizmle ilgili kafamda oluşan,

çok sonraları biçimlenen ilk fikrin kaynağı da, yine Montjouvain'in yakınında,... karşıma çıkan, o sırada aydınlığa kavuşmamış bir izlenimdi.

O gün hava çok sıcaktı; Montjouvain'in küçük gölüne gitmiş, ... gölgeye uzanıp uyumuştum...

Tam karşımda,... babasının vaktiyle babamı ağırlamış olduğu, kızının şimdi oturma odası olarak kullandığı odaya herhalde yeni girmiş olan Mlle Vinteuil'ü gördüm.

O beni görmüyor, ben onun bütün hareketlerini görebiliyordum, ama yerimden kalkarsam çalıların çıtırtısını işitecek ve belki de oraya onu gözetlemek için saklandığımı düşünecekti.

Babası kısa süre önce öldüğü için matemdeydi.

Yaklaşmakta olan bir arabanın tekerlek sesleri duyulduğunda...

Açık bırak, hava sıcak.
Olur mu, dışarıdan görecekler!
Görecekler derken, kitap okurken görecekler demek istedim; insan ne kadar önemsiz bir şey yapıyor olsa da, görüldüğünü düşünmek çok tatsız...
Evet, bu kalabalık kırlarda, bu saatte seyrediliyor olmamız çok muhtemel!
Hem ne olacak? Görürlerse görsünler, daha iyi.
Küçük hanımın kafasında bu akşam pek şehvetli düşünceler var galiba!

M. Vinteuil'ün de babama notalarla ilgili olarak aynı sözleri söylemiş olduğunu hatırladım. M. Vinteuil'ün resmi, onlar için, kutsallığa karşı çıkış ayinlerinde bir araç işlevi görüyor olmalıydı ki, arkadaşı, herhalde törenin cevaplarından biri olan sözlerle karşılık verdi:

Devamını duyamadım.

M. Vinteuil'ün, kızı yüzünden hayatı boyunca çektiği onca ıstıraba ölümünden sonra kızından ...

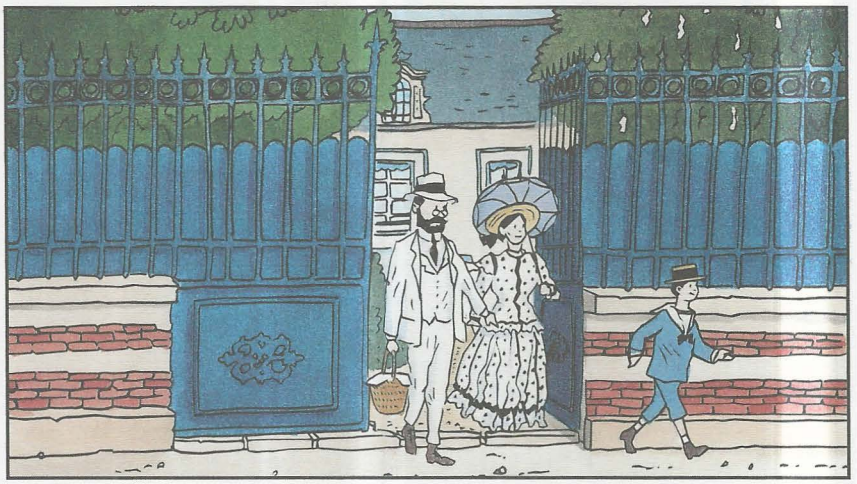

... nasıl bir karşılık bulduğunu biliyordum artık.

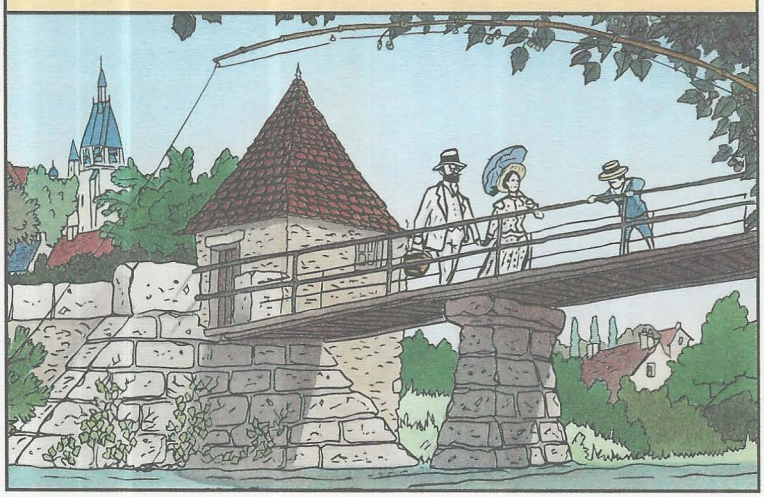
Mlle Vinteuil türü sadistler, öylesine duygusal ve özünde faziletlidirler ki, cinsel hazzı bile kötü bir şey, fesatların ayrıcalığı gibi görürler. Kendilerini bir an bu hazza bırakabilmek için de, fesat bir kimliğe bürünmeye, suç ortaklarını kısacık bir an için, ilkeli ve sevecen ruhlarından sıyrılma yanılgısını yaşayacak şekilde, hazzın insanlık dışı dünyasına sokmaya çalışırlar.

Méséglise tarafına gitmek oldukça basitti, ama Guermantes tarafına gitmek bir meseleydi, çünkü uzun bir gezintiydi ve havanın bozmayacağından emin olmak gerekirdi.

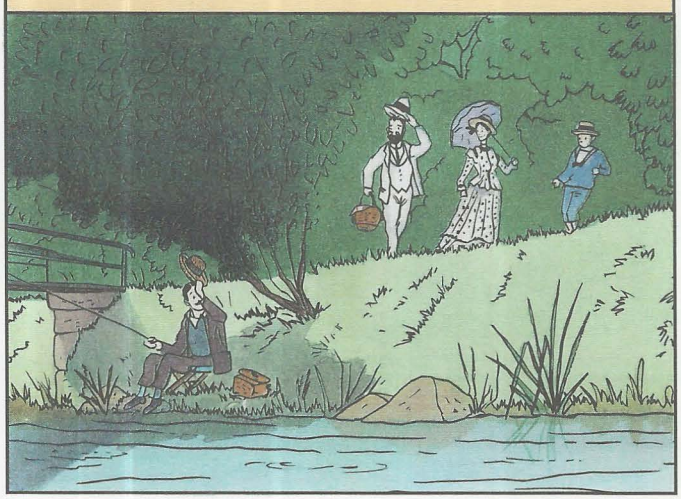
Guermantes tarafının en cazip yanı, gezintimiz boyunca Vivonne Nehri'nin yatağını hemen hiç terk etmeyişimizdi.

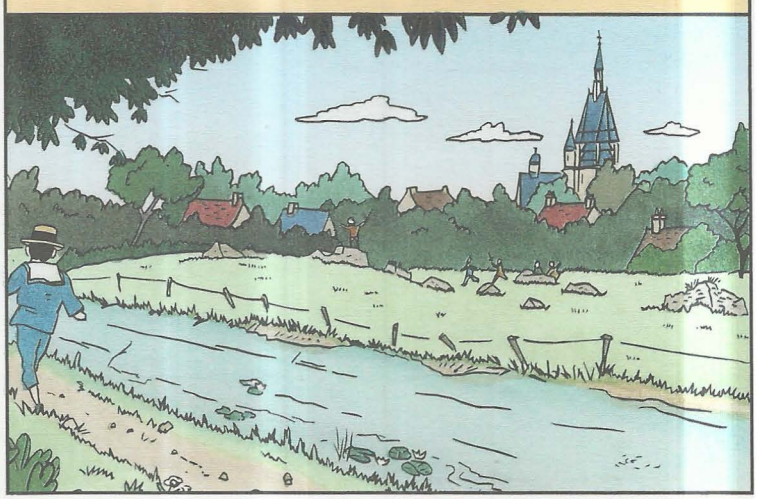
Pont-Vieux'nün ucundaki, teknelerin çekildiği patikanın köprüye yakın kısmı, yaz mevsiminde altında hasır şapkalı bir balıkçının kök saldığı fındık ağacının mavimsi yapraklarıyla örtülürdü.

... Combray'de bu balıkçı, kimliğini asla öğrenemediğim tek kişidir.

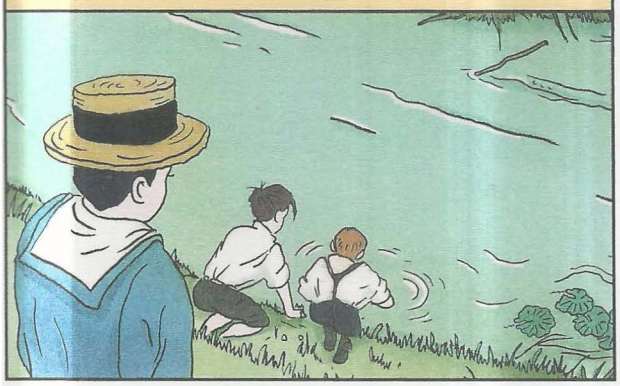

Nehrin karşı yakası, köye kadar, alçak, geniş çayırlar halinde uzanırdı.

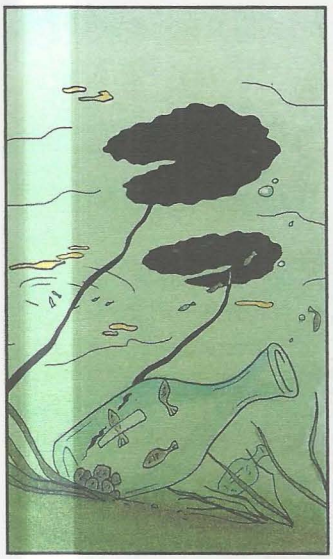
Ortaçağda, Guermantes senyörlerinin saldırılarına karşı Vivonne Nehri'ni savunma amacıyla kullanan eski Combray kontlarının şatosunun yarı yarıya otlara gömülmüş kalıntılarına rastlanırdı bu çayırlarda.

Çocukların küçük balıkları avlamak için Vivonne Nehri'ne attıkları sürahileri seyrederdim.

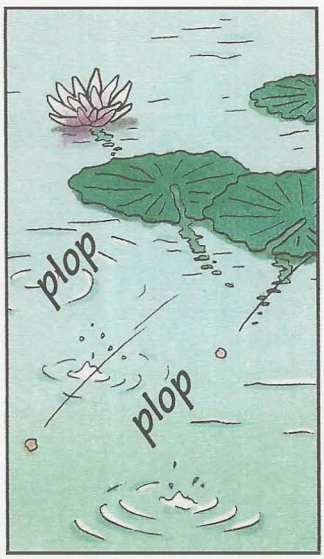

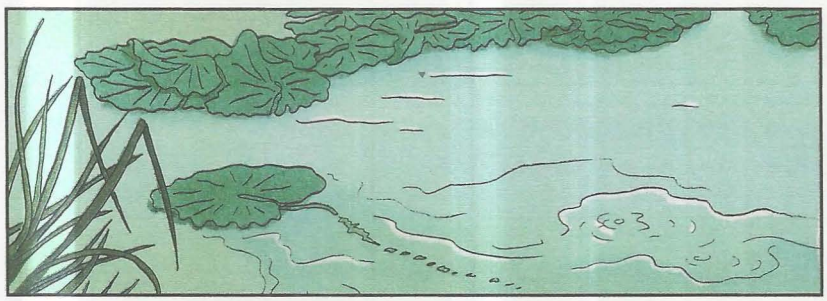
Aynı yere daha sonra oltalarla gelmeye karar verirdim.

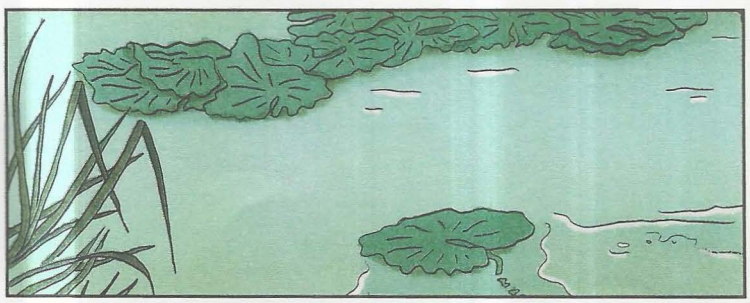

Az ileride, nehrin yatağı su bitkileriyle tıkanırdı... örneğin bir nilüfer, sonsuza dek aynı gidiş dönüş yolculuğunu tekrarlar,...

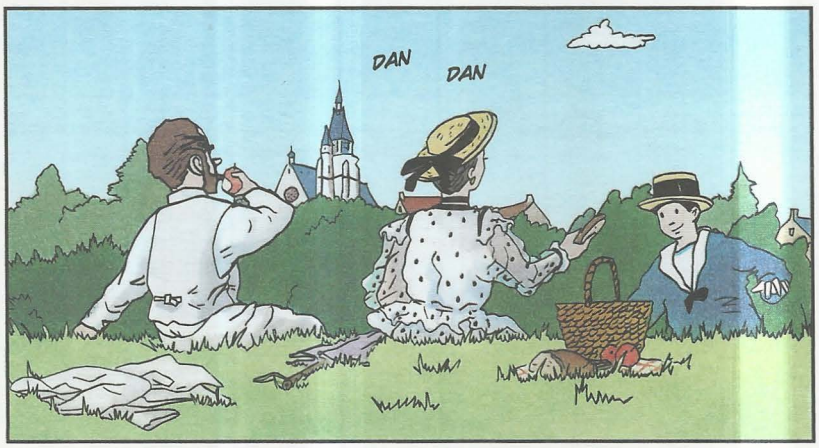

... büyükbabamın Léonie Halamı da aralarına kattığı nevrozlu hastaları hatırlatırdı bana.

Bazen tek başına, her şeyden uzak bir kır evine ... herhalde oraya yaygın deyimle "kapanmaya" gelmiş olan genç bir kadına rastlardık ...

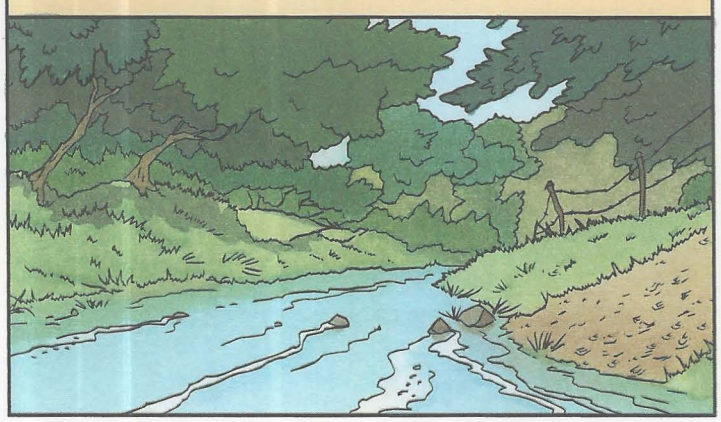

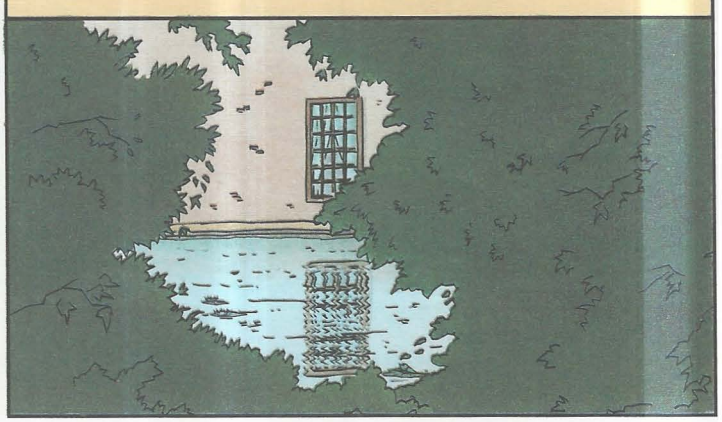

...Genç kadının bu vazgeçiş içinde, sevdiğini en azından görebileceği yerleri bırakıp onu hiç görmemiş yerlere isteyerek geldiği hissedilirdi.

Guermantes tarafına yaptığımız gezintilerin hiçbirinde Vivonne Nehri'nin kaynağına kadar gidemedik...

Benim varmayı çok istediğim bir sınıra, Guermantes'a da hiç ulaşamadık.

Guermantes Şatosu sahiplerinin, yani Guermantes Dükü'yle Düşesi'nin orada oturduklarını, o anda var olan gerçek kişiler olduklarını biliyordum, ama onları her düşündüğümde, kafamda...

... bazen kilisemizde, "Ester'in Taç Giyme Töreni"nde görünen Guermantes Kontesi gibi bir duvar halısına işlenmiş halde, ...

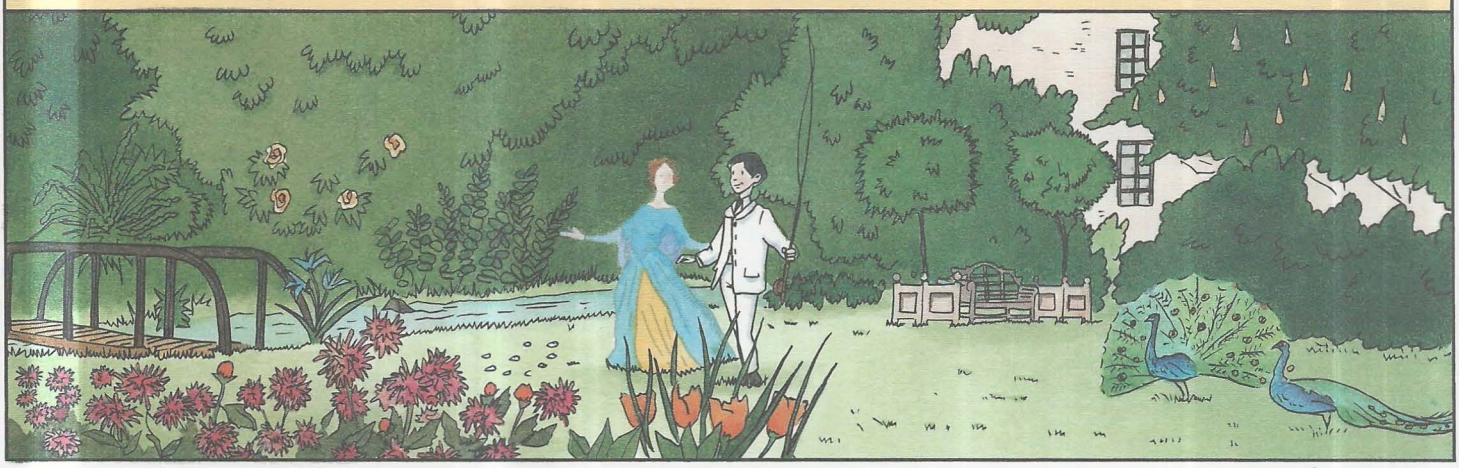
... bazen vitraydaki Kötü Gilbert gibi değişen tonlarda...

... bazen de Guermantes ailesinin atalarından Brabantlı Genoveva gibi elle tutulamayan bir görüntü olarak canlandırıyordum.

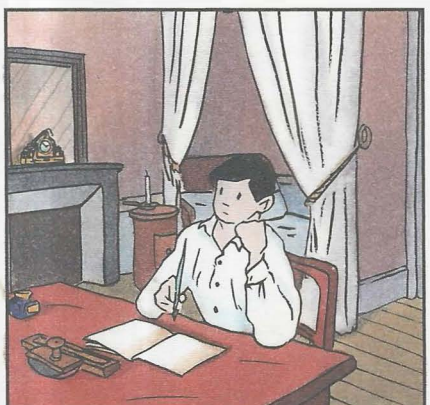

Şatonun bahçeleri... Madam de Guermantes'ın aniden bana sevdalanıp beni çağırttığını hayal ediyordum; bütün gün birlikte alabalık tutuyorduk.

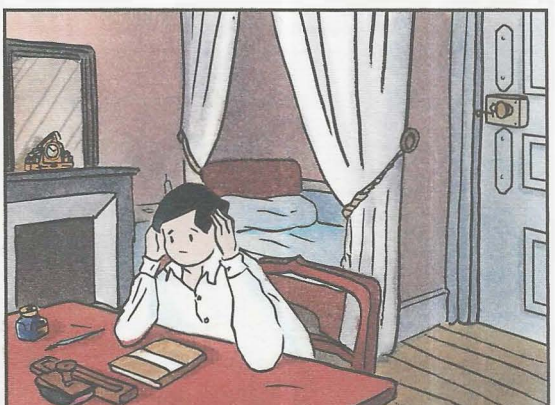

Yazmayı düşündüğüm şiirlerin konularını anlattırıyordu bana. Bu tahayyüller, ileride yazar olmayı istediğime göre, ne yazmak istediğimi artık bilmem gerektiği konusunda beni uyarıyordu.

Yaratıcı dehaya sahip olmadığımı hissediyordum...

... belki de bir beyin hastalığı bu dehanın doğmasını engelliyordu.

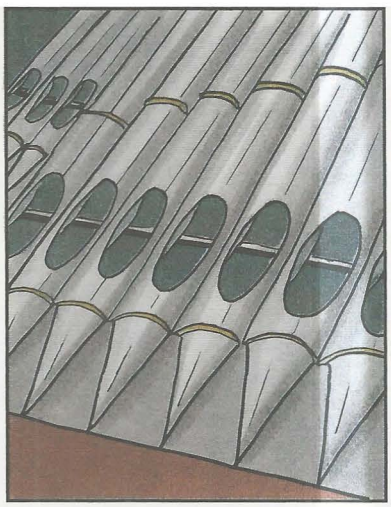
Bu yüzden de cesaretim kırılıyor, Bloch'un yüreklendirici sözlerine rağmen, edebiyattan temelli vazgeçiyordum.

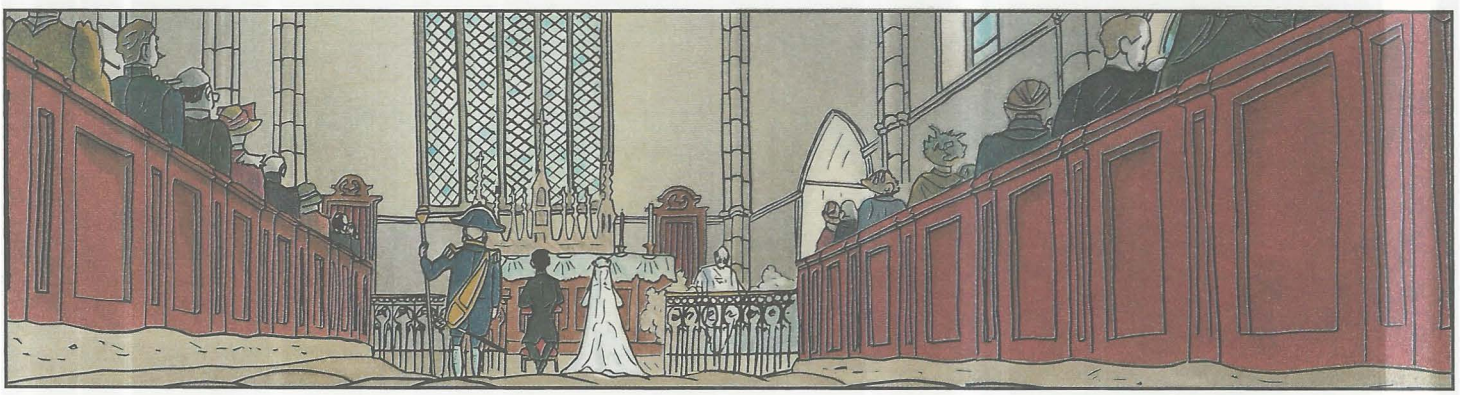
Bir gün annem dedi ki:

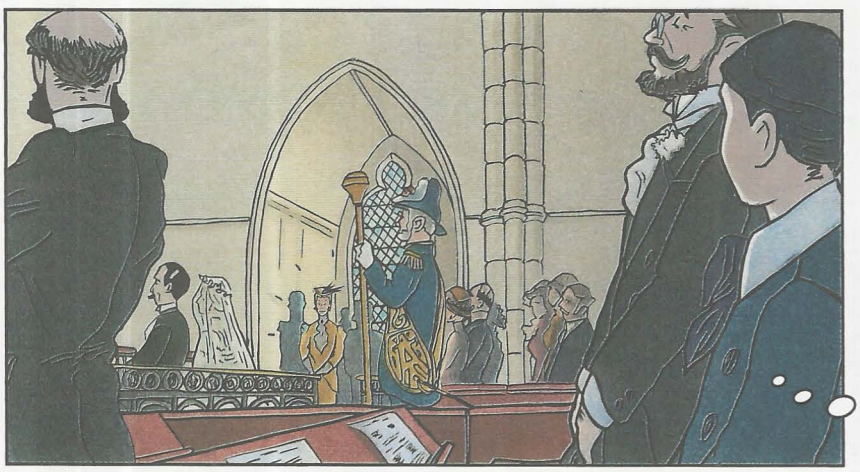
Sürekli Madam de Guermantes'tan söz ediyorsun ya; Doktor Percepied ona dört yıl önce, hastalandığında çok iyi baktığı için düşes doktorun kızının düğününe, Combray'ye gelecekmiş. Düğün töreninde göreceksin onu.

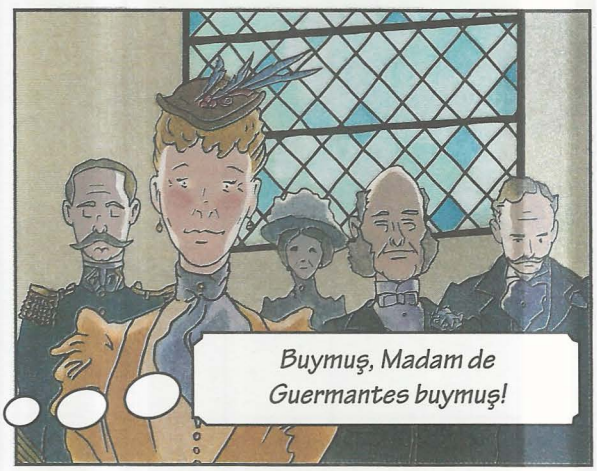

Buymuş, Madam de Guermantes buymuş!

Muazzam bir hayal kırıklığıydı. Sebebi, Madam de Guermantes'ı düşünürken, onu gözümde hep...

... bir duvar halısının...

... ya da vitrayın renklerinde, ...

bir başka yüzyılda, yaşayan diğer insanlardan farklı biçimde canlandırdığımı hiç fark etmemiş olmamdı.

Onun da Madam Sazerat gibi kırmızı bir yüzü, eflatun bir fuları olabileceği hiç aklıma gelmemişti...

... kendisine verilen isimden haberi olmayan bedeninin hekim ve tüccar eşlerini de kapsayan, belirli bir kadın türüne ait olduğunu düşünmemiştim.

Ama... beklediğinden bu kadar farklı bir gerçeklikle temas edince bir an felce uğrayan hayal gücüm tepki göstermeye başladı:

Charlemagne'dan önce şan ve şöhret kazanmış Guermantes'ların, vasallarının hayatı ve ölümü hakkında karar verme yetkileri vardı; Guermantes Düşesi, Brabantlı Genoveva soyundandır. Burada bulunan insanların herhangi birini ne tanır, ne de tanımaya tenezzül eder.

Özellikle ayin eşyaları bölmesinden geçildiği sıradaki haliyle geliyor gözümün önüne...

Şu hanım Madam de Guermantes, değil mi?

Evet efendim.

Madam Sazerat'dan daha güzel.

... Mlle Vinteuil'den de!

Ne kadar güzel! Bu ne asalet! Karşımdaki, gerçekten de Brabantlı Genoveva'nın torunu, soylu bir Guermantes!

Bu tebessüm benim düşese kenetlenmiş olan gözlerimle karşılaştı.

Benden hoşlandığını düşündüm.

Ve o anda düşese âşık oldum, çünkü nasıl ki bazen bir kadına âşık olmamız için bize Matmazel Swann'ın bana bakışında görür gibi olduğum bir aşağılamayla bakması yeterli olursa, bazen de Madam de Guermantes gibi iyilikle bakması yeterlidir.

O günden itibaren, Guermantes tarafına yaptığım gezintilerde, edebiyata kabiliyetim olmaması, ünlü bir yazar olma hayalimden temelli vazgeçmek zorunda oluşum bana eskisinden de acıklı gelmeye başladı.

O zaman, ansızın bir çatı, bir taşın üzerine vurmuş güneş, bir yolun kokusu, verdiği özel hazla...

... ve bana sunduğu bir şeyleri gizliyormuş gibi göründüğü için beni durduruyordu.

Sebebini anlayamadığım bir şekilde bana dopdolu, açılmaya ve sadece dış kabuğu oldukları bir şeyleri sunmaya hazır görünen...

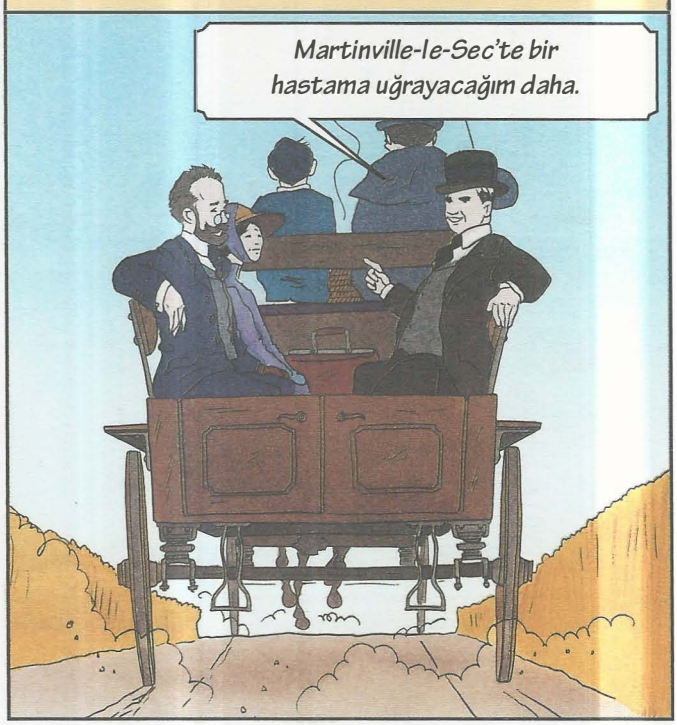
...çatının çizgisini, taşın rengini tam olarak hatırlamaya çalışıyordum.

Eve vardığımda başka şeyler düşünüyordum, böylece zihnimde, artlarında gizlendiğini sezinlediğim, ama keşfedecek irade gücünü bulamadığım gerçekliğin çoktan ölmüş olduğu birçok değişik izlenim üst üste yığılıyordu.

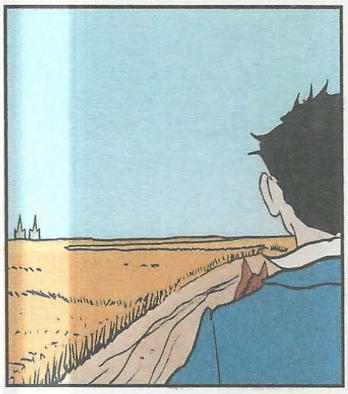
Yalnız bir keresinde, dönüş yolunun yarısında, doludizgin ilerleyen arabasının içinde geçerken bizi görünce arabaya bindiren Doktor Percepied'ye rastladığımıza çok sevindiğimiz bir gün...

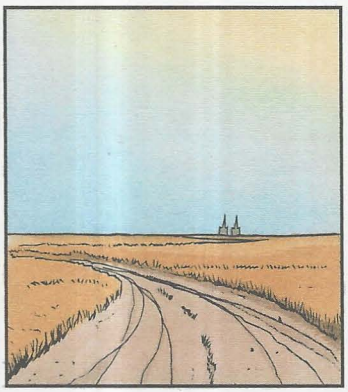

... bu tür bir izlenimi yaşadım ve onu terk etmeden önce biraz derinine inebildim.

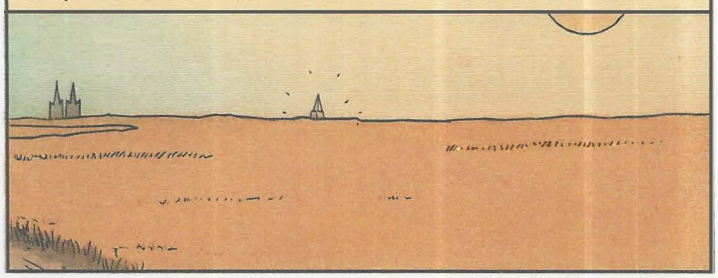

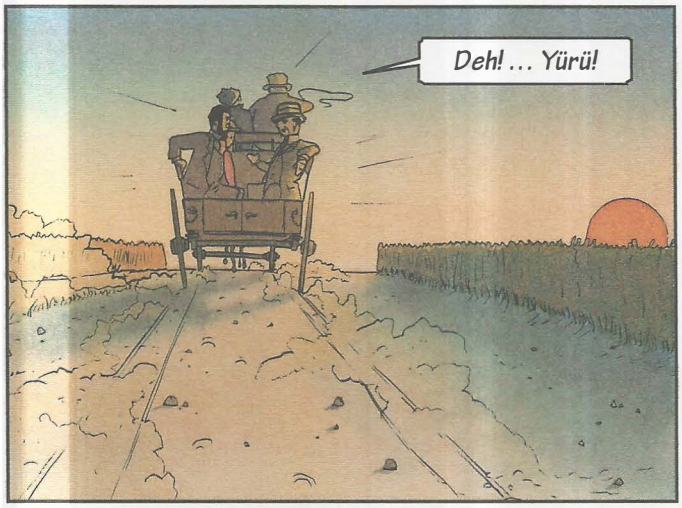
Bir dönemeçte, ansızın, hiçbir şeye benzemeyen o çok özel hazzı yaşadım:
Martinville'in iki çan kulesinin üzerine batan güneşin ışınları vurmuştu, arabamızın hareketi ve yolun çizdiği zikzaklar yüzünden, çan kuleleri yer değiştiriyormuş gibi görünüyordu,...

... sonradan gördüğüm Vieuxvicq'in çan kulesi ise, ötekilerden bir tepe ve bir de vadiyle ayrıldığı ve ta uzakta, daha yüksek bir platoda yer aldığı halde, onların yanı başındaydı sanki.

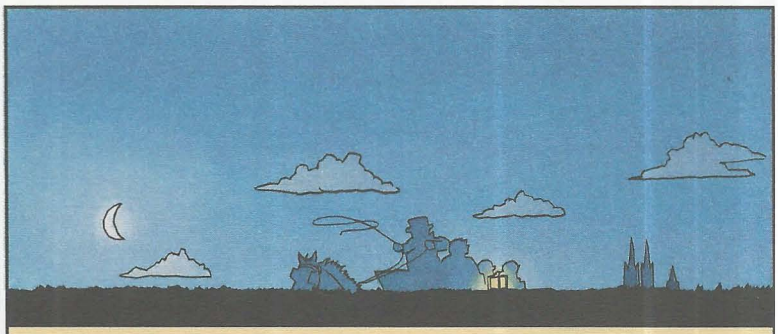

... Martinville Kilisesi'nin önünde durduk.
Doktoru beklerken inip annem ve babamla sohbet ettim...

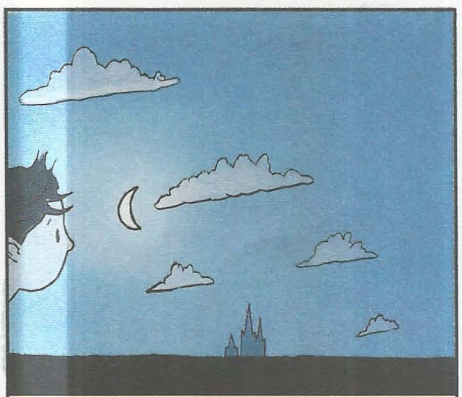
... Sonra tekrar yola koyulduk...

Arabacı sohbete meraklı olmadığından...

... ve konuşacak başka kimse olmadığından, mecburen...

... kendi sohbetimle yetinerek çan kulelerini hatırlamaya çalıştım.

Az sonra, bir düşünce kafamda kelimelerle ifade buldu...

Martinville'in çan kulelerinin ardında gizlenen şeyin güzel bir cümleye benzer bir şey olması gerektiğini düşünmeden, ...

...arabanın sarsıntısına aldırmayarak,...

... heyecanıma itaat edip vicdanımı rahatlatmak için, yıllar sonra...

... bulduğumda üzerinde pek az değişiklik yaptığım şu küçük metni yazdım:

Martinville'in iki çan kulesi, kırın ortasında yollarını kaybetmiş gibi ovadan göğe yükseliyordu.

Az sonra, çan kulelerinin sayısı üçe çıktı: Geciken Vieuxvicq kulesi cesurca bir dönüşle diğerlerine katılarak karşılarında yerini almıştı.

Dakikalar birbirini kovalıyor, arabamız süratle ilerliyordu, ama üç çan kulesi, ovaya konmuş kıpırtısız duran, üzerlerine güneş vurduğu için dikkati çeken üç kuş misali, hep önümüzde, uzaktaydılar. Sonra, Vieuxvicq'in çan kulesi öteki-lerden ayrılıp mesafe aldı ve Martinville kuleleri yalnız kaldılar: batan güneş, ışınlarıyla, bu kadar uzaktan baktığımda bile kulelerin yüzeyindeki oynaşmalarını, gülüşlerini görebildiğim ışınlarıyla çan kulelerini aydınlatıyordu.

Onlara yaklaşmamız o kadar çok zaman alıyordu ki, daha uzun bir süre yanlarına varamayacağımızı düşünürken, ansızın dönen araba çan kulelerini karşımıza çıkarıverdi: kendilerini öyle fütursuzca arabanın önüne atmışlardı ki, az kalsın sandırmaya çarpacaktık.

Yolumuza devam ettik: Martinville'den uzaklaşırken köy birkaç saniye bizi izledi, sonra ortadan kayboldu: ufukta tek başlarına kalan ve bizim hızla uzaklaşmamızı seyreden Martinville ve Vieuxvicq çan kuleleri, güneşli külahlarını sallayarak vedalaşıyorlardı.

Ara sıra biri geri çekiliyor, ötekilerin bizi biraz daha görmesine izin veriyordu: sonra yolun yönü değişti, çan kuleleri, ışıkta, altından üç mil gibi döndüler ve gözden kayboldular.

Ama az sonra, artık güneş batmış, arabamız Combray'ye yaklaşmışken, çan kulelerini son bir kez, çok uzaktan gördüm: Şimdi de tarlaların alçak ufkunda, gökyüzüne resmedilmiş üç çiçek gibiydiler.

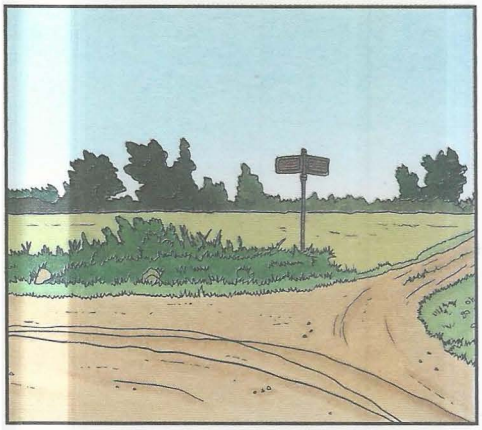
Üzerine karanlığın çökmekte olduğu bir yalnızlığa terk edilmiş, efsane kahramanı üç genç kızı da düşündürüyorlardı bana: biz dörtnala uzaklaşırken, onlar çekinerek yollarını bulmaya çalışıyorlardı, soylu siluetleriyle birkaç kez tökezledikten sonra birbirlerine sokulmuşlar, arka arkaya dizilmişler ve hâlâ pembeliğini koruyan gökyüzünde tek bir siyah, büyüteçsi şekil oluşturup tevekkülle karanlıkta gözden kaybolmuşlar.

Bu metni daha sonra bir daha hiç düşünmedim, ama yazıp bitirdiğim an...

... o kadar mutluydum ki, metnin beni o çan kulelerinden ve artlarında gizledikleri şeyden kurtardığını hissederek, sanki ben de bir tavukmuşum ve az önce yumurtlamışım gibi, avaz avaz şarkı söylemeye koyuldum.

Bu yüzden de Méséglise tarafıyla Guermantes tarafı, benim için,
birbirine paralel olarak yürüttüğümüz hayatlar arasında en olaylı, en dolu olanında,
yani zihinsel hayatımda yer alan birçok küçük olayla bağlantılıdır hâlâ.

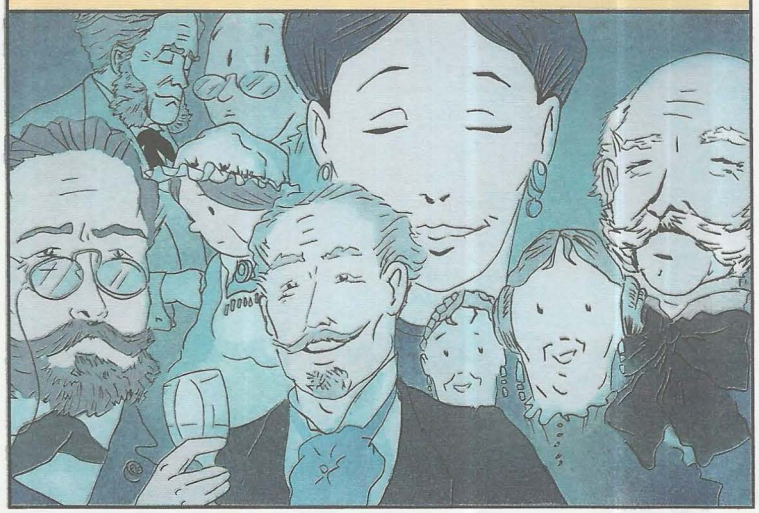

Çit boyunca uzanan akdikenlerin kokusunu, iki yanı ağaçlı,
çakıllı bir yolda yankısız bir ayak sesini, ırmakta yetişen bir
bitkiye yapışarak bir anda patlayıveren su kabarcığını...

... coşkunluğum yılların ötesine taşımayı başarmış,
bu arada etraftaki yollar silinmiş, o yolların üzerinde
yürüyenler de, onların hatırası da ölmüştür.

Yaz akşamlarında ahenkli gök yüzü vahşi bir hayvan gibi gürler, herkes fırtına yüzünden surat asarken, ben,
Méséglise tarafı sayesinde, tek başıma, vecit halinde, ...

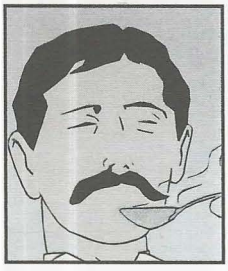

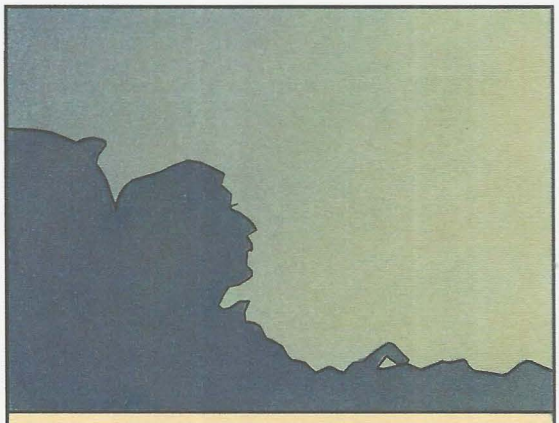
... yağan yağmurun sesinin ötesinden, görünmez ve inatçı leylakların...

... kokusunu içime çekerim.

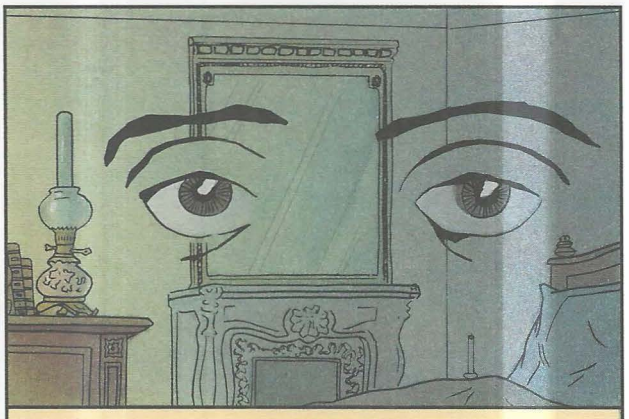
İşte bu şekilde kim bilir kaç kere Combray günlerini düşünerek sabahladım; o uykusuz, hüzünlü gecelerimi ve hatırası daha yakın bir tarihte, bir fincan çayın tadıyla -Combray deyişiyle "rayiha"sıyla- canlanmış olan gündüzleri...

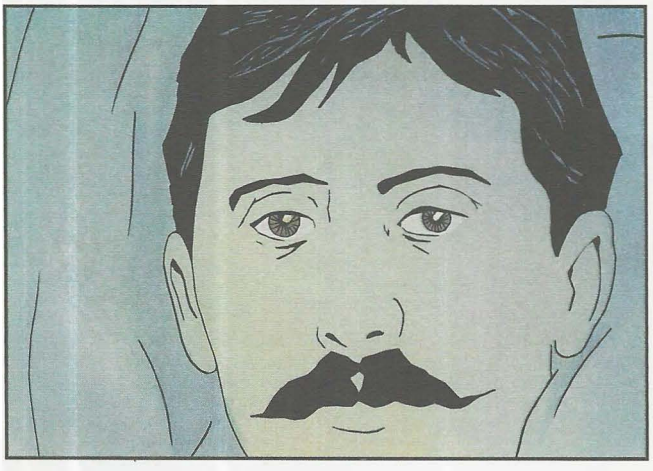

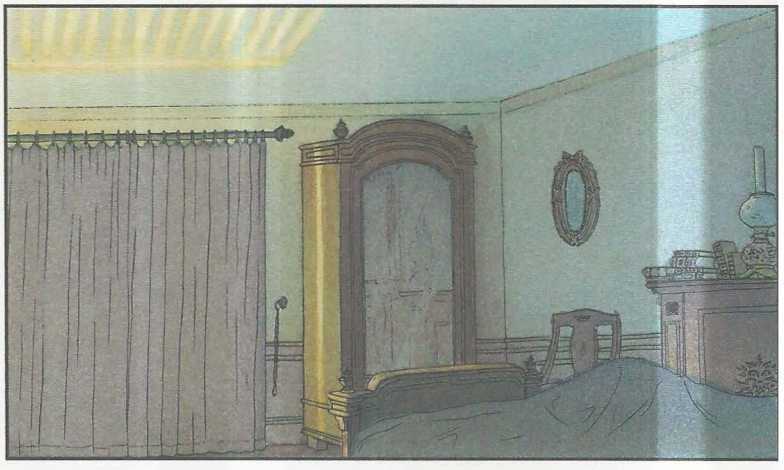

... ilk uyandığımda yaşadığım kısa süreli belirsizlik, sabaha doğru çoktan dağılmış oluyordu elbette.

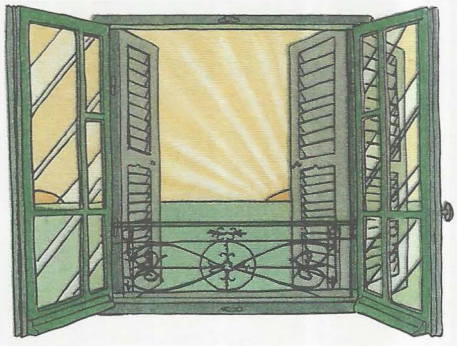

Hangi odada bulunduğumu anlamış, karanlıkta odayı zihnimde canlandırmış oluyordum...

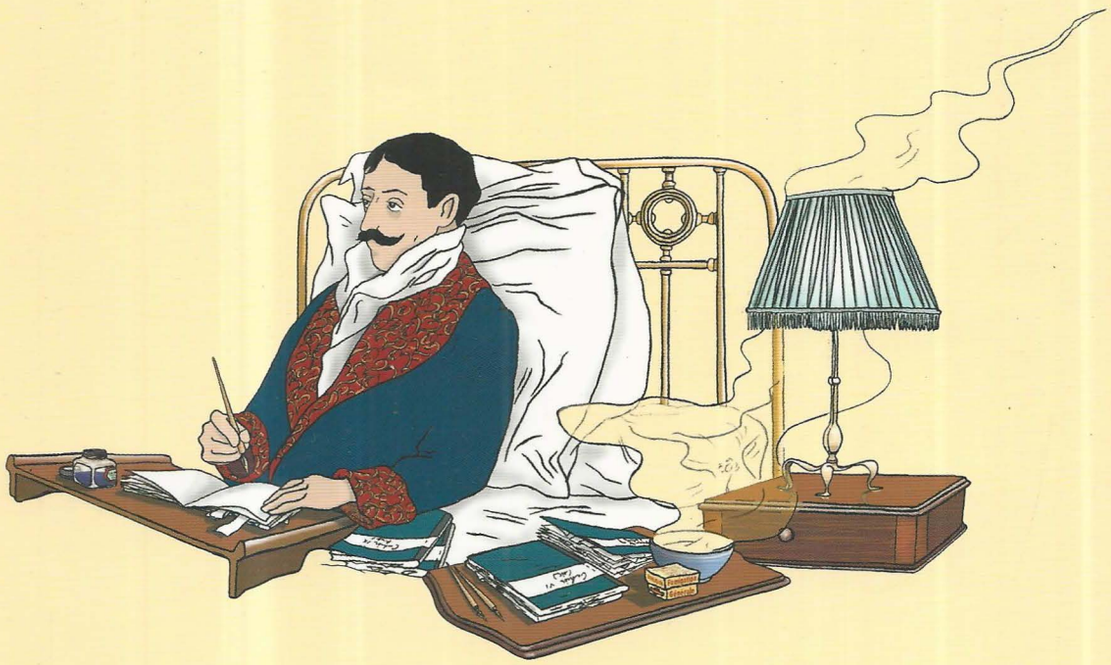
... Karanlıkta inşa ettiğim oda, perdelerin üzerinde güneşin havaya kalkmış parmağının solgun işaretini görür görmez kaçmaya başlayarak uyanış anının girdabında bir görünüp bir kaybolan odaların yanında yerini alıyordu.

BİRİNCİ BÖLÜMÜN SONU

«O ana kadar zahmetle karada ilerlemiş olan
bir pilot gibi ansızın 'havalanarak' hafızanın sessiz tepelerine
doğru yükseliyordum.»

ISBN 978-975-08-2904-8
9 789750 829048
15 TL
THG
0852719
BVD